

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

**AN APPLICATION OF THE PRINCIPLE OF BRAHMAVIHĀRA OF THE
TEACHER IN ACCORDANCE WITH THE ETIQUETTES OF THE
TEACHERS PROFESSION IN THE KINDERGARTEN
SCHOOL 4 (CHALONGRAT), MUANG DISTRICT,
NONGKHAI PROVINCE**

นางสาวชญาดา โพนสิงห์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

นางสาวชญาดา โพนสิงห์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**An Application of the Principle of Brahmavihāra of the
Teacher in Accordance with the Etiquettes of the
Teachers Profession in the Kindergarten
School 4 (Chalongrat), Muang District,
Nongkhai Province**

Ms. Chanyada Ponsing

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมปурณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระมหาสมปурณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา)

กรรมการ

(พระมหาปริญญา วรญาโน, ดร.)

กรรมการ

(ดร.บุญส่ง สิ้นจู้นอก)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาปริญญา วรญาโน, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.บุญส่ง สิ้นจู้นอก

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

ชญาดา

(นางสาวชญาดา โพนสิงห์)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
ผู้วิจัย	: นางสาวชญาดา โพนสิงห์
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระมหาปริญญา วรญาโณ, ดร., ป.ธ.๓, ศน.บ. (การบริหารการศึกษา), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) : ดร. บุญส่ง สิ้นธนู, ป.ธ.๕, ค.บ. (สังคมศึกษา), ศน.บ. (ปรัชญา), อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) หลักพรหมวิหาร ๔ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ๒) แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และ ๓) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

พรหมวิหารธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดความสุข เนื่องจาก คุณลักษณะของ ผู้มีพรหมวิหารธรรมที่ถูกต้องแท้จริง คือมีเมตตาที่ประกอบด้วย อุเบกขา มีกรุณาอันประกอบด้วย อุเบกขา มีมุทิตาที่ประกอบด้วยอุเบกขา และมีอุเบกขาที่พร้อมด้วย เมตตา กรุณา และมุทิตา

จรรยาบรรณวิชาชีพครูทำให้เป็นครูที่ดี เป็นที่รักใคร่ชอบและชอบพอของคนอื่น นอกจากนั้นคนดีย่อมทำประโยชน์แก่ตนเอง และคนอื่นด้วย การไม่ทำชั่วเป็นการลดภาระของสังคมที่ไม่ต้องแก้ปัญหา การทำดีจึงเป็นประโยชน์แก่สังคม และช่วยให้สังคมพัฒนาไปสู่ความเจริญ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ครูท่านอื่นๆ

แนวคิดหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) พบว่า ครูจะต้องมีเมตตา คือความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีกรุณา หมายถึงความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หมายถึง พฤติกรรม หวังดีเมื่อมีผู้อื่นได้รับความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร ห่วงใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์ มุทิตาหมายถึง ความรู้สึกชื่นชม เบิกบานใจและพลอยยินดีเมื่อบุคคลอื่นประสบผลสำเร็จด้วยความจริงใจ หลักอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ ๔ คือ รัก ชัง หลง และกลัว

แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอน พบว่า แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอนอยู่แล้ว เช่น พยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์ และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมุทิตา ความพลอยยินดีด้วย การสนับสนุนและส่งเสริม การให้ ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำได้หรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสิน โดยความเที่ยงธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่าๆ กัน

Thesis Title : An Application of the Principle of Brahmavihāra of the Teacher in Accordance with the Etiquettes of the Teachers Profession in the Kindergarten School 4 (Chalongrat), Muang District, Nongkhai Province

Researcher : Miss Chanyada Ponsing

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

- : Phramaha Parinya Varañño (Todchuay), Pali III, B.A. (Educational Administration), M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
- : Dr. Boonsong Sinthunok, Pali V, B.A. (Social Studies), B.A. (Philosophy), M.A. (Comparative Religion), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : February 11, 2018

Abstract

The purposes of this research were; 1) to study the principle of Brahmavihāra 4 and the etiquettes of the teachers' profession 2) to study the concepts related to the etiquettes of the teachers' profession and the principle of Brahmavihāra 4 of the teachers in the Municipal Schools 4 (Chalongrat) in Muang District, Nongkhai Province and 3) to study the guideline of application of the principle of Brahmavihāra 4 of the teachers in accordance with the teachers' etiquettes in the Municipal School 4 (Chalongrat) in Muang District, Nongkhai Province. This research was the qualitative research by analyzing the data from Tipitaka, Buddhist academic documents, related researches and the data from interviewing and then to report in the descriptive analysis.

The results of the research were found that Brahmavihāra is the principle of Dhamma resulting in the happiness due to the qualification of ones who have the right principle of Brahmavihāra, that is, to have the loving-kindness with equanimity,

compassion with equanimity, sympathetic joy with equanimity and equanimity with loving-kindness, compassion and sympathetic joy.

The teachers' etiquettes make them good teachers and the levers of general people. Outside this, good persons can make benefits for themselves and the others, Not to do an evil is to reduce the burden of society, that is, not to solve the problems and to do good makes the benefit for society and assist the society to be progressive and the good model for other teachers.

The concepts related to the principle of Brahmavihara 4 of the teachers in the Municipal School 4 (Chalongrat) are found that the teachers have to have the loving-kindness, that is, to wish the others to have happiness, the compassion means the pity by thinking to make the others free from the suffering, meaning good wishes when the others facing the unsatisfactory and hard time, feeling pity, and worried when they see the others facing the suffering. The sympathetic joy means feeling satisfied with others when they see that the others getting the successfulness sincerely. The principle of equanimity means to express the mind in the middle way towards various events and to be virtue to reduce the 4 prejudices , that is, love, hate, delusion and afraid.

The guideline in application of the principle of Brahmavihāra with teaching is found that the approach of application of the principle of Brahmavihāra and teaching such as to promote the teachers to apply the principle of loving-kindness, fondness and good wishes. The principle of compassion is pity, that is, to wish the others freeing from unhappiness and various problems. The principle of sympathetic joy, that is, to support and enhance and to give rewards in good occasion or to succeed in any way and to apply the principle of equanimity for judge when the learners dispute and the disputation is done with impartial, justice or love their students equally and to share the things equally.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาของอาจารย์ พระมหาปริญญา วรญาโน, ดร. ประธานที่ปรึกษา และ ดร. บุญส่ง สิ้นธนอก อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำตรวจแก้ข้อบกพร่องต่างๆ ให้สมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ผู้วิจัย ขอขอบคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย ที่กรุณาให้คำแนะนำ และตรวจรูปแบบวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้องสมบูรณ์ตามรูปแบบของงานวิจัย ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุด วิทยาเขตหนองคาย ที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อและอำนวยความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลหนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยผู้วิจัย ขอขอบคุณและขออนุโมทนา

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ผู้วิจัยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

นางสาวชญาดา โพนสิงห์

มกราคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของวิจัย	๓
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๒
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๒
บทที่ ๒ จรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔	๑๔
๒.๑ ความหมายและความสำคัญของครู	๑๔
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู	๑๖
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ๙ ด้าน	๒๗
๒.๔ หลักพรหมวิหาร ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๓๖
๒.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔	๕๙
๒.๖ สรุป	๖๒
บทที่ ๓ จรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	๖๔
๓.๑ แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน)	๖๔
๓.๒ หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน)	๖๙
๓.๓ สรุป	๗๖
บทที่ ๔ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	๗๘
๔.๑ การใช้หลักเมตตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู	๗๘
๔.๒ การใช้หลักกรุณาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู	๘๐
๔.๓ การใช้หลักมุทิตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู	๘๓

๔.๔ การใช้หลักอุเบกขาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู	๘๔
๔.๕ ครูกับแนวทางในการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ กับการสอน	๘๕
๔.๕.๑ แนวทางในการประยุกต์ใช้เมตตาพรหมวิหารกับการสอน	๘๖
๔.๕.๒ แนวทางในการประยุกต์ใช้กรุณาพรหมวิหารกับการสอน	๘๗
๔.๕.๓ แนวทางในการประยุกต์ใช้มุทิตาพรหมวิหารกับการสอน	๘๗
๔.๕.๔ แนวทางในการประยุกต์ใช้อุเบกขาพรหมวิหารกับการสอน	๘๘
๔.๖ สรุป	๘๙
บทที่ ๕ สรุป และข้อเสนอแนะ	๙๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๐
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๖
บรรณานุกรม	๙๗
ภาคผนวก	๑๐๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๑๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อของคัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๑/๑๙๖/๑๕๑, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๙๖/๒๑๐. หมายถึง วินัยปิฎก มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๑๕๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และวินัยปิฎก มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑ ข้อ ๑๙๖ หน้า ๒๑๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

พระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
๑-๒	วิ.มหา. (ไทย) = วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	
๑๐	ที.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๑๕	ส.ส. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
๑๙	ส.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
๒๐	อง.เอกก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๑	อง.จตุกก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๔	อง.ทสก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๓๔ ได้บัญญัติให้มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๕-๒๕๕๙ เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนการพัฒนา การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยในแผนการศึกษา แห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๕-๒๕๕๙ ได้ระบุถึงสภาพสังคมไทยมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ในช่วงที่ผ่านมาเรายังขาดสถานะสมดุล ยังมีปัญหาสำคัญที่จะต้องดูแลแก้ไข คุณภาพทางการศึกษาของ ประชากรไทยโดยเฉลี่ยต่ำลง และมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับหลายประเทศในระดับเดียวกัน การศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบาย สถานศึกษาขาดอิสระและความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ขาด การมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ชุมชนสถาบันทางสังคม การดำเนินกิจกรรมทางศาสนายังคงเน้น พิธีกรรมมากกว่าการเน้นด้าน หลักธรรม^๑

ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดวัตถุประสงค์และ แนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม คือ ๑) เพื่อการดำเนินการในการพัฒนาคน รอบด้านอย่างสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนาโดยเฉพาะแนวนโยบายเพื่อการดำเนินการที่ ๓ การ ปลุกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม จริยธรรมค่านิยมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบอบวิถีชีวิตที่ดีงาม ๒) สร้างสังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ โดยเฉพาะตามแนวนโยบายเพื่อการ ดำเนินการที่ ๕ การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมความรู้ ความคิด ความประพฤติ และ คุณธรรมของคน มีเป้าหมายเพื่อให้คนไทยทุกคนมีทักษะและกระบวนการในการคิดวิเคราะห์และแก้ไข ปัญหาสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนมีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับผิดชอบชั่วดีมีระเบียบ วินัย ประหยัดอดออมมีจิตสำนึกมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีสุขภาพแข็งแรง ๓) พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้^๒

ภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษานั้นก็คือการบริหารบุคคล เพราะภารกิจหลักของผู้บริหาร คือ การประสานสัมพันธ์ระหว่างบุคคลฝ่ายงานต่างๆ ในสถานศึกษาให้เกิดการทำงาน ร่วมกัน ช่วยกันนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมาย ซึ่งบุคลากรเปรียบเสมือนฟันเฟืองขับเคลื่อนองค์กร ดังนั้นการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาต้องถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเพราะสถานศึกษามีองค์ประกอบอยู่ ๒ ประการ คือ คนและงาน นั้นหมายความว่า การบริหารคนอย่างไรว่าจะได้ถึง

^๑ เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน, แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๙) : ฉบับสรุป, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐-๒๕.

ความสำเร็จของงานอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล คนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะคนเป็นผู้กระทำให้เกิดปัจจัย อื่นๆ โดยเฉพาะงาน คนเป็นผู้ทำให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย การศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งใน การสร้างความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของชาติ ถ้าการจัดการศึกษาของชาติมีคุณภาพก็หมายถึง ประชาชนในชาติมีคุณภาพตามไปด้วย สถานศึกษาจึงนับว่าเป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่ง สถานศึกษา เป็นสถาบันที่นโยบายด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ จะเกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการ บริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ^๓

ซึ่งการทำงานให้สำเร็จต้องมีหลักธรรมหรือนำธรรมะข้อใดข้อหนึ่งมาเป็นแนวทางปฏิบัติ จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น บุคลากรในองค์กรจะทำงานได้ดียิ่งขึ้นจะต้องมีหลักปฏิบัติที่ดีในทางธรรม คือ ต้องมีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการคือ

๑) เมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุข มีความรักและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา

๒) กรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น พ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบเคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อใจกว้างรับฟังปัญหา

๓) มุทิตา คือความรู้สึกล้นพ้นยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี

๔) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เที่ยงตรงไม่เอนเอียง^๔

การทำงานที่มีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้ภารกิจทุก ๆ ด้านบรรลุเป้าหมายด้วยความ ราบรื่น เรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ สภาพสังคมมีการเปลี่ยนไป ความสลับซับซ้อนในการปฏิบัติงานทั้งด้านบุคลากรและ เครื่องมือต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เทคนิคและวิทยาการมีความก้าวหน้าทุกอย่างล้วนแต่เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้าง ความมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานยุคใหม่ ความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการในการปฏิบัติงาน หรือในทางกลับกันก็คือเทคนิค วิทยาการ หรือวิธีปฏิบัติงานบางอย่างที่ใช้อยู่ในนี้อาจจะหมดความจำเป็นไปแล้ว ถ้าผู้บริหารขาดการ ติดตามและวิเคราะห์เหตุการณ์ทั้งสองแง่มุมนี้แล้ว ย่อมทำให้อยู่ในภาวะที่ไม่สามารถพัฒนาตนเอง หรือ ตามทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน เพราะความรู้ใหม่ ๆ มักเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ประกอบการ ปฏิบัติงานอยู่เสมอ^๕

จากความคาดหวังของสังคม และบุคลากรหลายระดับที่หวังให้ครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศและ พัฒนาพลเมืองของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศทั้งทางด้านคุณธรรมความรู้ และความสามารถต่าง ๆ แต่ก็ยังมีครูบางคนที่ยพยายามประพฤติปฏิบัติตนผิดวินัยจรรยาบรรณของครู

^๓ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒.

^๔ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธ ธรรม, ๒๕๓๔), หน้า ๒-๔.

^๕ ธงชัย สันติวงษ์, การบริหารงานบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๑๘๓.

ที่ดีเป็นที่เสื่อมเสียต่อสถาบันวิชาชีพครูเป็นอย่างมากดังที่เป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่บ่อย ๆ เช่น ครูลงโทษนักเรียนด้วยวิธีรุนแรง ครูข่มขืนและทำอนาจารลูกศิษย์ครูชายเยาเสพติด ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่ร้ายแรงที่สุด ที่นักเรียนทุกคนไม่พึงประสงค์ให้มีในตัวครูแต่ยังมีพฤติกรรมบางอย่างที่ครูทุกๆ ไป ไม่ว่าจะเป็นครู ที่โรงเรียนอื่น ๆ ชอบประพฤติปฏิบัติด้วยความเคยชิน เป็นพฤติกรรมที่นักเรียนไม่พึงประสงค์ให้ครูกระทำเช่นกัน ได้แก่ ด้านการสอน ครูสอนโดยยึดตัวครูเป็นสำคัญครูเป็นใหญ่แต่เพียงผู้เดียวครูเป็นคนถูกเสมอครูไม่เคยเป็นผู้ผิด ด้านวิชาการ ครูสอนแต่ในตำราเรียนครูมีความรู้แคบไม่กว้างไกล ด้านสุขภาพกายและจิตใจ ครูชอบใช้อารมณ์ แสดงอารมณ์ฉุนเฉียวกับนักเรียนโดยไม่มีเหตุผล ด้านมนุษยสัมพันธ์ พุดจากับนักเรียนด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพใช้คำที่รุนแรงด้านบุคลิกลักษณะ ครูบางคนแต่งกายไม่สุภาพมุ่งกระโปรงสั้นเกินไปด้านการอบรมและการปกครองครูไม่ค่อยให้ความสำคัญยุติธรรมกับนักเรียนเท่าที่ควร ด้านการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย ครูบางคนไม่ค่อยมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ชอบละทิ้งหน้าที่และเข้าสอนไม่ตรงเวลา^๖

พฤติกรรมเหล่านี้ส่งผลต่อภาพพจน์ที่ดีของครูในสายตาของนักเรียนที่มองว่าครู คือแม่พิมพ์ที่เป็นต้นแบบที่ดีตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพวกเขาเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจในการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เพื่อจะได้นำผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เกิดผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักพรหมวิหาร ๔ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
- ๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของ โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๓.๒ ด้านเอกสาร

๑. ชั้นปฐมภูมิ ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลจากพระไตรปิฎก จากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

๒. ชั้นทุติยภูมิ ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพรหมวิหาร ๔ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู

^๖ สุมณ อมรวิวัฒน์, สมบัติพิพม์ของการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

๑.๓.๓ ด้านประชากร

ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครองของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน ๒๓ คน ได้แก่

๑. ผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ	จำนวน ๓ คน
๒. ครูผู้สอน	จำนวน ๑๐ คน
๓. ผู้ปกครอง	จำนวน ๑๐ คน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

จรรยาบรรณวิชาชีพครู หมายถึง ประมวลมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพปฏิบัติอย่างถูกต้องเพื่อผดุงเกียรติและสถานะของวิชาชีพนั้นก็ให้ผู้กระทำผิดจรรยาบรรณ จะต้องได้รับโทษโดยว่ากล่าว ตักเตือน ถูกพักงาน หรือถูกยกเลิกใบประกอบวิชาชีพได้

คุณลักษณะ หมายถึง เครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดี หรือลักษณะที่ดีของครูและเป็นลักษณะที่ต้องการของสังคม มีความรักและความเมตตาต่อศิษย์ มีความเสียสละ หมั่นเพียรศึกษาปรับปรุงวิธีการสอน เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ต้องมีความเข้าใจและเอาใจใส่ตัวศิษย์ทุกคน เป็นกำลังใจและช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับศิษย์เพื่อให้เขาเป็นคนใฝ่เรียนรู้ เป็นแบบอย่างที่ดีมีจรรยาบรรณในวิชาชีพครู มีจิตวิญญาณของความเป็นครู สามารถถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดี มีวิธีการสอนที่หลากหลาย มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความยุติธรรม ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมถึงยอมรับและเข้าใจความแตกต่างของเด็กแต่ละคนด้วย

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่งเสริมให้มีความ มั่นคงทั้งความสัมพันธ์อันดีต่อผู้อื่น หลักประเพณีที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมสำหรับผู้ที่ต้องมีไว้ เป็นหลักใจและกากับความประพฤติ จึงจะได้ชื่อว่า ดาเนนชีวิตหมดจดและปฏิบัติต่อผู้ร่วมงาน โดย ชอบ ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรม ๔ ประการ คือ

๑. เมตตา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุขมีจิตใจ อันแผ่เมตตา และหาประโยชน์แก่มนุษย์ทุกเภททุกวัย

๒. กรุณา หมายถึง ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้อง บาปความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

๓. มุทิตา หมายถึง ความยินดีในเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใส บันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลาย ดำรงจิตใจปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อ เขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขา หมายถึง ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมที่ พิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม ดุจตราซังด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลาย กระทำแล้ว อันควรผลดีหรือผลชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและ ปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉย สงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำเพราะเขาได้รับผิดชอบตนได้ ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเองหรือเขาควรได้รับผลอันสมกับมารับผิดชอบของตน

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตต์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึง พรหมวิหารธรรม หมายถึง คุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่ นักปกครองหรือผู้บริหาร ๔ ประการ ได้แก่ ๑. เมตตา คือ ความรัก ปราบปราม ดียากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิด ทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั่วหน้า ๒. กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใส่ใจในอันที่จะปลดปล่อยบำบัด ความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ๓. มุทิตา คือ ความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีใจผ่องใสบันเทิงประกอบด้วยความเคารพ ชื่นชมเบิกบาน อยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งๆขึ้นไป ๔. อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณากรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับทั้งผลดีและชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัย และปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดูในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ^๗

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ให้ความหมายพรหมวิหาร ๔ ไว้ว่าบุคคลผู้มีคุณธรรมครบถ้วนบริบูรณ์เท่านั้นอันพรหมวิหารธรรมนั้นมี ๔ ประการ คือ ๑. เมตตา ความจริงใจ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ดูได้จากสี หน้าทีบ่งบอก คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส และดูจากการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีดียิ่งๆ ขึ้นไป ๒. กรุณา ความสงสาร ความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลก ยามเห็นผู้อื่นมี ความลำบากก็ทนอยู่ไม่ได้ ต้องแสดงออกมาด้วยการเข้าช่วยเหลือเจือจุนด้วยความเต็มใจเสมอ ใน ทำนองสุขก็สุขด้วยนั่นเอง ๓. มุทิตา ความชื่นชมยินดีในความ สำเร็จ สมหวังของผู้อื่น ไม่แสดงความอิจฉาริษยา ด้วยการทนดูเห็นคนที่เขาได้ดีกว่าตัวไม่ได้ ดูได้จากการไป แสดงไมตรีต่อบุคคลอื่นหรือชื่นชมต่อ ความสำเร็จของผู้อื่นโดยไม่ต้องบังคับใจ ๔. อุเบกขา ความวางเฉยในเมื่อไม่อาจจะช่วยเหลือเขาได้ไม่ทักถ่มซ้ำเติม และเมื่อ ผู้อื่นผิดพลาดหรือได้รับความวิบัติไม่แสดงอาการสมน้ำหน้าเมื่อเขาพลาด เป็นต้น^๘

พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายของพรหมวิหาร ๔ ว่าเป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มีความหมายหลายนัย คือ ๑) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหมและทำให้พรหมเสมอด้วยพรหม โดยมุ่งประเด็นที่ว่า เมื่อผู้บำเพ็ญสมาธิ เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาแล้ว ย่อมส่งผลให้ บรรลุตามลำดับ ๒) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐ เมื่อมีธรรม ๔ ประการนี้ประจำใจ ย่อมมีความรักสรรพสัตว์ ปราบปรามช่วยสรรพสัตว์ที่ประสบทุกข์ให้พ้นทุกข์ ไม่ริษยาในความได้ดีมีสุขของสรรพสัตว์และวางใจเป็นกลางได้เมื่อช่วยสรรพสัตว์นั้นๆไม่สำเร็จ ๓) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครอง โดยมุ่งให้ผู้นำหรือผู้ปกครอง มีความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นพื้นฐานช่วยเหลือเขาเมื่อเขาประสบ

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๑.

^๘ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), **พระในบ้าน**, (กรุงเทพมหานคร: คำาธารวรรณการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๘-๙.

ทุกข์ ยินดี ด้วยเมื่อเขาได้รับความสำเร็จ และวางใจเป็นกลางไม่ตกอยู่ในอคติ พรหมวิหาร ๔ เรียกได้อีกอย่าง หนึ่งว่า อัปมัญญา ๔ เพราะมุ่งประเด็นที่ว่า แม้ไปไม่จำกัดในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย เป็นพรหม วิหารของพระอริยะ^๙

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงเรียบเรียงหนังสือชุดรวมธรรมะ ตอนที่ว่าด้วยพรหมวิหาร ๔ สามารถสรุปความได้ว่า พรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข โดยให้ผู้ปฏิบัตินำไปใช้ดังนี้ ขั้นแรกให้ปฏิบัติด้วยจิตคิดเกื้อกูลแผ่ออกไปในสัตว์บุคคลทั้งหลาย คือเมตตาซึ่งมีอาการเป็นความคิดเกื้อกูล ต่อจากนั้นเมื่อได้เห็นหรือได้ยินหรือได้คิดว่าเขามีความทุกข์เดือดร้อนก็ปฏิบัติช่วยบำบัดทุกข์ให้ คือ กรุณาซึ่งมีอาการช่วยบำบัดทุกข์ จากนั้นครั้งได้เห็นเขามีความสุข

ไม่ทุกข์ ก็พลอยยินดีบันเทิงใจ คือ มุทิตาซึ่งมีอาการพลอยยินดี และเมื่อไม่มีกิจที่ควรจะทำต่อไป ก็ อุเบกขา คือ ดูอยู่เฉยๆ^{๑๐}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงพรหมวิหาร ๔ ซึ่งสามารถสรุปความได้ว่า นักบริหารต้องมีพรหมวิหารธรรม คือธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ๔ ประการ เพราะเมตตาจากทาสให้นักบริหารรู้จักมองแง่ดีของเพื่อนร่วมงานและจดจำไว้เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณาจะทำให้ให้นักบริหารเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของคนอื่น มุทิตาทำให้นักบริหารส่งเสริมให้คนทำงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นและอุเบกขาจะทำให้ผู้บริหารมีความยุติธรรมในการให้รางวัลและโทษ โดยรู้เท่าทันคนร่วมงานทุกคน^{๑๑}

บุญมี แทนแก้วให้ความหมายของพรหมวิหารธรรมทั้ง ๔ ประการดังนี้ ๑.เมตตา หมายถึงความรัก คือ ความปรารถนาดีมีไมตรีจิต ต้องการความช่วยเหลือให้ ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข ๒.กรุณา หมายถึง ความสงสาร คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ในใจในอันที่จะปลดปล่อยความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง ๓.มุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีจิตใจแช่มชื่นเบิกบานเมื่อเห็น เขาประสบความสำเร็จของงานยิ่งขึ้นไปก็พลอยยินดีปรีดาปราโมทย์บันเทิงใจด้วย ๔.อุเบกขา หมายถึง ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบ สม่าเสมอ มั่นคง แน่วแน่ เที่ยงตรงดุจตราขึง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุที่ ตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยวางตนและปฏิบัติไปตามความเที่ยงธรรม^{๑๒}

ปัญญานันทภิกขุ (ปิ่น ปญฺญานนฺโท) กล่าวถึง พรหมวิหารว่า เป็นหลักใจ ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่ดีย่อมดำรงตนมั่นคงอยู่ในพรหมวิหาร ๔ ประการเป็นประจำในผู้น้อยเป็นนิจ คือมีเมตตารัก ใคร่ปรารถนาให้ผู้น้อยได้รับความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน ๑ กรุณาสงสารช่วยเหลือผู้ที่น้อยที่ทุกข์ ยากจนเต็มความสามารถ ๑ มุทิตา พลอยยินดีที่มีความเจริญขึ้น แม้จะได้รับยกย่องดีกว่าตนก็ไม่คิด ริษยา ๑

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาภาษาอังกฤษ -ไทยฉบับบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

^{๑๐} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), รวมธรรมะ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙๕-๒๐๓.

^{๑๑} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาสตราจารย์พิเศษ, มณีแห่งปัญญา, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๔๓-๔๕.

^{๑๒} บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๗๓.

อุเบกขาวางตนเฉยๆในเวลาที่เห็นผู้น้อยต้องได้รับโทษหรือรับความวิบัติที่ตนไม่สามารถจะ ช่วยได้ หรือตนช่วยแล้วแต่ไม่สำเร็จ^{๑๓}

เจลีเยว บุรีภักดี และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะวิชาชีพที่ดีของครูผลการวิจัย พบว่า ครูที่ดีต้องมีความรู้ มีการค้นคว้าหาความรู้ และนำความรู้ไปใช้ให้ก่อประโยชน์อยู่เสมอ สอนดี สามารถใช้ภาษาไทยได้ดี มีเทคนิคในการโน้มน้าวจิตใจคนและสามารถประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ได้ไม่เพียงแต่พูดอย่างเดียว สุขภาพดี รู้จักป้องกันโรคติดต่อ งดเว้นสิ่งเสพติดทั้งปวง ไม่เสเพล และ รู้จักรักษาอารมณ์ให้มั่นคง ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์เที่ยงธรรม มีเมตตา ชยัน อดทน และมีน้ำใจเป็น ประชาธิปไตย มีเหตุผล กล้าพูดกล้าทำ กล้าเผชิญกับความจริง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและยึดมั่น ในสถาบันชาติศาสนา และพระมหากษัตริย์^{๑๔}

๑.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนตรชนก โพธารามิก ได้วิจัยเรื่อง “วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อพัฒนาสังคม” การวิจัยพบว่า พรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอัมป มัญญา คือธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำเนินชีวิตเป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุน กรรมดีทั้งหลายให้สมบูรณ์ และสร้างสรรค์ความสุขสู่สังคม ทำให้มนุษย์รู้จักการพัฒนาตนเองให้ สัมมาทิฐิ^{๑๕}

พระมหาบุญญวัฑฒ์ ปญญาวุฑโฒ (อ่อนติ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการงานบริหาร บุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร การวิจัย พบว่า ด้านเมตตา ผู้บริหารควรมีเมตตาที่เป็นการแสดงถึง ความรักความปรารถนาดีต่อบุคลากรทุกคน อย่างทั่วถึง, ด้านกรุณา ผู้บริหารควรให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน, ด้าน มุทิตา ผู้บริหารควรมีทัศนคติที่ดีต่อบุคลากร ยินดีในความสำเร็จของบุคลากรอย่างจริงใจ และด้าน อุเบกขา ผู้บริหารวางตัวเป็นกลางในทุกๆ สถานการณ์สอบถามถึงความจริงจากหลายๆ ฝ่ายก่อน ตัดสินว่าฝ่ายนั้นถูกหรือผิด ความคิดเห็นของ บุคลากรที่มีต่อปัญหาและอุปสรรค พบว่า ปัญหา ด้าน เมตตา มีการเลือกปฏิบัติโดยปรารถนาอยากให้อื่นมีความสุขเฉพาะบุคคลที่ตนเองได้รับผลประโยชน์ , ด้านกรุณากุศลการเกรงกลัวต่อ ผู้บังคับบัญชาในการจะร้องทุกข์, ด้านมุทิตาผู้บริหารเลือกแสดง ความยินดีต่อบุคลากรบางท่านเท่านั้น โดยไม่แสดงความยินดีกับบุคลากรทุกคน และด้านอุเบกขา ผู้บริหารไม่พิจารณาถึงคุณและโทษตาม ความเป็นจริงเห็นแก่พวกพ้องมีอคติไม่วางใจเป็นกลาง^{๑๖}

^{๑๓} ปญญานันทภิกขุ (ปั่น ปญญานนโท), **หน้าที่ของคน (ฉบับสมบูรณ์)**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๘๘.

^{๑๔} เจลีเยว บุรีภักดี และคณะ, **“ลักษณะวิชาชีพที่ดีของครู**, (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๒๐), หน้า ๓๖๖.

^{๑๕} เนตรชนก โพธารามิก, **“วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อการพัฒนาสังคม”**, **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ

^{๑๖} พระมหาบุญญวัฑฒ์ ปญญาวุฑโฒ (อ่อนติ) **“การศึกษาการงานบริหารบุคลากรตามหลักพรหม วิหาร ๔ โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”**, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การ บริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔, บทคัดย่อ.

พระดารา อคฺคณฺญาโณ (ธจ) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร สถานศึกษากลุ่มเครือข่ายที่ ๙ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุรินทร์ เขต ๓ การวิจัยพบว่า การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร สถานศึกษากลุ่มเครือข่ายที่ ๙ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต ๓ โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนน เฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน และด้านการพัฒนาบุคลากร มี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเดียวกัน รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการวางแผน บุคลากร และด้านการบำรุงรักษาบุคลากร ตามลำดับ^{๑๗}

สุพล เครือมะโนรมณ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพนักงาน ครูเทศบาลเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด เทศบาลนครเชียงใหม่ นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาได้นำหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ได้แก่ เมตตา กรุณา และมุทิตา ไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่สูง ขณะที่ อุเบกขานั้น ถูกไปปฏิบัติงานใน สถานศึกษาเป็นส่วนน้อย^{๑๘}

สีหนาท โชตยาสีหนาท ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมของครูผู้สอนตามความคาดหวัง ของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนในโรงเรียนพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนคาดหวังให้ครูผู้สอนมีพฤติกรรมด้านการสอนมากที่สุด ๓ ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้ นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยให้กำลังใจเมื่อนักเรียนตอบหรือกล้าแสดงออกในชั้นเรียน ศึกษา หลักสูตรและคำอธิบายรายวิชาที่จะสอนก่อนทำโครงการสอนและแผนการสอน และผลประเมินผล ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกครั้ง พฤติกรรมด้านการปฏิบัติงานนอกเหนือจากงานสอนมากที่สุด ๓ ลำดับแรก คือ เตือนนักเรียนทุกครั้งเมื่อพบว่ากระทำความผิดระเบียบวินัยของโรงเรียน ดูแลเอาใจใส่ เกี่ยวกับเรื่องอาหาร น้ำดื่ม และสุขภาพอนามัยของนักเรียนเป็นประจำ และรู้จักนักเรียนและข้อมูล ส่วนตัวของนักเรียนในชั้นทุกคน พฤติกรรมด้านคุณลักษณะของความเป็นครูมากที่สุด ๓ ลำดับแรก คือ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนทั้งในและนอกเวลาวิชาการ มีกิริยา มารยาท สุภาพ อ่อนโยน และตั้งใจจะทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ส่วนนักเรียนที่คาดหวังให้ครูผู้สอนมีพฤติกรรมด้าน การสอนมากที่สุด ๓ ลำดับแรก คือ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองโดยให้กำลังใจเมื่อนักเรียนตอบหรือกล้าแสดงออกในชั้นเรียน , ค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆมาเพิ่มเติมบทเรียนเพื่อให้ทัน ความเปลี่ยนแปลง และให้ความเอาใจใส่แก่นักเรียนทุกคนในชั้นเรียนอย่างทั่วถึง พฤติกรรมด้านการ ปฏิบัติงานนอกจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นพื้นฐานที่

^{๑๗} พระดารา อคฺคณฺญาโณ (ธจ) “การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหาร สถานศึกษากลุ่มเครือข่ายที่ ๙ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕, บทคัดย่อ.

^{๑๘} สุพล เครือมะโนรมณ์, “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด เทศบาลเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), บทคัดย่อ.

สำคัญในการเป็นครู เพราะต้องเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาไปปฏิบัติงานในสถานศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่สูง เพราะอาชีพครูต้องเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่สังคม เนื่องจากงานสอนมากที่สุด ๓ ลำดับแรก คือ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเรียน เรื่องส่วนตัวและการเข้าสังคมแก่นักเรียน ใช้วิธีโน้มน้าวจิตใจแทนการข่มขู่เพื่อไม่ให้นักเรียนทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน และดูแลเอาใจใส่เกี่ยวกับเรื่องอาหาร น้ำดื่ม และสุขภาพอนามัยของนักเรียนเป็นประจำ พฤติกรรมด้านคุณลักษณะของความเป็นครูมากที่สุด ๓ ลำดับแรก คือ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนทั้งในและนอกเวลาวิชาการ ตั้งใจที่จะทำหน้าที่ของครูให้ดีที่สุด และไม่อาฆาตพยาบาทหรือกลั่นแกล้งนักเรียน^{๑๙}

ล้อม ไชยศรี ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนมัธยมพบว่า ลักษณะของครูที่นักเรียนชอบมากที่สุดได้แก่ แต่งกายเรียบร้อย พูดจาสุภาพอ่อนโยน ความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีคุณวุฒิสูง พูดจริงทำจริงให้เสรีภาพในการออกความคิดเห็นรักและเมตตากับนักเรียน ใจดี สุขุมเยือกเย็นมีอารมณ์แจ่มใสร่าเริงอยู่เสมอ เข้มงวดต่อความประพฤติของนักเรียนและทำโทษแต่พอสมควร ขยันขันแข็งและอดทนช่วยเหลือนักเรียนได้ในคราวจำเป็น ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ มีความยุติธรรม วางตัวได้เหมาะสม ส่วนลักษณะของครูที่นักเรียนชอบน้อยที่สุด ได้แก่ ชอบดุด่าและลงโทษ สอนคลุมเครือเข้าใจยาก ชอบใช้อารมณ์ กิริยาวาจาไม่สุภาพ ชอบข่มขู่ บังคับ เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ความรู้ที่จะสอน แต่งกายไม่สุภาพ ใช้สีจืดจาง ถือตัวมากเกินไป ชอบพูดถากถางเยาะเย้ย ไม่ตรงต่อเวลา เปิดเผยความลับของนักเรียน^{๒๐}

จิรภา สงวนสุข ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ตามความคิดเห็นของพนักงานครูสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สำคัญหรือจำเป็นอย่างยิ่งของผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นคุณลักษณะส่วนตัวด้านบุคลิกภาพ คือ เชื้อมั่นในตนเอง สามารถวินิจฉัยตัดสินใจโดยใช้เหตุผลด้านมนุษยสัมพันธ์คือใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม คือยึดหลักคุณธรรมในการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน ด้านภาวะผู้นำ คือ คิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล^{๒๑}

สมาลี จุลโพธิ์ ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้นำที่พึงประสงค์ตามทัศนะของครูผู้สอนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามในด้านความรู้ ด้านทักษะความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการเป็นผู้นำ ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรม และจริยธรรมผลการวิจัยปรากฏดังนี้ ด้านความรู้พบว่า ผู้นำสมควรมีความรู้ ความเข้าใจหลักการของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร หลักวิธีการสอน และกระบวนการจัดกิจกรรมเรียนการสอนด้านทักษะ ความสามารถ พบว่า ผู้นำสมควรมีทักษะ

^{๑๙} สีนหาท โชตยาสินหาท, “พฤติกรรมของครูผู้สอนตามความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนในโรงเรียนพญาเม็งราย จังหวัดเชียงราย”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙), บทคัดย่อ.

^{๒๐} ล้อม ไชยศรี, อ้างในประโยชน์ จันทรโชติ, “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา, ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๑๖-๑๗.

^{๒๑} จิรภา สงวนสุข, “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่”, การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐), บทคัดย่อ.

ความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี สามารถให้คำแนะนำ ปรีกษา ทารือ และสามารถสาธิต การสอนได้ ด้านมนุษยสัมพันธ์พบว่า ผู้นิเทศควรมีกริยาวาจาน่าเชื่อถือ ด้านการเป็นผู้นำ พบว่า ผู้ นิเทศควรมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานสูง ด้านบุคลิกภาพ พบว่า ผู้นิเทศควรมีความขยันขันแข็ง และกระตือรือร้นในการทำงาน ด้านคุณธรรม จริยธรรมพบว่า ผู้นิเทศ ควรรักษาความลับของทาง ราชการและของผู้อื่น^{๒๒}

สุวรรณี หาญกล้า ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของครูกับ การปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู สำนักงานอาชีวศึกษามหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ๑.คุณลักษณะของครูสำนักงานอาชีวศึกษามหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษาตามระดับที่มีหรือที่เป็นจริงโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง ๒ ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณธรรมจริยธรรม และด้านความรู้ ความสามารถ ๒.การปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู ของ ข้าราชการครูสำนักงานอาชีวศึกษามหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีระดับ การปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ๒ ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง และด้านการ เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการ ส่วนด้านการเป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่ในระดับปานกลาง ๓. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของครูกับการปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการ พัฒนาวิชาชีพครู สำ นักงานอาชีวศึกษามหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทาง^{๒๓}

วรรณวิทย์ รัตนสุทธิกุล ได้วิจัยเรื่อง “มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภา ที่สัมพันธ์กับ พฤติกรรมการสอนของครูโรงเรียนประถม ศึกษาจังหวัดราชบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบมาตรฐาน วิชาชีพครูของครูสภา ที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนของครู โรงเรียนประถมศึกษาศึกษาจังหวัดราชบุรี ตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูโรงเรียนประถมศึกษาศังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ราชบุรี จำนวน ๓๕๔ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างจากแนว คิดตามมาตรฐานวิชาชีพ ครูของครูสภา พ.ศ. ๒๕๓๗ และพฤติกรรมการสอนของโคลและชาน (Cole and Chan) สถิติที่ใช้ใน การวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ๔๗ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า ๑) การ ปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภา พ.ศ. ๒๕๓๗ ของครูโรงเรียนประถมศึกษา ทั้งโดยภาพรวมและแต่ละรายด้านมีการปฏิบัติในระดับมาก ยกเว้นสองด้าน คือ ด้าน รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ และด้านปฏิบัติ กิจกรรมทางวิชา การเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ ที่มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง ๒) พฤติกรรม การสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมและแต่ละรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติ

^{๒๒} สุมาลี จุลโพธิ์, “คุณลักษณะของผู้นิเทศที่พึงประสงค์ตามทัศนะของครูผู้สอนในจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๓), บทคัดย่อ.

^{๒๓} สุวรรณี หาญกล้า ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของครูกับการปฏิบัติ กิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู สำนักงานอาชีวศึกษามหานคร”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

อยู่ในระดับมากทุกด้าน ๓) ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพครู ของคุรุสภา พ.ศ. ๒๕๓๗ กับพฤติกรรมการสอนของครูโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์กันในภาพรวมอยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๑ นั่นคือ การปฏิบัติตามมาตรฐานและพฤติกรรมการสอนดังกล่าวของครู ต่าง อธิบายซึ่งกันและกันได้ คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓๙^{๒๔}

จิระวัฒน์ ตันสกุล ได้วิจัยเรื่อง “การวิจัยและพัฒนาโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี” มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างมาตรฐานของโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู จัดทำแผนกลยุทธ์และดำเนินการพัฒนาครูและโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานของโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี โรงเรียนวชิรธรรมโศภิตและโรงเรียนบ้านหนองคาง ผลการวิจัยได้มาตรฐานโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู จำนวน ๒๔ มาตรฐาน ประกอบด้วยมาตรฐานด้านปัจจัย ๑๔ มาตรฐาน เกี่ยวกับความรู้ความสามารถและคุณลักษณะของครู ความรู้ความสามารถของผู้บริหาร องค์กรสังคมและศักยภาพของสถานศึกษาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มาตรฐานด้านกระบวนการ ๘ มาตรฐาน เกี่ยวกับโครงสร้างและการบริหารงาน ระบบบริหารงานบุคคล ระบบบริหารจัดการสื่อและนวัตกรรมทางการศึกษา ระบบการเรียนการสอน ชุมชนสัมพันธ์ การประสานสัมพันธ์กับสถาบันผลิตครู และระบบประกันคุณภาพการศึกษา และมาตรฐานด้านผลผลิต ๒ มาตรฐาน เกี่ยวกับคุณสมบัติของบัณฑิตครูครุศาสตรบัณฑิต ๕ปี และองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพครู^{๒๕}

ทัศนีย์ ศุภเมธี ได้วิจัย เรื่อง “การเปรียบเทียบเจตคติที่มีต่อวิชาชีพครู และคุณลักษณะความเป็นครู ของนักศึกษาในวิทยาลัยครู ก่อนและหลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู แบบเต็มรูปแบบ” สรุปผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย ความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยครูเกี่ยวกับ “เจตคติที่มีต่อวิชาชีพครู และคุณลักษณะความเป็นครู” เปรียบเทียบความคิดเห็นก่อนและหลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบเต็มรูปแบบแล้ว พบว่าในจำนวนตัวแปรทั้ง ๗๕ ตัวแปร นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑ ทุกตัวแปร นั้นหมายความว่า นักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับ เจตคติที่มีต่อวิชาชีพครู และคุณลักษณะความเป็นครูดีขึ้น เมื่อได้ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบเต็มรูปแบบแล้ว การวิเคราะห์ตัวประกอบได้ตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการพัฒนาเจตคติ ที่มีต่อวิชาชีพครูและคุณลักษณะความเป็นครู ๗ ตัวประกอบ คือ ด้านบรรทัดฐานของวิชาชีพครู ด้านคุณลักษณะของผู้ที่มีอาชีพครู ด้านคุณธรรมและจริยธรรมความเป็นครู ด้านความศรัทธาในวิชาชีพ

^{๒๔} วรณวิทย์ รัตนสุทธิกุล, “มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา ที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนของครูโรงเรียนประถม ศึกษาจังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

^{๒๕} จิระวัฒน์ ตันสกุล “การวิจัยและพัฒนาโรงเรียนร่วมพัฒนาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๔), บทคัดย่อ.

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ได้ความรู้เกี่ยวหลักพรหมวิหาร ๔ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู

๑.๗.๒ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้จรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

๑.๗.๓ เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

บทที่ ๒

จรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดหลักพรหมวิหาร ๔ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ ความหมายและความสำคัญของครู

๒.๑.๑ ความหมายของคำว่า “ครู”

คำว่า “ครู” มีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางมาก แต่ถ้าดูจากรากศัพท์ ภาษาบาลีว่า “ครุ” หรือ ภาษาสันสกฤตว่า “คุรุ” นั้น มีความหมายว่า “ผู้สั่งสอนศิษย์ หรือ ผู้ควรได้รับการเคารพ” ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ครู” ไว้หลายอย่าง เช่น

ยงค์ ชุ่มจิต ได้อธิบายคำว่า “ครู” หมายถึง เป็นผู้นำทางศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง ผู้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ เป็นผู้มีความหนักแน่น ควรแก่การเคารพของลูกศิษย์ และคือผู้ประกอบอาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอน มักใช้กับผู้สอนในระดับต่ำ กว่าวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษา^๑

รังสรรค์ แสงสุข ได้ให้ความเห็นว่า “ครู” คือ ผู้ให้ ผู้เติมเต็ม และผู้มีเมตตา ผู้ที่ให้ความรู้ไม่จำกัดทุกที่ทุกเมื่อ ครูต้องเต็มไปด้วยความรู้ และรู้จัก ขวนขวายหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ สะสมความดี มีบารมีมาก และครูที่ดีจะต้องไม่ปิดบัง ความรู้ ควรมีจิตและวิญญาณของความเป็นครู การที่ครูจะเป็นผู้เติมเต็มได้ ครูควรจะเป็นผู้แสวงหาความรู้ ต้อง วิเคราะห์ วิจัย วิจักษ์ และมาบูรณาการความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ครูผู้ที่มีเมตตา จะต้องสอนเต็มที่โดยไม่มีการขี้เกียจหรือปิดบังไม่ให้ความรู้ เต็มที่ ครูต้องไม่ลำเอียง ไม่เบียดเบียนศิษย์^๒

เปลื้อง ณ นคร ได้ให้ความหมายของ “ครู” ไว้ว่า เป็นผู้มีความหนักแน่น ควรแก่การเคารพของศิษย์ และเป็นผู้สั่งสอน^๓

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ครู คือ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนให้ศิษย์เกิดความรู้ และมี คุณธรรมจริยธรรมที่ดี นำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ในอนาคต

^๑ ยงค์ ชุ่มจิตร์, *ความเป็นครู*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙.

^๒ รังสรรค์ แสงสุข, *รามคำแหง*. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า

^๓ เปลื้อง ณ นคร. พจนะ – สารานุกรมไทย. (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช. ๒๕๒๙), หน้า ๘๙

๒.๑.๒ ความสำคัญของครู^๔

อาชีพทุกอาชีพย่อมมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมด้วยกันทั้งนั้น เป็นการยากที่จะบ่งบอกว่า อาชีพใดสำคัญกว่าอาชีพใด แต่ในที่นี้เราจะพิจารณาเฉพาะอาชีพครูว่า มีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติเพียงใด จึงขออัญเชิญพระราโชวาทของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จ การศึกษาจากวิทยาลัยครู ณ อาคารใหม่สวนอัมพร วันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ความตอนหนึ่งว่า

“อาชีพครูถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ให้เจริญมั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญได้นั้น จะต้องพัฒนาคน ซึ่งได้แก่ เยาวชนของชาติเสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าสมบูรณ์ทุกด้าน จึง สามารถช่วยกันสร้างความเจริญให้แก่ชาติต่อไปได้.....”

จากพระราโชวาทของสมเด็จพระเทพฯ ตามที่ได้อัญเชิญมากล่าวไว้ข้างต้น เป็น เครื่องยืนยันให้เห็นถึงความสำคัญของครูที่มีต่อความเจริญของบุคคล และชาติบ้านเมือง เป็นอย่างยิ่ง ชาติบ้านเมืองจะเจริญได้เพราะประชาชนในชาติได้รับการศึกษาที่ดี และมีครู ที่มีคุณภาพ

ในอดีตครูมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมมาก แต่ในปัจจุบันความสำคัญของครูเปลี่ยนแปลงไป มีสาเหตุหลายประการที่ทำให้ความสำคัญของครูในอดีตกับครูในปัจจุบัน แตกต่างกัน เช่น

๑. จำนวนครู

ในอดีต จำนวนครูมีน้อย คนที่จะมาเป็นครูได้นั้นจะต้องมีการคัดเลือกผู้ที่มี สติปัญญาดี และมีนิสัยเหมาะสมที่จะเป็นครู สามารถประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง แก่ลูกศิษย์ได้ ดังนั้น ความสำคัญของครูจึงมีมาก

ในปัจจุบัน การศึกษาขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่ม จำนวนครูให้มากขึ้น และมีคนเป็นจำนวนมากที่มีได้ศรัทธาที่จะเป็นครู แต่จำเป็นต้อง ประกอบอาชีพนี้เพียงเพื่อให้มีโอกาสได้งานทำ จึงทำให้ครูบางคนมีพฤติกรรมที่ ไม่ เหมาะสมกับการเป็นครูไม่มีศรัทธาในวิชาชีพที่ทำอยู่

๒. หลักสูตรการสอน

ในอดีต “ตัวครู” คือ “หลักสูตร” ครูมีความสามารถในเรื่องใด หรือมีวิธีการ สอนอย่างใด ก็สอนกันไปเช่นนั้น ครูมีความสำคัญมากในการที่จะดูแลปรับปรุงพฤติกรรม ของเด็กในปัจจุบัน หลักสูตรการเรียนการสอนในระดับต่าง ๆ มีมาก และแต่ละ สาขาวิชาจะมีครูเฉพาะสาขาวิชาทำการสอนในวิชานั้น ๆ อยู่ นักเรียนจะมีโอกาสได้ เรียนกับครูหลาย ๆ คน ทำให้ความผูกพันระหว่างครูกับนักเรียนลดน้อยลง นักเรียนจะ ไม่ค่อยเห็นคุณค่าความสำคัญของครูเท่าใดนัก

๓. จำนวนนักเรียน

ในอดีต จำนวนประชากรมีน้อยกว่าปัจจุบันมาก ผู้ที่สนใจจะเรียนหนังสือก็ มีจำนวนไม่มาก ครูผู้สอนแต่ละคนสามารถดูแลอบรมนักเรียนได้อย่างทั่วถึง มีความ ผูกพันซึ่งกันและกัน ในปัจจุบัน จำนวนนักเรียนในแต่ละระดับ แต่ละห้องมีมากขึ้น ครูบางคน ต้องสอนนักเรียนหลายห้อง

^๔ รัตน์วดี โชติกพนิช, **จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู**, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓.

เมื่อสอนหมดชั่วโมงหนึ่งก็ต้องรีบไปสอนต่ออีกห้องต่อไป ทำให้ความผูกพันใกล้ชิดกันระหว่างครูกับลูกศิษย์ลดน้อยลงตามลำดับ

๔. อนาคตของศิษย์

ในอดีต คนที่มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนเกือบทุกคนจะได้มีงานทำ ในปัจจุบัน คนที่เรียนหนังสือมีมากขึ้น เมื่อเรียนสำเร็จแล้วต้องแย่งกันหางานทำ แต่งานมีจำนวนน้อย เพราะฉะนั้น คนที่เรียนสำเร็จแล้วไม่มีงานทำจะมีมากและ เป็นพวกที่ไม่เห็นความสำคัญของครูเท่าไรนัก

๕. ความรู้สึกของศิษย์และผู้ปกครอง

ในอดีต ลูกศิษย์เรียนจบมีงานทำดี ๆ ทั้งลูกศิษย์และผู้ปกครองมักจะ นึกถึงบุญคุณครูที่เคี่ยวเข็ญและสั่งสอนมา ในปัจจุบัน ลูกศิษย์มักจะไม่นึกถึงบุญคุณครูเท่าไรนัก เพราะครูไม่ได้ ใกล้ชิดสั่งสอนอบรมลูกศิษย์เช่นครูในอดีต

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ความสำคัญของครูในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกัน ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงความสำคัญของครูมิได้ลดน้อยลงไปเลย ครูยังคงมีบทบาทและความสำคัญอยู่เสมอ เพียงแต่คนบางกลุ่มมิได้เห็นว่าคุณครูมีความสำคัญต่อตนเช่นเดียวกับ ลูกศิษย์ในสมัยก่อน

สรุปได้ว่า ครูและอาจารย์คือผู้ให้ความรู้ ดูแลความประพฤติของศิษย์ มีหน้าที่พัฒนาให้ศิษย์เป็นคนมีคุณภาพต่อประเทศ และสังคม นอกจากนี้ไม่ว่าจะมีครูกี่ประเภท สังคมใน ปัจจุบันและในอนาคต ย่อมต้องการครูดีหรือครูแท้ทั้งสิ้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู

๒.๒.๑ ความสำคัญของจรรยาบรรณวิชาชีพครู

จรรยาบรรณในวิชาจะเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มีองค์กรรองรับ และมีการกำหนดมาตรฐานของความประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” ส่วนลักษณะ “วิชาชีพ” ที่สำคัญคือ เป็นอาชีพที่มี ศาสตร์ชั้นสูงรองรับ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาวิชาชีพมีการจัดการสอนศาสตร์ดังกล่าวในระดับอุดมศึกษาทั้งการสอนด้วยทฤษฎีและการปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดความชำนาญ และมีประสบการณ์ในศาสตร์นั้น นอกจากนี้จะต้องมีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ ตลอดจนมี “จรรยาบรรณในวิชาชีพ” เพื่อให้สมาชิกในวิชาชีพดำเนินชีวิตตามหลักมาตรฐานดังกล่าวหลักที่กำหนดในจรรยาบรรณวิชาชีพทั่วไป คือ แนวความประพฤติปฏิบัติที่มีต่อวิชาชีพต่อผู้เรียน ต่อตนเอง และต่อสังคมสังคม ดังนี้^๕

๑. จรรยาบรรณต่ออาชีพ ผู้ที่อยู่ในวงการวิชาชีพต้องยึดถือจรรยาบรรณดำรงวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับ คือ

๑. ศรัทธาต่อวิชาชีพ ผู้ที่อยู่ในวงการวิชาชีพครู ต้องมีความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู เห็นว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อประเทศชาติ ในฐานะที่เป็นอาชีพที่สร้างคนให้มีความรู้ความสามารถ และเป็นคนที่พึงประสงค์ของสังคม ผู้อยู่ในวิชาชีพจะต้องมั่นใจ ในกาประกอบวิชาชีพนี้ด้วยความรัก และชื่นชมในความสำคัญของวิชาชีพ

^๕ รัตน์วดี โชติกพนิช, จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพครู, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓), หน้า ๓๙.

๒. อารงและปกป้องวิชาชีพ สมาชิกของสังคมวิชาชีพต้องมีจิตสำนึกในการอารง ปกป้อง และรักษาเกียรติภูมิของวิชา ไม่ให้ใครมาดูหมิ่นดูแคลน หรือเหยียบย่ำ

ทำให้สถานะของวิชาชีพต้องตกต่ำ หรือ มัวหมองการอารงปกป้องต้องกระทำทันทีเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาหรือต้องมีการแก้ไขข่าวหรือประท้วงหากมีข่าวคราวอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อวิชาชีพ

๓. พัฒนาองค์ความรู้ในวิชาชีพ หน้าที่ของสมาชิกในวงการวิชาชีพคือ การที่ต้องรับผิดชอบในการศึกษา ค้นคว้าวิจัย สร้างความรู้และเผยแพร่ความรู้ เพื่อให้วิทยาการในศาสตร์สาขาวิชาชีพครุฑก้าวหน้าทันสมัยทันสังคมทันเหตุการณ์ ก่อประโยชน์ต่อประชาชนในสังคม ทำให้คนเก่ง และฉลาดขึ้น โดยวิธีการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรักเรียน ใฝ่รู้ ช่างคิด ทวิวิจารณ์ญาณ มีบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ มากขึ้น

๔. สร้างองค์กรวิชาชีพให้แข็งแกร่งสมาชิกในวงวิชาชีพต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องสร้างองค์กรวิชาชีพให้คงมั่นดำรงอยู่ได้ด้วยการเป็นสื่อกลางระหว่างสมาชิก และเป็นเวทีให้คนในวงการได้แสดง ฝีมือและความสามารถทางการสร้างรูปแบบใหม่ของการเรียนการสอนตลอดจนการเผยแพร่ผลงานทางด้านการสร้างแบบเรียนใหม่ๆ การเสนอแนวความคิดทำในเรื่องของการพัฒนาคน การเรียนการสอน และการประเมินผล

๕. ร่วมมือในกิจกรรมขององค์กรวิชาชีพ สมาชิกในสังคมวิชาชีพต้องร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวในเรื่องของความคิด หรือการจัดประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนแนวความคิดเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมต่างๆ ขององค์กร หากไม่ได้รับความสนับสนุนจากสมาชิกแล้ว ทำให้องค์กรวิชาชีพขาดความสำคัญลงและไม่สามารถดำเนินการกิจขององค์กรวิชาชีพต่อไปได้บทบาทของการอารงมาตรฐานและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการก็ย่อมจะลดลงด้วยถ้าไม่มีปริมาณสมาชิกที่สนับสนุนเพียงพอ

๒) จรรยาบรรณต่อผู้เรียน

ครูจะต้องมีความประพฤติปฏิบัติต่อผู้เรียน ๙ ประการ คือ

๑. ตั้งใจถ่ายทอดวิชาการ บทบาทของครูต้องพยายามที่จะทำให้ลูกศิษย์เรียนด้วยความสุข เรียนด้วยความเข้าใจ และเกิดความมานะพยายามที่จะรู้ในศาสตร์นั้น ครูจึงต้องตั้งใจอย่างเต็มที่ที่จะศึกษาวิชาการทั้งทางศาสตร์ที่จะสอน ศาสตร์ที่จะถ่ายทอดหรือวิธีการสอน ครูต้องพยายามที่จะหาวิธีการใหม่ ๆ มาลองทดลองสอน

๒. รักและเข้าใจศิษย์ ครูต้องพยายามศึกษาธรรมชาติของวัยรุ่น ว่ามีปัญหาที่มีความไวต่อความรู้สึก (Sensitive) และอารมณ์ไม่มั่นคง ครูจึงควรให้อภัย เข้าใจ และหาวิธีการให้ศิษย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ครูต้องพยายามทำให้ลูกศิษย์รักและไวใจเพื่อที่จะได้กล้าปรึกษาในสิ่งต่างๆแล้วครูก็จะสามารถช่วยให้ศิษย์ประสบความสำเร็จในการเรียน และการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง

๓. ส่งเสริมการเรียนรู้ปัจจุบันการส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองหรือการเรียนรู้จากการช่วยเหลือกันในกลุ่มอาจจะทำให้ผู้เรียนมีวิธีการหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเองมากขึ้นมากกว่าจะคอยให้ครูบอกให้แต่ฝ่ายเดียว ครูจึงจำเป็นต้องชี้ช่องทางให้ผู้เรียนหาวิธีการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

๔. ยุติธรรมอาชีพครูเป็นอาชีพที่จะต้องฝึกฝนตนเองให้เป็นคนซื่อสัตย์ยุติธรรม ไม่มีอคติลำเอียงต่อลูกศิษย์ ไม่เห็นว่าคนที่มีปัญหาเป็นคนน่ารังเกียจหรือพอใจ แต่เฉพาะศิษย์ที่เรียนเก่ง ไม่สร้างปัญหาเท่านั้น ครูต้องมีความเป็นธรรมในการให้คะแนนและพร้อมที่จะอธิบายวิธีการให้คะแนนและการตัดเกรดได้ ครูต้องรอบคอบในการรอกคะแนน เพราะถ้าผิดพลาดแล้วบางครั้งก็จะทำให้ผู้เรียนที่ควรได้คะแนนดี ทุกลับได้คะแนนเกือบจะสอบตกไป

๕. ไม่แสวงหาประโยชน์จากผู้เรียน ลักษณะของครูจะต้องเป็นผู้ไม่แสวงหาอามิสสินจ้างเงินไม่ใช่สิ่งสร้างความสุขเสมอไปครูจึงจะต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษในการกระทำใด ๆ อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจได้ว่าครูกำลังหาประโยชน์จากศิษย์อย่างไม่เป็นธรรม

๖. ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ครูมีอิทธิพลต่อศิษย์ทั้งด้านวาจา ความคิดบุคลิกภาพ และความประพฤติ ครูจึงจะต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ลูกศิษย์ได้ซึมซับสิ่งที่ทำจากตัวครูไป เมื่อศิษย์เกิดศรัทธาในความสามารถของครู ศิษย์อาจจะเลียนแบบความประพฤติของครูไปอย่างไม่ได้เจตนา เช่น การตรงต่อเวลา การพูดจาชัดเจน การแสดงความคิดเห็นที่ตรงไปตรงมา สุภาพเรียบร้อย เป็นต้น

๗. ให้เกียรติผู้เรียน การยกย่องให้เกียรติผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ และเกรงใจผู้สอน ครูไม่ควรใช้อำนาจในทางที่ผิด เช่น พูดจาข่มขู่ ใช้คำพูดไม่สุภาพเปลี่ยนชื่อผู้เรียน เยาะหยันหรือดูถูกผู้เรียน การเคารพผู้เรียนในฐานะปัจเจกบุคคลเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจ และการเรียนรู้ที่ดี เมื่อผู้เรียนได้รับการปฏิบัติอย่างดี ย่อมก่อให้เกิดพลังในการศึกษาต่อไป

๘. ช่วยเหลือศิษย์ผู้เรียนมาอยู่ในสถานศึกษาพร้อมด้วยประสบการณ์และปัญหาที่แตกต่างกันออกไปดังนั้นครูจึงมีหน้าที่ที่จะต้องสังเกตความผิดปกติหรือข้อบกพร่องของศิษย์ และพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที ไม่ให้ศิษย์ต้องก้าวถลาลึกลงไปในพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

นอกจากจรรยาบรรณต่อศิษย์แล้ว ครูจะต้องมีความประพฤติปฏิบัติต่อตนเองด้วยคือ จรรยาบรรณต่อตนเอง ครูจะต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาเพื่อให้มีลักษณะพฤติกรรม ดังนี้

๑. ประพฤติชอบ ครูต้องตั้งตนไว้ในที่ถูกต้องที่สามารถบังคับตนเองให้ประพฤติแต่สิ่งที่ดีงามถูกต้อง

๒. รับผิดชอบ ครูต้องฝึกความรับผิดชอบ โดยตั้งใจทำงานให้สำเร็จลุล่วง มีความผิดพลาดน้อย

๓. มีเหตุผล ครูต้องฝึกถามคำถามตนเองบ่อย ๆ ฝึกความคิดวิเคราะห์หาเหตุผล หาข้อดีข้อเสียของตนเอง และเรื่องต่าง ๆ เพื่อทำให้ตนเองเป็นคนมีเหตุผลที่ดี

๔. ใฝ่รู้ การติดตามข่าวสารข้อมูลอยู่เสมอ ๆ ทำให้ครูนี้นิสัยใฝ่รู้ อยากทราบคำตอบในเรื่องต่าง ๆ ครูควรมีความรู้รอบตัวอย่างดีทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเพื่อให้ครูดำรงชีพในสังคมได้อย่างเป็นสุข ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และชี้แนะสิ่งที่ถูกต้องให้ศิษย์ได้

๕. รอบคอบ ครูต้องฝึกฝนตนเองให้เป็นคนรอบคอบ ละเอียดยละเอียด ในการดำเนินกิจการต่าง ๆ การทำกิจกรรม เช่น ควบคุมบัญชีการเงินต้องรอบคอบ ต้องเห็นตัวเลขชัดเจนไม่ตกหล่น ทำให้เกิดการผิดพลาดที่เป็นผลร้ายทั้งของตนเองและผู้อื่น

๖. ผึกจิต การพัฒนาจิต ทำให้ครูอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและส่งผลทำให้ครูทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นครูจึงต้องหมั่นฝึกจิตของตนให้สูงส่ง สูงกว่ามาตรฐาน ระวังอารมณ์ไม่ดี คิดอะไรได้สูงกว่ามาตรฐานและคิดเป็นบวก มากกว่าคิดลบหรือคิดร้าย

๗. สนใจศิษย์ การสนใจพัฒนาการของผู้เรียน เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้วิชาชีพครูก้าวหน้า เพราะถ้าไม่มีผู้เรียนก็ไม่มีวิชาชีพครู ครูจึงจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติผู้เรียน การแก้ปัญหาผู้เรียน การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

จรรยาบรรณวิชาชีพครูจึงเป็น กฎแห่งความประพฤติสำหรับสมาชิกวิชาชีพครู ซึ่งองค์กรวิชาชีพครูเป็นผู้กำหนด และสมาชิกในวิชาชีพทุกคนต้องถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด หากมีการละเมิดจะมีการลงโทษ จรรยาบรรณวิชาชีพครู มีความสำคัญต่อวิชาชีพครูเช่นเดียวกับที่จรรยาบรรณวิชาชีพ มีความสำคัญต่อวิชาชีพอื่น ๆ ซึ่งสรุปได้ ๓ ประการ คือ ๑) ปกป้องการปฏิบัติงานของสมาชิกในวิชาชีพ ๒) รักษามาตรฐานวิชาชีพ ๓) พัฒนารูปวิชาชีพ^๖

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการประมวลพฤติกรรมที่กำหนด ลักษณะมาตรฐานการกระทำของครู อันจะทำให้วิชาชีพครูก้าวหน้าอย่างถาวร โดยที่ครูจะต้อง ดำเนินการเรียนการสอนโดยการยึดจรรยาบรรณต่อวิชาชีพต่อผู้เรียน และต่อตนเอง ในการทำหน้าที่ ของครูให้สมบูรณ์ เป็นมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติเป็น แนวทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพปฏิบัติอย่างถูกต้องเพื่อผดุงเกียรติและสถานะของวิชาชีพนั้นก็ได้ ผู้กระทำผิดจรรยาบรรณ จะต้องได้รับโทษโดยว่ากล่าว ตักเตือน ถูกพักงาน หรือถูกยกเลิกใบประกอบ วิชาชีพได้

๒.๒.๒ ความหมายของลักษณะจรรยาบรรณวิชาชีพครู

ลักษณะคือประจำตัวหรือ ลักษณะทั้ง ๙ ด้านที่มีความแปรผันในการชี้วัดปรากฏการณ์ ต่างๆตามธรรมชาติ โดยจะระบุถึงสถานที่ที่ทำการศึกษ ในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ ลักษณะข้อมูลเชิง คุณลักษณะ อาจมีลักษณะที่ต่อเนื่องกัน เช่น เส้นชั้นระดับความสูงหรือเป็นลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง เช่น จำนวนพลเมือง และชนิดของสิ่งปกคลุมดินเป็นต้นค่าความแปรผันของลักษณะข้อมูลเชิงคุณลักษณะ นี้ จะทำการชี้วัดออกมาในรูปของตัวเลขโดยกำหนดเกณฑ์การวัดออกเป็นระดับ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า คนผู้สั่งสอนหรือให้การศึกษาผู้ทำหน้าที่ สั่งสอน ให้การศึกษาแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะครูอาจารย์ พึงประกอบด้วยคุณสมบัติและประพฤติตามหลัก ปฏิบัติเป็นกัลยาณมิตร คือ ประกอบด้วยองค์คุณ ๗ ดังนี้^๗

๑. ปิโย น่ารัก คือ มีเมตตากรุณา ใส่ใจคนและประโยชน์สุขของเขา เข้าถึงจิตใจสร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง ชวนใจผู้เรียนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

๒. ครู คือ น่าเคารพ คือ เป็นผู้หนักแน่นถือหลักการเป็นสำคัญและมีความประพฤติ สมควรแก่ฐานะทำให้เกิดความรู้สึกอับอายใจเป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

^๖ พุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์, จรรยาบรรณวิชาชีพครู, สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, แบบแผนพฤติกรรม ตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. ๒๕๓๙.(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ธรรมานุญชีวิตร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๙๐-๙๑.

๓. ภาวนีโย คือ นำเจริญใจ คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝน ปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่าง ทำให้ศิษย์เอ่ยอ้างและรำลึกถึงความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ

๔. วตฺตา คือ รู้จักพูดให้ได้ผล คือ รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอย ให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

๕. วณฺทฺขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม แม้ถูกจิกตลอดจน คำล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ อุดหนุนฟังได้ ไม่เบื่อหน่าย ไม่เสียอารมณ์เป็นผู้มีความ มานะในการตักเตือนสั่งสอน โดยไม่กลัวว่าจะเกลียดหรือโกรธ มีความฉลาดในการใช้คำพูด (กับศิษย์)

๖. คมภีรณฺจ กถํ กตฺตา คือ แฉลงเรื่องเล่าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้ง ให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปการรู้จักสอนจากง่ายไปหายาก หรือมีความลึกซึ้งขึ้นโดยลำดับ

๗. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย คือ ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือเรื่อง เหลวไหลไม่สมควร

ถวิล มาตรการเยี่ยม ได้กล่าวถึงคุณลักษณะส่วนตัวของครูที่มีประสิทธิภาพควรมีและได้สรุป ไว้ดังนี้^๔

๑. เอาใจใส่ อาหาร และเห็นอกเห็นใจ เพราะครูนั้นเกี่ยวข้องอยู่กับการพัฒนาบุคคล (นักเรียน) ให้เจริญงอกงามตามอัตภาพของแต่ละคน ดังนั้น ครูต้องเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ อยู่ร่วมในสังคม ให้ความสนใจและตระหนักถึงบทบาทของผู้อื่นยอมรับในความมีศักดิ์ศรีและ เกียรติยศ ของแต่ละบุคคลโดยไม่มีเงื่อนไขอื่น

๒. อุดหนุน อุดหนุน กับความหลากหลายของวัฒนธรรม เชื้อชาติ ความเชื่อ และศาสนานั้น คือ ครูจะต้องเคารพในวัฒนธรรมประเพณี เชื้อชาติ ศาสนาที่แตกต่างกันไปเพราะสังคมมนุษย์ในสมัย ปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่นับวันจะมีความหลากหลาย ซึ่งอาจเนื่องด้วยการพัฒนาการสื่อสาร คมนาคม และเทคโนโลยีสาขาต่างๆ ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มองเห็นข้อเท็จจริงของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นและ ฝึกจิตใจตนเองให้มีความเป็นประชาธิปไตย (Democratic Mind) ให้มากขึ้น ลดความคิดในลักษณะ เผด็จการและพร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลง

๓. มีอารมณ์ขัน การมีอารมณ์ขันเป็นสมบัติสำคัญประการหนึ่งของครู เพราะครูต้อง เกี่ยวข้องกับนักเรียน เพื่อนครู ตลอดจนผู้ปกครอง อารมณ์ขันช่วยให้เกิดบรรยากาศในการสื่อสารที่ดี แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นอารมณ์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติไม่ใช่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายนอกมายั่ว เป็น รูปแบบของความรู้สึกที่สอดคล้องกับสถานการณ์ ทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายชวนหัว ไม่เครียด ปราศจากการต่อสู้ต่อต้านการกระทบกระทั่ง รวมถึงความสามารถทำให้คนอื่นหัวเราะและขบขัน ความรื่นเริง สดชื่น และมองโลกในแง่ดี

๔. ความมั่นคงในอารมณ์ และความสามารถควบคุมอารมณ์ ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีความ ยุติธรรมและคงเส้นคงวาจะไม่ปกครองโดยใช้อารมณ์และฝังตัวอยู่กับความคับข้องใจ และความ ยุ่งยากในแต่ละวันจะต้องรู้ถึงวิธีปล่อยอารมณ์ผ่อนคลายความตึงเครียดและแสวงหาความสนุกสนาน

^๔ ถวิล มาตรการเยี่ยม, *คุณภาพกับคุณภาพการสอน*, วารสารวิชาการ, ๒ (๔), ๒-๘, หน้า ๔-๖.

รื่นเริงไม่หย่อนยาน หรือถึงเครียดสุดขอบใดขอบหนึ่งอย่าอ่อนไหวกับเหตุการณ์จนเกินความสามารถควบคุมตนเองมีสติยั้งคิด ตลอดจนต้องเป็นผู้ที่มีความคิดอิสระเป็นของตนเอง

๕. ได้รับการศึกษาและอบรมดี จะต้องมีความรู้ความสามารถทั้งความรู้ทั่วไปและความรู้วิชาเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ ตลอดจนรอบรู้ในเหตุการณ์แวดล้อมอย่างกว้างขวางนั้นคือ ต้องเป็นผู้อ่านหนังสือ ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ ทันสมัย ทันเหตุการณ์

๖. มีทักษะการสื่อสารข้อความ โดยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ดังนี้

๖.๑ การแสดงออกด้วยการพูด ครูจะต้องพูดด้วยน้ำเสียงชัดเจน แจ่มใสแยกแยะประเด็นได้พูดสำเนียงถูกต้อง ระดับการใช้เสียงมีความหมาย นุ่มนวล ไม่พูดจากระโชกโฮกฮากหรือเจือด้วยอารมณ์โกรธซึ่ง ตลอดจนไม่พูดตะกุกตะกักหรือติดอ่าง

๖.๒ การถ่ายทอดสู่บุคคลอื่น ครูจะต้องสามารถเข้าใจและจับประเด็นการพูดของคนอื่นได้ มีความตั้งใจและสนใจที่จะฟังความคิดเห็นของคนอื่นอย่างแท้จริง โดยปราศจากการขัดจังหวะหรือรบกวน ต้องเป็นผู้ฟังที่ดี มีเจตคติความรู้สึกละเอียดอ่อนที่แสดงออก และรับฟังคนอื่น

๖.๓ มีกาลเทศะ สามารถที่จะเลือกใช้คำพูดของคนอื่นได้ให้ถูกกับสภาพและเหตุการณ์ คือ สอดคล้องกับเรื่องสถานที่ เวลา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ฟังหรือผู้เกี่ยวข้อง

๗. มีตรรกในการคิด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดดี และแสดงออกมาอย่างชัดเจน มีเหตุผล มีขั้นตอนและต่อเนื่อง มีความคิดหรือจิตใจแบบวิทยาศาสตร์ สามารถวิพากษ์ วิจารณ์และแยกแยะประเด็นได้ถูกต้อง แม่นตรง

๘. สุขภาพอนามัยและบุคลิกภาพดี ครูจะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพพลานามัยดีทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่มีข้อบกพร่องทั้งทางร่างกายและจิตใจรวมถึงลักษณะท่าทางการแสดงออกดี

๙. มีความริเริ่มสร้างสรรค์ และเสนอแนะงานนวัตกรรมคือ มีความริเริ่มและทดลองปฏิบัติแนวทางใหม่ สามารถที่จะตอบคำถามแก้ปัญหาด้วยตนเอง จนสามารถกำหนดสถานการณ์ต่างๆ ด้วยตัวเขาเอง การริเริ่มสร้างสรรค์ทำให้เกิดสิ่งใหม่และมีทิศทางในการกำหนดและพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง คนที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และค้นหานวัตกรรมจะเป็นผู้สร้างแนวคิดใหม่ๆ อยู่เสมอ

๑๐. พึ่งพาตนเอง มีความเชื่อมั่นตนเอง และมีความรับผิดชอบ ครูที่มีศักยภาพสูงจะไม่ขึ้นอยู่กับแนวทางปฏิบัติ หรือคำแนะนำที่คนอื่นกำหนดให้เพียงอย่างเดียว แต่เขาจะต้องรู้และเข้าใจในภาระหน้าที่ที่เขาจะต้องกำหนดเอง และปฏิบัติได้อย่างประสบผลสำเร็จ เขาจะต้องมีความเชื่อมั่นในความสามารถของเขาเอง สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ และสามารถที่จะกำหนดและยอมรับในพฤติกรรมใดๆที่เขาปฏิบัติเป็นคนกระตุนตนเอง เตือนตนเอง แนะนำตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำหรือผลที่เกิดจากการกระทำของเขา

๑๑. มีความกล้าหาญและซื่อตรง ประเมินตนเองและมีทิศทางในการทำงาน ครูจะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีหลักการทำงานยืนหยัดในแนวทางที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์ต่อแนวความคิดของตน มีค่านิยมและเจตคติที่ดีต่อการกระทำใดๆที่อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องภายใต้กฎเกณฑ์และสภาพการณ์ต่างๆ การกระทำใดๆ ลงไปย่อมมีจุดประสงค์ชัดเจน และทิศทางที่จะนำไปสู่จุดประสงค์นั้น มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานหรือกิจกรรมใดๆให้สำเร็จถึงแม้จะเผชิญกับอุปสรรคและปัญหา

๑๒. มีความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ ครูจะต้องเป็นผู้ที่รักการสอน รักวิชาชีพครูแท้จริงมีความต้องการส่งเสริมให้อาชีพก้าวหน้ามีเกียรติ และมีความปรารถนาที่จะช่วยและบริการคนอื่น

๑๓. มีความสามารถ การวางแผน การจูงใจและเป็นผู้นำ คือ เป็นผู้ที่มีความริเริ่มงานใหม่ กำหนดแผนงานอย่างเป็นระบบ มีผลงานที่สามารถตรวจสอบและประเมินได้มีความกระตือรือร้นในการทำงานประสานงานร่วมมือกับบุคคลและกลุ่มบุคคลในการทำงาน และยังสามารถแนะแนวทางปฏิบัติและตั้งศักยภาพของงานอื่นออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ยังสามารถจูงใจให้บุคคลอื่นหรือเพื่อนร่วมงานได้ร่วมมือในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่เขาต้องการและจำเป็น นั่นคือ จูงใจให้คนอื่นเกิดความกระหายและสนใจในการทำงาน

๑๔. มีความเด็ดขาด คือ เป็นผู้ที่ตัดสินใจรวดเร็ว เด็ดขาด สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

๑๕. ยืดหยุ่นและปรับตัว ครูต้องเป็นผู้ไม่แข็งทื่อ สามารถปรับปรุงยืดหยุ่นการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับเวลา สถานการณ์ ให้เป็นคนใจกว้าง ไม่ยึดมั่นในคำตอบเดียวหรือทางเลือกเดียว

๑๖. ถ่อมตน คือ เป็นผู้ที่อ่อนน้อมถ่อมตนไม่เย่อหยิ่ง มีความรู้สึกว่าทุกคนจะต้องเรียนรู้และปรับปรุงตนเอง พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ไม่มีใครเก่งไปเสียทุกอย่าง จำเป็นจะต้องไต่หาความรู้เพิ่มพูนประสบการณ์อยู่เรื่อยๆ ไม่หยุดนิ่งและขณะเดียวกันก็มองตนเองว่าเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งย่อมมีผิดมีถูกมีการเปลี่ยนแปลงได้

๑๗. มีความกระตือรือร้น ครูจะต้องเป็นผู้มีความกระตือรือร้นในการทำงานไม่เฉื่อยชา มีพลังที่จะทำงานตามความคิดและแนวทางที่กำหนด ทำงานอย่างมีชีวิตชีวา สดชื่นมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวคึกคัก กระตุ้นให้นักเรียนขยันและมุ่งมั่น

วิรัตน์ ไวยกุล ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่มีประสิทธิภาพเอาไว้ว่า มีลักษณะทั่วไปและคุณสมบัติต่างๆ สรุปได้ดังนี้^๔

๑. เป็นผู้ที่จัดการดูแลชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ สามารถควบคุมชั้นเรียนดูแลกำกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาด้วยการรบกวนนักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้นน้อยที่สุดและสามารถใช้เวลาเรียนของชั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. เป็นผู้ที่มีเทคนิควิธีสอนได้อย่างเหมาะสม เสนอบทเรียนในลักษณะที่รักษาความสนใจของนักเรียนได้ดี

๓. เป็นผู้ที่จะช่วยเด็กสร้างอัตมโนทัศน์

๔. เป็นผู้ที่ยึดสอนมากกว่าทักษะเบื้องต้น และสอนให้เด็กคิดวิพากษ์วิจารณ์ และทักษะการแก้ปัญหาที่จะเป็นประโยชน์ในสถานการณ์นอกห้องเรียน

๕. เป็นผู้ที่มีประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียนของตนเอง และให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างสร้างสรรค์

๖. เป็นผู้ตระหนักถึงความต้องการพิเศษของนักเรียนบางคน และทำงานเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการเหล่านั้นทุกเมื่อที่จะทำได้

๗. เป็นผู้ที่จะกำหนดผลงานวิจัย เพื่อที่จะสามารถใช้ประโยชน์แก่นักเรียนของตน

ชาญชัย อาจิณสมภาร ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีว่าลักษณะดังนี้

๑. ปฏิบัติตามกฎหมายแห่งจรรยาบรรณครู และกฎระเบียบอื่นๆ ของโรงเรียน

^๔ วิรัตน์ ไวยกุล, **หลักการเรียนรู้ของเด็กประถมศึกษา**, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๗), หน้า ๗.

๒. เป็นตัวอย่างในด้านศีลธรรม และพฤติกรรมทางจรรยาบรรณแก่นักเรียนกลุ่มเพื่อน และชุมชน

๓. เข้ากับนักเรียน และชุมชนได้เป็นอย่างดี
๔. แต่งตัวเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา
๕. มีความคิดสร้างสรรค์ และเฉียบแหลมในการปฏิบัติงาน
๖. ทำงานตามเวลาราชการ และพร้อมที่จะทำงานนอกเวลาหากถูกร้องขอ
๗. ใช้เวลาอย่างฉลาด^{๑๐}

พรณี ข. เจนจิต ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของครูที่ดี ตามแนวคิดของกลุ่มมานุษยนิยมว่ามี ๖ ประการ ดังนี้

๑. เป็นครูที่มีความรู้ดี
๒. เป็นผู้ที่มีความไวต่อความรู้สึกของนักเรียน และเพื่อนร่วมงาน
๓. มีความศรัทธา และเชื่อว่า เด็กทุกคนมีความศรัทธาที่เรียนได้
๔. เป็นผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ในทางบวกซึ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกนึกคิดในทางให้กับผู้อื่นด้วย
๕. มีความเชื่อว่าจะสามารถช่วยเหลือเด็กทุกคนให้ทำดีที่สุด เท่าที่เขาจะทำได้
๖. รู้จักที่จะนำแนวคิดจากหลายทฤษฎีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน^{๑๑}

สมน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอหลักที่แสดงถึงคุณธรรมของครู และเป็นหลักการที่สถาบันฝึกหัดครูต้องปลูกฝังแก่นิสิตนักศึกษา ด้วยวิธีการสร้างสังคมการเรียนรู้ การให้เห็นแบบอย่างที่ดี และวิธีการซึมซับจากกิจกรรมการเรียนการสอนว่า มี ๔ ประการ ดังนี้

๑. คุณธรรมที่เกิดขึ้นจากหลักของการยอมรับ หมายถึง การยอมรับและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ศิษย์ทุกระดับของครูย่อมต้องการการยอมรับจากครู ดังนั้นคุณธรรมของครูตามหลักการข้อนี้ คือ การยอมรับว่า

๑.๑ ศิษย์เป็นมนุษย์ ย่อมมีความคิด มีความรู้สึก และอยากมีบทบาทในการเรียนครูต้องทำให้ศิษย์เกิดความภาคภูมิใจรู้สึกว่าเขาเป็นคนที่มีความค่า

๑.๒ ศิษย์มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านความสามารถ ความสนใจ และความถนัด ครูจึงต้องจัดวิธีสอนที่หลากหลาย

๑.๓ ศิษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน คือ มีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะพัฒนาและได้รับการพัฒนาไปจนสุดความสามารถที่เขามี ครูจึงต้องไม่มัวคืด ต้องให้ความยุติธรรมแก่ศิษย์

๒. คุณธรรมที่เกิดจากความไว้วางใจ การที่ครูและศิษย์ต่างไว้วางใจซึ่งกันและกันนั้น คุณธรรมที่มีหลักการนี้เป็นฐาน คือความจริงใจ ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่บทบาทของตน และความมีสุจริตทางกาย วาจา ใจ

๓. คุณธรรมที่เกิดความหลักความผูกพัน ความผูกพันเกิดขึ้นจากการสำนึกในคุณค่า ความสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน ความสำนึกในการกิจที่ทุกฝ่ายต่างอำนวยความสะดวก

^{๑๐} ขาญชัย อาจินสมาจาร, **ครูและอาชีพของครู**, ประชาศึกษา, ๔๕(๙), ๓๔-๔๐, หน้า ๓๕.

^{๑๑} พรณี ข. เจนจิต, อ้างในสมหวัง พันธะลี, **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หัวใจของการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน**, วิทยาจารย์, หน้า ๗๗.

อาหารต่อกันมาเนิ่นนาน ความผูกพันเกิดขึ้นจากความรักและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ดังนั้นคนเป็นครูจึงทำงานในหน้าที่ของตนด้วยความรัก รักศิษย์ รักการสอน มุ่งความเจริญของศิษย์มากกว่าตนเอง

๔. คุณธรรมที่เกิดขึ้นจากหลักของการช่วยเหลือเกื้อกูล เนื่องจากว่าครูนั้นเป็นผู้นำทาง เป็นผู้คุ้มครอง เป็นที่ปรึกษา และเป็นผู้ที่พร้อมที่จะช่วยเหลือศิษย์ การช่วยเหลือเกื้อกูลนั้นทำได้หลายวิธี เช่น การแนะนำทางที่ถูกต้องทำนองคลองธรรม การป้องกันการกระทำชั่ว การเสนอทางเลือกและทางออกในการแก้ปัญหา การช่วยเหลือทางกำลังใจ และทางทุนทรัพย์ การรับฟังความทุกข์ของศิษย์อย่างเห็นใจและพร้อมที่จะเข้าใจ การสนับสนุนเมื่อศิษย์มุ่งสู่จุดหมาย การประคับประคองเมื่อศิษย์พลาดพลั้ง คุณธรรมในหลักการนี้คือ เมตตา และกรุณานับว่าเป็นแก่นของคุณธรรมทั้งหลายสำหรับความเป็นครู^{๑๒}

เสริมศรี ไชยศรี ได้กล่าวว่า ครู ที่ดีต้องปฏิบัติหรือมีลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม และบุคลิกภาพ ดังต่อไปนี้

๑. มีคุณธรรม เช่นเมตตา กรุณา ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ และยุติธรรม เป็นต้น
๒. มีความสุภาพ อ่อนโยน
๓. วางตัวได้เหมาะสมกับกาลเทศะ
๔. ประพฤติตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีของผู้เรียน
๕. จริงใจและเป็นกันเองกับผู้เรียน
๖. มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
๗. เชื่อมั่นในตนเอง เคารพตนเอง และผู้อื่น
๘. เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
๙. แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้
๑๐. ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
๑๑. สามารถควบคุม อารมณ์ได้ มีความสุขุมรอบคอบ และคำนึงถึงเหตุผล
๑๒. มีอารมณ์ขัน
๑๓. ตรงต่อเวลา
๑๔. ทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เช่น พัฒนาหมู่บ้าน หรือให้ความร่วมมือใน

กิจกรรมสังคมต่างๆ

๑๕. สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ
๑๖. พยายามเข้าใจปัญหาและแก้ปัญหของผู้เรียน เป็นที่พึ่ง และที่ปรึกษาของผู้เรียนในด้านต่างๆ
๑๗. ทำตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือแก่คนทั่วไป
๑๘. มีบุคลิกดีสง่างามฟังชัด ไม่ทุพพลภาพ อันเป็นอุปสรรคต่อการสอน
๑๙. มีสุขภาพดีทั้งกายและใจ^{๑๓}

^{๑๒} สุมณ อมรวิวัฒน์, **คุณธรรมและคุณลักษณะความเป็นครูในสังคมข่าวสาร**, คณะศึกษาศาสตร์ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๗.

^{๑๓} เสริมศรี ไชยศรี, **พื้นฐานการสอน**, (เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, ๒๕๓๙), หน้า ๖-๗.

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของครูเป็นคุณลักษณะประจำตัวหรือเอกลักษณ์เป็นครูที่มีความรู้ดี มีความไวต่อความรู้สึกของนักเรียนและเพื่อนร่วมงาน มีความศรัทธา เชื่อว่าเด็กทุกคนมีความรู้ความสามารถที่เรียนได้ รู้สึกรักใคร่เกี่ยวกับตนเองในทางบวกที่จะนำไปสู่ความรู้สึกนึกคิดในทางให้กับผู้อื่นด้วยความเชื่อว่าจะสามารถช่วยเหลือเด็กทุกคนให้ทำดีที่สุด

๒.๒.๓ ความหมายของจรรยาบรรณวิชาชีพครู

จรรยาบรรณวิชาชีพครู หมายถึง ประมวลมาตรฐานความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบวิชาชีพปฏิบัติอย่างถูกต้องเพื่อผดุงเกียรติและสถานะของวิชาชีพนั้นก็ได้ผู้กระทำผิดจรรยาบรรณ จะต้องได้รับโทษโดยว่ากล่าว ตักเตือน ถูกพักงาน หรือถูกยกเลิกใบประกอบวิชาชีพได้

จรรยาบรรณวิชาชีพครู หมายถึง กฎแห่งความประพฤติสำหรับสมาชิกวิชาชีพครู มีความสำคัญต่อวิชาชีพครูเช่นเดียวกับที่จรรยาบรรณวิชาชีพจรรยาบรรณวิชาชีพครู โรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ใน ๙ ด้าน ได้แก่

๑. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
 ๒. ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
 ๓. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ
 ๔. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจอารมณ์ และสังคมของศิษย์
 ๕. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใดๆอันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ
 ๖. ครูย่อมพัฒนาตน ทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ
 ๗. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู
 ๘. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์
 ๙. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา** ได้กำหนดจรรยาบรรณครู ตามระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณครู พ.ศ. ๒๕๓๙ ไว้ ๙ ข้อ ดังนี้
๑. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า
 ๒. ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
 ๓. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ
 ๔. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจอารมณ์ และสังคมของศิษย์

๕. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใดๆอันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

๖. ครูย่อมพัฒนาตน ทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ

๗. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู

๘. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์

๙. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ ในการอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย^{๓๔}

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี ได้กำหนดจรรยาครูปี ๒๕๒๓ มี ๓ หมวด ๒๔ ข้อ ดังนี้

หมวดที่ ๑ อุดมการณ์ของครู

๑. ศรัทธาในอาชีพครู อุทิศตนเพื่อศิษย์และการศึกษา
๒. ดำรงและเสริมสร้างเกียรติแห่งอาชีพครู
๓. บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

หมวดที่ ๒ เอกลักษณ์ของครู

๑. อดทนรู้จักผ่อนปรนต่อปัญหา สามารถควบคุมอารมณ์ได้
๒. รับผิดชอบต่อหน้าที่และต่อตนเอง สามารถร่วมงานเป็นหมู่คณะได้
๓. เอาใจใส่ต่อการเรียน ความประพฤติความเป็นอยู่และพิจารณาคุณค่าของศิษย์ แต่ละคนด้วยเหตุผล

๔. ใฝ่หาความรู้ สำนวญ ปรับปรุงแก้ไขตนเองอยู่เสมอมีเขวอนไหวพริบในด้านการอบรมสั่งสอน

๕. ขยันหมั่นเพียร รู้จักคิดริเริ่ม

๖. มีความยุติธรรม และทำให้ศิษย์เกิดความอบอุ่นใจ

๗. ดำรงตนอย่างเรียบง่าย ประหยัดเหมาะสมกับสภาพอาชีพครู

๘. เป็นผู้มัววัฒนธรรมและศีลธรรมตามศาสนาที่ตนนับถือ

๙. สุภาพเรียบร้อย ประพฤติดีสม่ำเสมอ เหมาะสม เป็นตัวอย่างที่ดี

หมวดที่ ๓ มาตรฐานการปฏิบัติตนของครู

๑. ต้องรักษาความสามัคคี ชื่อเสียงของหมู่คณะ และสถานศึกษาที่สังกัดอยู่
๒. ต้องไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนา
๓. ต้องรักษาชื่อเสียงมิให้ขึ้นชื่อว่าประพฤติชั่ว
๔. ไม่ละทิ้งการสอน อุทิศเวลาให้แก่ศิษย์และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละ
๕. ต้องรักษาความลับของศิษย์ เพื่อนร่วมงาน และสถานศึกษา
๖. ต้องถือและปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ดีของสถานศึกษา
๗. ต้องประพฤติปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และเที่ยงธรรม โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์อันมิชอบ

^{๓๔} สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. ๒๕๓๙, (กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า๒๑-๒๒.

๘. ต้องไม่ปิดบังอำพราง หรือบิดเบือนเนื้อหาสาระทางวิชาการ
 ๙. ต้องไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามเพื่อนร่วมงานและบุคคลใดๆ เชื้อพึง และไม่กระด้างกระเดื่องต่อผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งการในหน้าที่การงานโดยชอบด้วยกฎหมาย และระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา
 ๑๐. ต้องไม่เบียดบังใช้แรงงานหรือนำผลงานของศิษย์ไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน
 ๑๑. ต้องไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ
 ๑๒. ต้องไม่นำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างเป็นผลงานของตน^{๑๕}
- สรุปความได้ว่า ครูที่ดี มีเหตุผล มีศีลธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย มีความมั่นใจในตัวเองพร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำไม่ลำเอียง ไม่ข่มขู่แต่คอยเอาใจใส่ดูแลให้กำลังใจ ไม่ลงโทษด้วยวิธีรุนแรง ไม่ใช้อารมณ์ มีวิธีการสอนที่สนุกสนาน ไม่สอนเร็วหรือช้าเกินไปไม่ทำงานมาก ครูจะต้องมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส เป็นกัลยาณมิตรกับเด็ก

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ๙ ด้าน

จรรยาบรรณในวิชาจะเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มียุทธศาสตร์รองรับ และมีการกำหนดมาตรฐานของประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” ส่วนลักษณะ “วิชาชีพ” ที่สำคัญคือ เป็นอาชีพที่มีศาสตร์ชั้นสูงรองรับ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาวิชาชีพมีการจัดการสอนศาสตร์ดังกล่าวในระดับอุดมศึกษาทั้งการสอนด้วยทฤษฎีและการปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดความชำนาญ และมีประสบการณ์ในศาสตร์นั้น นอกจากนี้จะต้องมีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ ตลอดจนมี “จรรยาบรรณในวิชาชีพ” เพื่อให้สมาชิกในวิชาชีพดำเนินชีวิตตามหลักมาตรฐานดังกล่าวหลักที่กำหนดในจรรยาบรรณวิชาชีพทั่วไปคือ แนวความประพฤติปฏิบัติที่มีต่อวิชาชีพต่อผู้เรียนต่อตนเองและต่อสังคม ดังนี้

๒.๓.๑ ครูต้องรักและเมตตาศิษย์

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ ได้กล่าวถึง ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือส่งเสริม ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หลักการ การแสดงออกของบุคคลในทางที่ดีเป็นผลมาจากสภาวะจิตใจที่ดีงาม และความเชื่อถือที่ถูกต้องของบุคคลที่มีความรักและเมตตาย่อมแสดงออกด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่นมีความสุข ใฝ่ตรงถึงผลแล้วจึงแสดงออกอย่างจริงใจ ครูจึงต้องมีความรักและเมตตาต่อศิษย์อยู่เสมอ ซึ่งจะเป็นผลให้พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์ เป็นไปในทางสุภาพเอื้ออาทร ส่งผลดีต่อศิษย์ในทุก ๆ ด้าน^{๑๖}

ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า หมายถึง การตอบสนองต่อความต้องการ ความถนัด ความสนใจของศิษย์อย่าง

^{๑๕} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, อ้างในเอกสารคัดกรอง, เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา, วารสารข้าราชการครู, ๑๙ (๑), ๒-๑๗, ๒๕๔๑, หน้า ๕-๖.

^{๑๖} ไพฑูรย์ สินลารัตน์, การกวดวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย, รายงาน การวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕, หน้า ๒๒.

จริงใจ สอดคล้องกับการเคารพ การเห็นอกเห็นใจต่อลัทธิพื้นฐานของศิษย์จนเป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือ และชื่นชมได้รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้านอย่างเท่าเทียมกัน ดังนี้

๑. สร้างความรู้สึกเป็นมิตร เป็นที่พึ่งพาและไว้วางใจได้ของศิษย์ แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่าง เช่น

- ให้ความเป็นกันเองกับศิษย์
- รับฟังปัญหาของศิษย์และให้ความช่วยเหลือศิษย์
- ร่วมทำกิจกรรมกับศิษย์เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม
- สนทนาไต่ถามทุกข์สุขของศิษย์ ฯลฯ

๒. ตอบสนองข้อเสนอและการกระทำของศิษย์ในทางสร้างสรรค์ตามสภาพปัญหาความต้องการและศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคน ตัวอย่างเช่น

- สนใจคำถามและคำตอบของศิษย์ทุกคน
- ให้ออกาสศิษย์แต่ละคนได้แสดงออกตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ
- ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องของศิษย์
- รับการนัดหมายของศิษย์เกี่ยวกับการเรียนรู้ก่อนงานอื่น ๆ

๓. เสนอและแนะแนวทางการพัฒนาของศิษย์แต่ละคนและทุกคนตามความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- มอบหมายงานตามความถนัด
- จัดกิจกรรมหลากหลายตามสภาพความแตกต่างของศิษย์เพื่อให้แต่ละคนประสบความสำเร็จ เป็นระยะ ๆ อยู่เสมอ

ความสำเร็จ เป็นระยะ ๆ อยู่เสมอ

- แนะนำแนวทางที่ถูกให้แก่ศิษย์
- ปรึกษาหารือกับครู ผู้ปกครอง เพื่อน นักเรียน เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ปัญหาของศิษย์

๔. แสดงผลงานที่ภูมิใจของศิษย์แต่ละคนและทุกคนทั้งในและนอกสถานศึกษา ตัวอย่างเช่น

- ตรวจผลงานของศิษย์อย่างสม่ำเสมอ
- แสดงผลงานของศิษย์ในห้องเรียน (ห้องปฏิบัติการ)
- ประกาศหรือเผยแพร่ผลงานของศิษย์ที่ประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า ในการเรียนการสอนนั้นครูต้องรักและเมตตาศิษย์ เอาใจใส่ช่วงเหลือส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์เสมอด้วยความปรารถนาในอันที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคลอื่นมีความสุขภาพ ไตร่ตรองแสดงออกอย่างจริงใจจะเป็นผลให้พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อศิษย์เป็นไปในทางสุภาพเอื้ออาทรส่งผลดีต่อศิษย์การเห็นอกเห็นใจต่อลัทธิพื้นฐานของศิษย์จนเป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือและชื่นชมได้รวมทั้งเป็นผลไปสู่การพัฒนารอบด้าน

๒.๓.๒ ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ได้กล่าวถึง ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ^{๑๗}

หลักการครูที่ดีต้องมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศิษย์ให้เจริญได้อย่างเต็มศักยภาพ และถือว่าความรับผิดชอบของตนจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อศิษย์ได้แสดงออกซึ่งผลแห่งการพัฒนานั้นแล้ว ครูจึงต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศักยภาพของศิษย์แต่ละคนและทุกคนเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาตามศักยภาพนั้นๆ ดำเนินการให้ศิษย์ได้ลงมือทำกิจกรรมการเรียนรู้ จนเกิดผลอย่างแจ่มชัด และยังกระตุ้นยั่วยุให้ศิษย์ทุกคนได้ทำกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อความเจริญงอกงามอย่างไม่มีที่สิ้นสุดครูต้องอบรมสั่งสอนฝึกฝนสร้างเสริมความรู้ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ หมายถึง การดำเนินงานตั้งแต่การเลือกกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริงการจัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินร่วมศิษย์ ในผลของการเรียนและการเพิ่มพูนการเรียนรู้ภายหลังบทเรียนต่าง ๆ ด้วยความปรารถนาที่จะให้ศิษย์แต่ละคนและทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพและตลอดไป ดังนี้

๑. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์อย่างมุ่งมั่นและตั้งใจ ตัวอย่างเช่น

- สอนเต็มเวลา ไม่เบียดบังเวลาของศิษย์ไปหาผลประโยชน์ส่วนตน
- เอาใจใส่ อบรม สั่งสอนศิษย์จนเกิดทักษะในการปฏิบัติงาน
- อุทิศเวลาเพื่อพัฒนาศิษย์ตามความจำเป็นและเหมาะสม
- ไม่ละทิ้งชั้นเรียนหรือขาดการสอนฯลฯ

๒. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาศิษย์อย่างเต็มศักยภาพ ตัวอย่างเช่น

- เลือกใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของศิษย์
- ให้ความรู้โดยไม่ปิดบัง
- สอนเต็มความสามารถ
- เปิดโอกาสให้ศิษย์ได้ฝึกปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ
- สอนเต็มความสามารถและด้วยความเต็มใจ
- กำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย พัฒนาขึ้น
- ลงมือจัดเลือกกิจกรรมที่น่าสู่ผลจริง
- ภูมิใจเมื่อศิษย์พัฒนาฯลฯ

๓. อบรม สั่งสอน ฝึกฝนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศิษย์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตัวอย่างเช่น

- สั่งสอนศิษย์โดยไม่ปิดป้องหรือปิดบังอำพราง
- อบรมสั่งสอนศิษย์โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง
- มอบหมายงานและความผลงานด้วยความยุติธรรมฯลฯ

^{๑๗} สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณครู พ.ศ. ๒๕๕๙, ออนไลน์ : แหล่งที่มา <http://www.edu.chula.ac.th>. (สืบค้น ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๐).

สรุปได้ว่า ครูต้องอบรมสั่งสอนฝึกฝนสร้างเสริมความรู้ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้ เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตั้งแต่การเลือกกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้มุ่ง ผลต่อการพัฒนาในตัวศิษย์อย่างแท้จริงการจัดให้ศิษย์มีความรับผิดชอบ และเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินร่วมศิษย์ ในผลของการเรียนและการเพิ่มพูนการเรียนรู้ภายหลังบทเรียนต่าง ๆ ด้วยความปรารถนาที่จะให้ศิษย์แต่ละคนและทุกคนพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพและตลอดไป

๒.๓.๓ ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์

ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ หลักการ การเรียนรู้ในด้านค่านิยมและจริยธรรมจำเป็นต้องมีตัวแบบที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนยึดถือและนำไปปฏิบัติ ตาม ครูที่ดีจึงถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรมด้วยการแสดงตนเป็นตัวอย่างเสมอ การแสดงตนเป็น ตัวอย่างนี้ถือว่าครูเป็นผู้นำในการพัฒนาศิษย์อย่างแท้จริง และการประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของครูที่ศิษย์สามารถสังเกตเห็นได้เอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตามค่านิยม คุณธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม ๒๕ มีดังนี้

๑. ตระหนักว่าพฤติกรรมแสดงออกของครูมีผลต่อการพัฒนาพฤติกรรมของศิษย์อยู่ เสมอ ตัวอย่างเช่น

- ระมัดระวังในการกระทำ และการพูดของตนเองอยู่เสมอ
- ไม่โกรธง่ายหรือแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวต่อหน้าศิษย์
- มองโลกในแง่ดี

๒. พุดจาสุภาพและสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับศิษย์และสังคมตัวอย่างเช่น

- ไม่พูดคำหยาบหรือก้าวร้าว
- ไม่นินทาหรือพูดจาใส่ร้าย
- พุดชมเชยให้กำลังใจศิษย์ด้วยความจริงใจ ฯลฯ

๓. กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีสอดคล้องกับคำสอนของตน และวัฒนธรรมประเพณีอันดี งาม ตัวอย่าง เช่น

- ปฏิบัติตนให้มีสุขภาพ และบุคลิกภาพที่ดีอยู่เสมอ
- แต่งกายสะอาดสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ
- แสดงกริยามารยาทสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ
- ตรงต่อเวลา
- แสดงออกซึ่งนิสัยในการประหยัดซื้อสัตย์ อดทน สามัคคี มีวินัย ฯลฯ

สรุปได้ว่า การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นการแสดงออกอย่างสม่ำเสมอของ ครูที่ศิษย์สังเกตเห็นได้เอง และเป็นการแสดงที่เป็นไปตามมาตรฐานแห่งพฤติกรรมระดับสูงตาม ค่านิยมคุณธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม

๒.๓.๔ ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ

ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกายสติปัญญา จิตใจอารมณ์และสังคม ของศิษย์หลักการ การแสดงออกของครูใดๆก็ตามย่อมมีผลในทางบวกหรือลบ ต่อความเจริญเติบโต ของศิษย์เมื่อครูเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาทุกด้านของศิษย์จึงต้องพิจารณาเลือกแสดงแต่

เฉพาะการแสดงที่มีผลทางบวก ทั้งระดับและละเว้นการก้าวหน้าของศิษย์ทุก ๆ ด้าน การไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติ ปัญญาจิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ หมายถึง การตอบสนองต่อศิษย์ในการลงโทษหรือให้รางวัลการกระทำอื่นใดที่นำไปสู่การลดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา และการเพิ่มพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา เช่น

๑. ละเว้นการกระทำที่ทำให้ศิษย์เกิดความกระตือรือร้นต่อจิตใจ สติปัญญาอารมณ์ และสังคมของศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- ไม่นำปมด้อยของศิษย์มาล้อเลียน
- ไม่ประจานศิษย์
- ไม่พูดจาหรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการซ้ำเติมปัญหาหรือข้อบกพร่องของศิษย์
- ไม่นำความเครียดมาระบายต่อศิษย์ไม่ว่าจะด้วยคำพูด หรือสีหน้าท่าทาง
- ไม่เปรียบเทียบฐานะความเป็นอยู่ของศิษย์
- ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าเหตุ

๒. ละเว้นการกระทำ ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและร่างกายของศิษย์ตัวอย่างเช่น

- ไม่ทำร้ายร่างกายศิษย์
- ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าระเบียบกำหนด
- ไม่ใช้ศิษย์ทำงานเกินกำลังความสามารถ ฯลฯ

๓. ละเว้นการกระทำที่สกัดกั้นพัฒนาการทาง สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคมของศิษย์

- ไม่ตัดสินคำตอบถูกผิดโดยยึดคำตอบของครู
- ไม่ดูซ้ำเติมศิษย์ที่เรียนช้า
- ไม่ขัดขวางโอกาสให้ศิษย์ได้แสดงออกทางสร้างสรรค์
- ไม่ตั้งฉายาในทางลบให้แก่ศิษย์

สรุปได้ว่า การไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติ ปัญญาจิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์ การตอบสนองต่อศิษย์ในการลงโทษหรือให้รางวัลการกระทำอื่นใด ที่นำไปสู่การลดพฤติกรรมที่พึงปรารถนา การเพิ่มพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนา

๒.๓.๕ ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง

ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบหลักการ การใช้ตำแหน่งหน้าที่ในวิชาชีพแสวงหาประโยชน์ตนโดยมิชอบ ย่อมทำให้เกิดความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างความไม่เสมอภาคนำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาในบุคคลและวิชาชีพนั้นๆ ดังนั้น ครูจึงต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้จากศิษย์หรือใช้ศิษย์ให้ไปแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ การไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบหมายถึง การไม่กระทำการใด ๆ ที่จะได้มาซึ่งผลตอบแทนเกินสิทธิที่พึงได้จากการปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบ เช่น

๑. ไม่รับหรือแสวงหาอามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์อันมิควรจากศิษย์ ตัวอย่างเช่น

- ไม่หารายได้จากการนำสินค้ามาขายให้ศิษย์
- ไม่ตัดสินผลงานหรือผลการเรียน โดยมีสิ่งแลกเปลี่ยน
- ไม่บังคับหรือสร้างเงื่อนไขให้ศิษย์มาเรียนพิเศษเพื่อหารายได้ ฯลฯ

๒. ไม่ใช่ศิษย์เป็นเครื่องมือหาประโยชน์ให้กับคนโดยมิชอบด้วยกฎหมายขนมธรรมเนียม ประเพณีหรือความรู้สึกของสังคม ตัวอย่างเช่น

- ไม่นำผลงานของศิษย์ไปแสวงหากำไรส่วนตน
- ไม่ใช่แรงงานศิษย์เพื่อประโยชน์ส่วนตน
- ไม่ใช่หรือจ้างงานศิษย์ไปทำสิ่งผิดกฎหมาย ฯลฯ^{๑๘}

สรุปได้ว่า ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ในการปฏิบัติหน้าที่ ตามปกติ และไม่ใช่ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบการใช้ตำแหน่ง หน้าที่ในวิชาชีพแสวงหาประโยชน์ตนโดยมิชอบ ย่อมทำให้เกิดความลำเอียงในการปฏิบัติหน้าที่ สร้าง ความไม่เสมอภาคนำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาในบุคคลและวิชาชีพนั้นๆ ดังนั้น ครูจึงต้องไม่แสวงหา ประโยชน์อันมิควรได้จากศิษย์ หรือใช้ศิษย์ให้ไปแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ

๒.๓.๖ ครูย่อมพัฒนาตน ทั้งในด้านวิชาชีพ

ครูย่อมพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนา ทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ หลักการ สังคมและวิทยาการ พัฒนาและ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น ครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการ เปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนางาน วิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ ความรู้ใหม่ให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์

๑. ใฝ่รู้ศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ที่เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ ตัวอย่างเช่น

- หาความรู้จากเอกสาร ตำรา และสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ
- จัดทำและเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ตามโอกาส
- เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา หรือฟังการบรรยายหรืออภิปรายทางวิชาการ

๒. มีความรอบรู้ ทันสมัย ทันเหตุการณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย แนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การ อาชีพ และเทคโนโลยี ตัวอย่างเช่น

- นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการเรียนการสอน
- ติดตามข่าวสารเหตุการณ์ด้านการเมืองเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอยู่เสมอ
- วางแผนพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ฯลฯ

๓. แสดงออกทางร่างกาย กริยา วาจา อย่างสง่างาม เหมาะสมกับกาลเทศะ ตัวอย่างเช่น

- รักษาสุขภาพและปรับปรุงบุคลิกภาพอยู่เสมอ

^{๑๘} ไพฑูรย์ สินลารัตน์, การกวดวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย, ๒๕๔๕),

- มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- แต่งกายสะอาดเหมาะสมกับกาลเทศะและทันสมัย
- มีความกระตือรือร้น ใฝ่ต่อความรู้สึกรักของสังคม ฯลฯ

สรุปได้ว่า ครูในฐานะผู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคตการพัฒนาตนเองทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพ ทัศนคติ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อยู่เสมอ หมายถึง การใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้า ริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ให้ทันเหตุการณ์ และทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและเทคโนโลยีสามารถพัฒนาบุคลิกภาพและทัศนคติ

๒.๓.๗ ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู

ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครูหลัก การความรักและเชื่อมั่นในอาชีพของตนย่อมทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมุ่งมั่นอันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ดังนั้นครูย่อมรักและศรัทธาในอาชีพครูด้วยความเต็มใจความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครูหมายถึง การแสดงออกด้วยความชื่นชมและเชื่อมั่นในอาชีพครูด้วยตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจปกป้องเกียรติภูมิของอาชีพครู เข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู เช่น

๑. เชื่อมมั่นชื่นชม ภูมิใจในความเป็นครูและองค์กรวิชาชีพครูว่ามีความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ตัวอย่างเช่น

- ชื่นชมในเกียรติและรางวัลที่ได้รับและรักษาไว้อย่างเสมอ
- ยกย่องชมเชยเพื่อนครูที่ประสบผลสำเร็จเกี่ยวกับการสอน
- เผยแพร่ผลสำเร็จของตนเองและเพื่อนครู
- แสดงตนว่าเป็นครูอย่างภาคภูมิใจ ฯลฯ

๒. เป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครูและสนับสนุนหรือเข้าร่วมหรือเป็นผู้นำในกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครู ตัวอย่างเช่น^{๑๙}

- ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดขององค์กร
- ร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น
- เป็นกรรมการหรือคณะทำงานขององค์กร ฯลฯ

๓. ปกป้องเกียรติภูมิของครูและองค์กรวิชาชีพ ตัวอย่างเช่น

- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานของครูและองค์กรวิชาชีพครู
- เมื่อมีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับวงการวิชาชีพครูก็ชี้แจงทำความเข้าใจให้ถูกต้อง

สรุปได้ว่า ครูเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู ต้องมีความเชื่อมั่นในอาชีพของตนยอมทำให้ทำงานอย่างมีความสุขและมุ่งมั่น อันจะส่งผลให้อาชีพนั้นเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ดังนั้นครูย่อมรักและศรัทธาในอาชีพครูด้วยความเต็มใจ ครูควรตระหนักว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพที่มีเกียรติ มี

^{๑๙} ไพฑูรย์ สินลารัตน์, การกวดวิชาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย. หน้า ๒๓.

ความสำคัญและจำเป็นต่อสังคม ครูพึงปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจและภูมิใจ รวมทั้งปกป้องเกียรติภูมิของวิชาชีพครูเข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์การวิชาชีพครู

๒.๓.๘ ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์

ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ หลักการ สมาชิกของสังคมใดพึงฝึกกำลังพัฒนาสังคมนั้นและเกื้อกูลสังคมรอบข้าง ในวงวิชาชีพครูผู้ประกอบอาชีพครูพึงร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเต็มใจ อันจะยังผลให้เกิดพลังและศักยภาพในการพัฒนาวิชาชีพครู และการพัฒนาสังคม การช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ หมายถึง การให้ความร่วมมือ แนะนำปรึกษาช่วยเหลือแก่เพื่อนครูทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการงานตามโอกาสอย่างเหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ดังนี้

๑. ให้ความร่วมมือแนะนำ ปรึกษาแก่เพื่อนครูตามโอกาสและความเหมาะสมตัวอย่างเช่น

- ให้คำปรึกษาการจัดทำผลงานทางวิชาการ
- ให้คำปรึกษาแนะนำการผลิตสื่อการเรียนการสอน

๒. ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ สิ่งของแก่เพื่อนครูตามโอกาสและความเหมาะสมตัวอย่างเช่น

- ร่วมงานกุศล
- ช่วยทรัพย์เมื่อเพื่อนครูเดือดร้อน
- จัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ

๓. เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนรวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำ แนวทางวิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยชุมชน ตัวอย่างเช่น

- แนะนำแนวทางการป้องกัน และกำจัดมลพิษ
- ร่วมกิจกรรมตามเพณีของชุมชน

สรุปได้ว่า ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์ครูเป็นสมาชิกของสังคมใดพึงฝึกกำลังพัฒนาสังคมนั้นและเกื้อกูลสังคมรอบข้าง ในวงวิชาชีพครูผู้ประกอบอาชีพครูพึงร่วมมือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเต็มใจ อันจะยังผลให้เกิดพลังและศักยภาพในการพัฒนาวิชาชีพครู และการพัฒนาสังคม ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์การให้ความร่วมมือ แนะนำปรึกษาช่วยเหลือแก่เพื่อนครูทั้งเรื่องส่วนตัว ครอบครัว และการงานตามโอกาสอย่างเหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

๒.๓.๙ ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ

ครูพึงประสงค์ และปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย ให้มีความเจริญรุ่งเรืองสืบไป หลักการ หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาคือการพัฒนาคนให้มีภูมิปัญญา และรู้จักเลือกและพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย การเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยหมายถึง การริเริ่มดำเนินกิจกรรม สนับสนุนส่งเสริมภูมิปัญญา

และวัฒนธรรมไทย โดยรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์เลือกสรร ปฏิบัติตนและเผยแพร่ศิลปะ ประเพณีดนตรี กีฬาการเล่น อาหาร เครื่องแต่งกาย เพื่อใช้ในการเรียนการสอน การดำรงชีวิตตน และสังคมและวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ในฐานะที่ครูเป็นบุคลากรทางการศึกษา ครูจึงควรเป็นผู้นำในการอนุรักษ์^{๒๐} ดังนี้

๑. รวบรวมข้อมูลและเลือกสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่เหมาะสมใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น

- เชิญบุคคลในท้องถิ่นเป็นวิทยากร
- นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอน
- นำศิษย์ไปศึกษาในแหล่งวิทยาการชุมชน ฯลฯ

๒. เป็นผู้ดำเนินการวางแผน และดำเนินการเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น

- ฝึกการเล่นท้องถิ่นให้แก่ศิษย์
- จัดตั้งชมรม สนใจศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- จัดทำพิพิธภัณฑ์ในสถานศึกษา ฯลฯ

๓. สนับสนุนส่งเสริมเผยแพร่และร่วมกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

- รณรงค์การใช้สินค้าพื้นเมือง
- เผยแพร่การแสดงศิลปะพื้นบ้าน
- ร่วมงานประเพณีของท้องถิ่น ฯลฯ

๔. ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น

- ศึกษาวิเคราะห์ วิจัยภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอน ตัวอย่างเช่น

- ศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการเล่นพื้นบ้าน นิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ตำนาน และ

ความเชื่อถือ

- นำผลการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า จรรยาบรรณวิชาชีพครูจะเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มีองค์กรรองรับ และมีการกำหนดมาตรฐานของวามประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” ส่วนลักษณะ “วิชาชีพ ” ที่สำคัญคือ เป็นอาชีพที่มีศาสตร์ชั้นสูงรองรับ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาวิชาชีพมีการจัดการสอนศาสตร์ดังกล่าวในระดับอุดมศึกษาทั้งการสอนด้วยทฤษฎีและการปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดความชำนาญ และมีประสบการณ์ในศาสตร์นั้นนอกจากนี้จะต้องมีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ ตลอดจนมี “จรรยาบรรณในวิชาชีพ” เพื่อให้สมาชิกในวิชาชีพดำเนินชีวิตตามหลักมาตรฐานดังกล่าวหลักที่กำหนดในจรรยาบรรณวิชาชีพทั่วไป คือ แนวความประพฤติปฏิบัติที่มีต่อวิชาชีพต่อผู้เรียน ต่อตนเองและต่อสังคมสังคม ผู้ที่เป็นครูด้วยใจรักเป็นครูด้วยจิตและวิญญาณมีความเป็นครูทุกกลมหายใจตั้งแต่เกิดจนตาย ครูที่รักและ

^{๒๐} ไพฑูรย์ สินลารัตน์,การกวตววิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย,หน้า ๒๕.

หวงแห่น ห่วงใยต่อนักเรียน ต่อศิษย์ดูลูกในไส้ของตน จะให้ศิษย์เป็น คนดี ไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดี และมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครูรักเกียรติ เทิดทูนสถาบันครูอย่างภาคภูมิใจ ในขณะที่อาชีพรู คือคนที่มายึดการเป็นครูอาชีพเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน ขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู

๒.๔ หลักพรหมวิหาร ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาความหมายและความสำคัญของพรหมวิหาร ๔ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยกำหนดกรอบการศึกษาวิจัยไว้ ๕ ประเด็น คือ ความเป็นมาของพรหมวิหาร ๔ ความหมายของพรหมวิหาร ๔ ความสำคัญของพรหมวิหาร ๔ องค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔ และการเจริญพรหมวิหาร ๔

๒.๔.๑ ความเป็นมาของพรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมซึ่งพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญและเผยแผ่อบรมสั่งสอน ในระหว่างการบำเพ็ญบารมีหลายยุคหลายสมัย การเจริญพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล ดังข้อมูลที่ปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎกหลายแห่ง เช่น มชเทวสูตร^{๒๑} มหาสุทฺธสนสูตร^{๒๒} และมหาโควินทสูตร^{๒๓} เป็นต้น แต่การเจริญพรหมวิหาร ๔ เหล่านั้นสามารถทำให้บรรลุผลได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น^{๒๔} ยังไม่มีความสมบูรณ์พร้อมด้วยเหตุผลและวิธีการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผล อย่างครบถ้วนบริบูรณ์ เหมือนการเจริญพรหมวิหาร ๔ ซึ่งปรากฏอยู่ในคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ในเมตตาสหคตสูตรว่าเมตตาเจโตวิมุตติ ที่บุคคลเจริญแล้วอย่างไร มีอะไรเป็นคติ มีอะไรเป็นปัจจัย มีอะไรเป็นผลมีอะไรเป็นที่สุด. . . อนึ่ง อุเบกขาเจโตวิมุตติ . . . ภิกษุทั้งหลาย ในโลกนี้ พร้อมทั้งทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เรายังไม่เห็นบุคคลที่จะทำจิตให้ยินดีได้ ด้วยการตอบปัญหาเหล่านี้ เว้นตถาคตหรือสาวกของตถาคต หรือผู้ที่ฟังจากคำสอนของตถาคตนี้^{๒๕}

จากพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ด้วยพระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ และพระกรุณาคุณ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จึงได้ถูกรวบรวมไว้ เป็นหมวดธรรมหนึ่งในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งมีโอกาสแสดงประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสมบูรณ์ ทั้งแบบแยกส่วนและแบบบูรณาการสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังจะเห็นได้จากการที่พระพุทธองค์ทรงนำการเจริญพรหมวิหาร ๔ มาใช้ตอบปัญหาแก่อาสาฬหสูตรมานพและภารัตวาขมานพ ซึ่งมาทูลถามพระพุทธองค์เรื่องทางไปสู่พรหมโลกว่าการละนิวรณ์ ๕ ให้จิตใจสงบ การเจริญเมตตาจิต กรุณาจิต มุทิตาจิต และอุเบกขาจิต เป็นเหตุให้ไป

^{๒๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๐๙/๓๗๓-๓๘๑.

^{๒๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖-๒๕๗.

^{๒๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๖๒/๑๙๔.

^{๒๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๙/๒๕๗.

^{๒๕} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๓๕/๑๗๖-๑๗๗.

เกิดในพรหมโลก^{๒๖} และทรงแนะนำให้ภิกษุแผ่เมตตาให้แก่ตระกูลพญา ๔ ตระกูล เพื่อป้องกันและคุ้มครองรักษาตน^{๒๗} เป็นต้น

หลังพุทธกาลพรหมวิหาร ๔ ยังคงเป็นหมวดธรรมหนึ่ง ซึ่งได้รับความสนใจ จากนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการนำพรหมวิหาร ๔ มาเผยแผ่และอธิบายขยายความไว้ในคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา ของพระอรธกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัย ดังต่อไปนี้

ประมาณปีพุทธศักราช ๕๐๐ มิลินทปัญหา^{๒๘} นำอานิสงส์ ๑๑ ประการ ของเมตตาภาวนา มาอธิบายขยายความไว้ในเมตตานิสงส์ปัญหาว่า อานิสงส์ ๑๑ ประการ ของเมตตาภาวนา เป็นคุณสมบัติของเมตตาภาวนา ไม่ใช่คุณสมบัติของบุคคล^{๒๙} ต่อมาคัมภีร์วิมุตติมรรค^{๓๐} ได้นำองค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔ มาอธิบายขยายความให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้นในหลายประเด็น เช่น การนำภาวะจิตขณะมีองค์ธรรมแต่ละข้อมาอธิบายเปรียบเทียบกับความรู้สึกของมารดาบิดา ที่มีต่อบุตรคนเดียวของตนในสถานการณ์ต่างๆ^{๓๑} เป็นต้น และปีพุทธศักราช ๙๕๖ คัมภีร์วิสุทธิมรรค^{๓๒} นำพรหมวิหาร ๔ มาแสดงไว้ในฐานะเป็นกัมมฐานหมวดหนึ่งในปริจเฉทที่ ๙ พรหมวิหารนิเทศ^{๓๓}

สำหรับยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีและการติดต่อสื่อสาร สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่เป็นไปอย่างเร่งรัด และคนในสังคมมีค่านิยมในการบริโภคและค่านิยมในวัตถุ^{๓๔} การเจริญสมถกัมมฐานจึงไม่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสังคมยุคปัจจุบัน การนำพรหมวิหาร ๔ มาเผยแผ่และอธิบายขยายความในฐานะหมวดธรรมหนึ่ง ซึ่งพุทธศาสนิกชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตามความเหมาะสม เช่น เป็นคุณธรรมประจำใจของผู้บริหาร^{๓๕} เป็นต้น จึงเกิดขึ้นในยุคนี้ยังมีการนำองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ มาแยกศึกษาวิเคราะห์และเผยแผ่ทำให้ง่ายแก่การทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติตาม เช่น

^{๒๖} ที.สี. (ไทย) ๙/๕๑๘-๕๕๙/๒๓๐-๒๔๗.

^{๒๗} วิ.จุ. (ไทย) ๗/๒๕๑/๑๕.

^{๒๘} มุลินนิมิตตมกุฎราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, มิลินทปัญหา ฉบับแปลในมกุฎราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มกุฎราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า คำนำ.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗๗-๒๘๑.

^{๓๐} พระอุปัชฌาย์, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะแปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของพระอาจารย์ พระโสภณ และพระเชมินทเถระ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า (๒๐๓).

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๒-๑๘๖.

^{๓๒} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธมหาราช (อาจ อาสภมหาราช), พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาพรส จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘๑-๕๘๘.

^{๓๔} จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๔๕-๑๔๖.

^{๓๕} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เสฐียรพงษ์ วรรณปก, มณีแห่งปัญญา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม ม.ป.ป.), หน้า ๔๓-๔๕.

การนำเมตตา ซึ่งเป็นองค์ธรรมข้อหนึ่ง ในพรหมวิหาร ๔ มาเผยแผ่ ภายใต้อำนาจต่างๆ ตามความเหมาะสม เช่น ความรักสากล เมตตาเยยพฤชา^{๓๖} เป็นต้น

สรุปได้ว่าพรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมซึ่งพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญและเผยแผ่อบรมสั่งสอน ในระหว่างการบำเพ็ญบารมี การเจริญพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล แต่การเจริญพรหมวิหาร ๔ เหล่านั้นไม่สามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่ปรมาตมประโยชน์ได้ เหมือนการเจริญพรหมวิหาร ๔ ภายใต้อำนาจของพระพุทธานุภาพ และพรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมหนึ่งซึ่งพระอรหันตญาณและนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา สนใจและให้ความสำคัญตลอดมา ทำให้พรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมซึ่งถูกนำมาถ่ายทอด และอธิบายขยายความให้เหมาะสมกับยุคสมัยอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งยุคปัจจุบัน

๒.๔.๒ ความหมายของพรหมวิหาร ๔

คำว่า “พรหมวิหาร” เป็นคำภาษาบาลี แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ มี ๔ ข้อ คือ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา^{๓๗}

พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาบาลี อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายของพรหมวิหาร ๔ ว่า เป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา มีความหมายหลายนัย คือ ๑) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหม และทำให้เป็นพรหมเสมอด้วยพรหม โดยมุ่งประเด็นที่ว่า เมื่อผู้บำเพ็ญสมาธิ เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาแล้ว ย่อมส่งผลให้บรรลุธรรมได้ตามลำดับ ๒) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐ เมื่อมีธรรม ๔ ประการนี้ประจำใจย่อมมีความรักสรรพสัตว์ ปราศจากความพยาบาทที่ประสบทุกข์ให้พ้นทุกข์ ไม่ริษยาในความได้ดีมีสุขของสรรพสัตว์ และวางใจเป็นกลางได้เมื่อช่วยสรรพสัตว์นั้นๆ ไม่สำเร็จ ๓) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครอง โดยมุ่งให้ผู้นำหรือผู้ปกครองมีความรักความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นพื้นฐานช่วยเหลือเขาเมื่อเขาประสบความทุกข์ ยินดีด้วยเมื่อเขาประสบความสำเร็จ และวางใจเป็นกลางไม่ตกอยู่ในอคติ พรหมวิหาร ๔ เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า อัปมัญญา ๔ เพราะมุ่งประเด็นที่ว่า แม้ไปไม่จำกัดในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายเป็นพรหมวิหารของพระอริยะ^{๓๘}

อนึ่งเพื่อให้เข้าใจความหมายของพรหมวิหาร ๔ มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงนำความหมายของพรหมวิหาร ๔ ในทัศนะของนักวิชาการในพระพุทธศาสนาเถรวาท มาแสดงไว้ดังนี้

พระพุทธโฆษาจารย์ อธิบายว่า พรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมอันประเสริฐเนื่องจากพรหมวิหาร ๔ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อสัตว์อื่น เพราะต้องส่งจิตไปให้สัตว์อื่น และเป็นคุณธรรมที่ปราศจากโทษเหมือนพวกพรหมและพระโพธิสัตว์ซึ่งอยู่ด้วยจิตปราศจากโทษ มุ่งแสวงหาประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง

^{๓๖} กวีวงศ์, สรรนิพนธ์พุทธทาสว่าด้วยสมานฉันท์และสันติวิธี, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๓-๑๑๔, ๑๒๒-๑๒๖.

^{๓๗} ประยุทธ์ หลงสมบุญ, พจนานุกรม มคอ-ไทย, หน้า ๕๒๓.

^{๓๘} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาบาลี อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

(เมตตา) ช่วยปลดปล่อยสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งปวง (กรุณา) พลอยยินดีต่อสมบัติของสัตว์ทั้งปวง (มุทิตา) และยินดีในภาวะเป็นกลางๆ (อุเบกขา)^{๓๙}

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ อธิบายว่า พรหม แปลว่า ผู้ประเสริฐ วิหาร แปลว่าความเป็นอยู่ที่เข้าถึงอย่างประเสริฐด้วยอัปมัญญา ๔ เมื่อรวมแล้ว ความเป็นอยู่ที่เข้าถึงอย่างประเสริฐของบุคคลผู้ประเสริฐ ชื่อว่า พรหมวิหาร^{๔๐}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายว่าพรหมวิหาร ๔ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความดีและความสุข^{๔๑}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อธิบายว่า พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมประจำใจของท่านผู้มีความดียิ่งใหญ่^{๔๒} หรืออัปมัญญา ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ หมายถึง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่แผ่ไปในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอย่างกว้างขวางสม่ำเสมอ ไม่จำกัดขอบเขต^{๔๓}

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) อธิบายว่า พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ หรือธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างพระพรหม (พรหม-ประเสริฐ วิหาร-ธรรมเป็นเครื่องอยู่) หมายความว่าถ้าใครมีพรหมวิหารแล้ว ผู้นั้นชื่อว่ามีธรรมประจำใจที่ประเสริฐ หรือมีธรรมประจำจิตใจเหมือนกับพระพรหม พรหมวิหาร หรือพรหมวิหารธรรม มี ๔ อย่าง คือเมตตา ความรักใคร่ ปราบปรามจะให้เป็นผู้สุข กรุณา ความสงสาร คิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตาความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา ความวางเฉย ไม่ดีใจเสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นธรรมสำหรับมนุษย์ผู้มีจิตใจประเสริฐทุกคน เป็นธรรมสำหรับผู้ใหญ่เป็นธรรมสำหรับบิดามารดา เป็นธรรมสำหรับพระพรหม เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาและเป็นกัมมัญฐาน^{๔๔}

พระเทพดิลก (ระบอบ ฐิตญาณ) อธิบายว่า พรหมวิหาร คือ ธรรมที่เป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติสำหรับท่านผู้ใหญ่ ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ๔

^{๓๙} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๗๕.

^{๔๐} พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, ปรมัตถโชติกะมหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี หลักสูตรชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกโท, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท วี. อินเตอร์ พรีนซ์ จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๗๙.

^{๔๑} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), รวมธรรมะ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙๕.

^{๔๒} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๕๓.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๑

^{๔๔} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), การพัฒนาจิต, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๐.

ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โดยหลักของการปฏิบัติแล้ว เป็นลักษณะของสมถกัมมัฏฐาน คือ การทำจิตใจของตนให้สงบเป็นเบื้องต้น^{๔๕}

จากข้อมูลที่น่าเสนอไปข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างพรหม เป็นธรรมสำหรับมนุษย์ผู้มีจิตใจประเสริฐทุกคน เป็นธรรมอันเป็นหลักปฏิบัติสำหรับท่านผู้ใหญ่ เป็นธรรมสำหรับบิดามารดาเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาและเป็นกัมมัฏฐาน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อัปปมัญญา คือธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ

๒.๔.๓ ความสำคัญของพรหมวิหาร ๔

นอกจากพรหมวิหาร ๔ จะเป็นหมวดธรรมซึ่งพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญแล้ว องค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา และอุเบกขา ยังเป็นบารมีที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ เมตตาบารมี^{๔๖} และอุเบกขาบารมี^{๔๗} ส่วนกรุณาเป็น ๑ ในพุทธคุณ ๓ คือ พระกรุณาคุณ^{๔๘} พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมที่มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๔.๓.๑ เป็นหลักปฏิบัติในการเจริญกัมมัฏฐาน

จากการศึกษาข้อมูลในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่าความสำคัญประการหนึ่งของพรหมวิหาร ๔ ซึ่งนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ต่างเห็นตรงกัน คือ การเป็นหลักปฏิบัติในการเจริญกัมมัฏฐาน โดยองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ เมื่อนำมาเป็นนิมิตในการเจริญกัมมัฏฐาน ต่างมีอานุภาพพิเศษซึ่งไม่เหมือนกัน^{๔๙} ดังปรากฏในเมตตาสทคตสูตรว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเมตตาเจโตวิมุตติว่ามีสุภวิโมกข์เป็นอย่างยิ่ง สำหรับภิกษุผู้มีปัญญาอันเป็นโลกียะยังไม่รู้แจ้งวิมุตติที่ยอดเยี่ยมในธรรมวินัยนี้ . . . ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวกรุณาเจโตวิมุตติว่ามีอากาสาณัญญาตนญาณเป็นอย่างยิ่ง สำหรับภิกษุผู้มีปัญญาอันเป็นโลกียะยังไม่รู้แจ้งวิมุตติที่ยอดเยี่ยมในธรรมวินัยนี้ . . . ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวมุทิตาเจโตวิมุตติว่ามีวิญญานัญญาตนญาณเป็นอย่างยิ่งสำหรับภิกษุผู้มีปัญญาอันเป็นโลกียะยังไม่รู้แจ้งวิมุตติที่ยอดเยี่ยมในธรรมวินัยนี้ . . . ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวอุเบกขาเจโตวิมุตติว่ามีอากิญจัญญาตนญาณเป็นอย่างยิ่งสำหรับภิกษุผู้มีปัญญาอันเป็นโลกียะยังไม่รู้แจ้งวิมุตติที่ยอดเยี่ยมในธรรมวินัยนี้^{๕๐}

^{๔๕} พระเทพติก (ระแบบ จิตฺตญาณโณ), พรหมวิหารธรรมเรื่อนใจของผู้ใฝ่สุข, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ม.ป.ป.), หน้า ๓.

^{๔๖} ชุ.ชา.ม. (ไทย) ๒๘/๒๙๖-๔๒๐/๒๒๙-๒๔๕,

^{๔๗} ชุ.ชา.ม. (ไทย) ๒๘/๑๑๕๓-๑๓๔๕/๓๖๓-๓๙๐

^{๔๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒๓.

^{๔๙} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาภ อสภมหาเถร), หน้า ๕๘๔-๕๘๗.

^{๕๐} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๓๕/๑๗๘-๑๘๐

ดังนั้นพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมซึ่งสามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติในการเจริญกัมมัฏฐาน และองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ เมื่อนำมาเป็นนิมิต^{๕๑}ในการเจริญกัมมัฏฐานต่างมีอานภาพพิเศษแตกต่างกันไป

๒.๔.๓.๒ เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำรงชีวิต

นอกจากพรหมวิหาร ๔ จะเป็นหลักปฏิบัติในการเจริญกัมมัฏฐานแล้ว ความสำคัญของพรหมวิหาร ๔ อีกประการหนึ่ง คือ เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำรงชีวิต ดังที่พระพุทธองค์ทรงใช้องค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักในการบัญญัติพระวินัยซึ่งเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำรงชีวิตของสังฆมณฑล ดังปรากฏใน โฉทกจุติกปฏิสังยุตตเถรว่า “ภิกษุผู้เป็นโจทก์โดยชอบธรรมไม่พึงเดือดร้อนด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ . . . ๕.ท่านมีเมตตาจิตโจทก์ ไม่ได้มุ่งร้าย จึงไม่สมควรเดือดร้อน”^{๕๒} และดังปรากฏในปาราชิกสิกขาบทที่ ๒ วินิตวัตถุว่า สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งปล่อยสุภะที่ติดบ่วงไปด้วยความสงสารแล้วเกิดความกังวลใจว่าเราต้องอาบัติปาราชิกหรือหนอ จึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบพระองค์ตรัสถามว่า “ภิกษุ เธอคิดอย่างไร” “ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะช่วยเหลือ พระพุทธเจ้าข้า” “ภิกษุ เธอมีความประสงค์จะช่วยเหลือไม่ต้องอาบัติ”^{๕๓}

นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังทรงนำองค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔ มาแสดงไว้ในฐานะเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำรงชีวิตของฆราวาสอีกด้วย เช่น ทรงนำเมตตาซึ่งเป็นองค์ธรรมข้อหนึ่งในพรหมวิหาร ๔ มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติของฆราวาสต่อสมณพราหมณ์ดังปรากฏในสังคาลสูตรว่า “คหบดีบุตร กุลบุตรพึงบำรุงสมณพราหมณ์ผู้เป็นทิศเบื้องบนโดยหน้าที่ ๕ ประการ คือ ๑) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา ๒) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา ๓) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา”^{๕๔}

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรม คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาจึงเป็นหมวดธรรมที่สามารถนำไปเป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานในการดำรงชีวิตได้ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

๒.๔.๓.๓ เป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนกรรมดีทั้งหลายให้บริบูรณ์

เนื่องจากการบำเพ็ญความดีภายนอก หรือการแสดงออกที่ต้งามทางสังคม จะต้องมีความดีที่ลึกซึ้งภายในจิตใจเป็นรากฐาน จึงจะเป็นไปโดยจริงใจบริสุทธิ์เป็นของแท้ และมั่นคงยั่งยืน ซึ่งพรหมวิหาร ๔ เป็นคุณธรรมประจำใจเป็นคุณภาพจิตหรืออยู่ในระดับความคิด^{๕๕} ดังนั้นพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนกรรมดีทั้งหลายให้บริบูรณ์เพราะว่าผู้เจริญพรหมวิหาร ๔ ย่อมมีจิตมั่นในความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อันเป็นองค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔ ทำให้การกระทำความดีต่างๆ

^{๕๑} นิมิต หมายถึง เครื่องหมายสำหรับให้จิตกำหนดในการเจริญกัมมัฏฐาน หรือภาพที่เป็นอารมณ์ในการเจริญกัมมัฏฐาน คุราละเถรใน พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๐๓-๑๐๔.

^{๕๒} วิ.จุ. (ไทย) ๗/๔๐๑/๓๐๖.

^{๕๓} วิ.ม. (ไทย) ๑๑/๑๕๓/๑๒๐.

^{๕๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๒/๒๑๖.

^{๕๕} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗๕๖.

เป็นไปโดยบริสุทธิ์ใจ^{๕๖} แต่ถ้าเราบำเพ็ญกรรมดีต่างๆ โดยไม่มีคุณธรรม คือ พรหมวิหาร ๔ อยู่ในใจ ก็จะทำให้กรรมดีเหล่านั้นไม่บริบูรณ์ ดังที่พระธรรมปิฎกได้อธิบายไว้ ดังนี้^{๕๗}

๑) ไม่จริงใจ เพราะว่าปฏิบัติการณ์นั้นอาจมีเจตนาอื่นแอบแฝง เช่น ท่านอาจจะเป็นการให้เพื่อต้องการผลประโยชน์ตอบแทน หรือเป็นการแสดงเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง อย่างใดอย่างหนึ่ง

๒) ไม่จริงจัง เพราะว่าเมื่อไม่ได้ช่วยด้วยจริงใจ หรือไม่ได้ตั้งใจจริง ก็ไม่ช่วยเหลืออย่างจริงจัง

๓) ไม่พอดี เพราะช่วยโดยไม่ได้มุ่งเพื่อประโยชน์แก่เขา ก็อาจจะช่วยไม่เพียงพอ หรือช่วยเกินเลยไป แทนที่จะช่วยชาวบ้านด้วยเมตตา เพื่อประโยชน์แก่เขา ให้ตรงกับความต้องการของเขา หรือให้เขาพึ่งตนเองได้ ก็ช่วยแบบเอาใจบ้าง แบบเกลี้ยกล่อมบ้าง หรือช่วยในลักษณะที่จะทำให้เขาหวังพึ่งคนอื่นเรื่อยไป จนกระทั่งเสียทั้งแก่ตัวเขาและแก่สังคม

๔) ไม่ยั่งยืน คือ ตัวเองนั้นแหละทำไปไม่ตลอด เพราะหยุดอยู่แค่ผลประโยชน์ของตัวเองเท่านั้น หรือทำไปตามแรงส่งแรงดันภายนอก พอแรงนั้นหมดก็หยุด

๕) ไม่สุขจริง อาจทำไปอย่างฝืนใจ ไม่ทำให้เป็นสุข อย่างน้อยก็ไม่เกิดความสุขความปิติเอิบอัมซาบซึ่งใจเท่าที่ควร

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมซึ่ง เกื้อหนุนกรรมดีทั้งหลายให้บริบูรณ์ เพราะวาทะธรรมในพรหมวิหาร ๔ จะทำให้การกระทำกรรมดีต่างๆ เป็นไปอย่าง จริงใจจริงจัง มีความพอดี ยั่งยืน และมีความสุขจากการกระทำกรรมดีอย่างแท้จริง

๒.๔.๓.๔ เป็นหลักปฏิบัติซึ่งนำไปสู่สุคติภูมิ

พรหมวิหาร ๔ สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติไปสู่สุคติภูมิ เพราะว่าพรหมวิหาร ๔ เป็นสมถกัมมัฏฐานอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุญาณ ดังนั้นผู้เจริญพรหมวิหาร ๔ อย่างต่อเนื่องจนบรรลุญาณ เมื่อตายย่อมเกิดในพรหมโลก เหมือนหลับแล้วตื่นขึ้น ด้วยอาณิสสของฌานที่ได้จากการเจริญพรหมวิหาร ดังปรากฏในมณฑลสูตร และมหาสุทตฺตสูตรว่า

ทรงมีเมตตาจิต . . . ทรงมีอุเบกขาจิต แผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ อยู่ ทิศที่ ๒ . . . ทิศที่ ๓ . . . ทิศที่ ๔ . . . ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถาน ด้วยอุเบกขาจิตอันไพศาล เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเบียดเบียนอยู่ . . . พระองค์ทรงเจริญพรหมวิหาร ๔ ประการ หลังจากสวรรคตแล้วได้เสด็จเข้าถึงพรหมโลก^{๕๘}

สำหรับกรณีของผู้เจริญพรหมวิหาร ๔ อย่างต่อเนื่องแต่ไม่ได้ฌานในขณะสิ้นชีวิต เนื่องจากฌานเสื่อมก่อนสิ้นชีวิต หรือเพราะเหตุอื่นๆ อาณิสสจากการเจริญพรหมวิหาร ๔ ก็สามารถนำพาผู้ปฏิบัติไปเกิดในสุคติภูมิได้เช่นกัน ดังปรากฏในมหาโควินทสูตรว่า

^{๕๖} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๘๗-๕๘๘.

^{๕๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๘๗-๘๘.

^{๕๘} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๖๒/๑๙๔-๑๙๕.

มหาโควินทพราหมณ์มีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ . . . มหาโควินทพราหมณ์แสดงหนทางแห่งความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพระพรหมในพรหมโลกแก่เหล่าสาวก สมัยนั้น เหล่าสาวกของมหาโควินทพราหมณ์ผู้รู้คำสั่งสอนทั่วทั้งหมดหลังจากตายไป ไปเกิดในสุคติพรหมโลกส่วนเหล่าสาวกผู้ไม่รู้คำสั่งสอนทั่วทั้งหมดหลังจากตายไป บางพวกเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทพชั้นปรนิมิตวสวัตดี บางพวกเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทพชั้นนิมมานรดี บางพวกเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทพชั้นดุสิต บางพวกเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทพชั้นยามา บางพวกเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่าเทพชั้นดาวดึงส์ บางพวกเข้าถึง ความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเหล่า เทพชั้นจาตุมหาราช ผู้ที่ได้รับผลอย่างต่ำกว่าเขาทั้งหมดได้เป็นหมู่คนธรรพ์^{๕๙}

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมซึ่งสามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่สุคติภูมิ โดยถ้าผู้ปฏิบัติเจริญพรหมวิหาร ๔ จนกระทั่งบรรลุฌาน ก็จะทำให้ไปสู่พรหมโลกหลังสิ้นชีวิตแต่ถ้าผู้ปฏิบัติไม่ได้ฌานในขณะสิ้นชีวิต อาณิสสจากการเจริญพรหมวิหาร ๔ จะนำผู้ปฏิบัติไปสู่สุคติภูมิในระดับอื่นๆตามแต่เหตุปัจจัย

๒.๔.๓.๕ เป็นพื้นฐานในการบรรลุธรรมขั้นสูงสุด

พรหมวิหาร ๔ เป็นพื้นฐานในการบรรลุธรรมขั้นสูงสุดของพระพุทธศาสนาเถรวาท คือนิพพาน เพราะว่าเมื่อนำพรหมวิหาร ๔ ไปเป็นหลักปฏิบัติในการเจริญกัมมัฏฐานการเจริญพรหมวิหาร ๔ ดังกล่าวจะนำผู้ปฏิบัติไปสู่ฌาน เมื่อผู้ปฏิบัติอาศัยฌานนั้นเป็นบาทฐานในการเจริญวิปัสสนา โดยยกขึ้นสู่พระไตรลักษณ์ปฏิบัติไปอย่างต่อเนื่อง ย่อมเป็นเหตุปัจจัยให้บรรลุถึงพระนิพพานได้ในชาตินี้ ดังปรากฏในอัฐกณาสสูตรว่า

ภิกษุมีเมตตาจิต . . . ภิกษุมีอุเบกขาจิต แผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ ทิศที่ ๒ ทิศที่ ๓ ทิศที่ ๔ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยอุเบกขาจิตอันไพศาล เป็นมหัคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีภัยไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นดังนี้ย่อมรู้ชัดว่า “แม้อุเบกขาเจโตวิมุตตินี้ ก็ถูกปรุงแต่งแล้ว ก็สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกรูปปรุงแต่งแล้วสิ่งนั้นไม่เที่ยง มีความดับไปเป็นธรรมดา” ภิกษุนั้นตั้งอยู่ในธรรมคือสมณะและวิปัสสนานั้นแล้ว ย่อมบรรลุความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย^{๖๐}

สำหรับกรณีของผู้ปฏิบัติที่ยังไม่สามารถบรรลุวิมุตติได้ในชาตินี้ การเจริญพรหมวิหาร ๔ ภายใต้อำนาจของพระพุทธานุภาพ จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีกิเลสเบาบางลงสามารถละสังโยชน์ได้ ๕ ประการ เป็นพระอนาคามี เมื่อตายจากโลกมนุษย์ ก็จะไปบังเกิดในพรหมโลกและปรินิพพานในพรหมโลกชั้นสุทธาวาส ดังปรากฏในปฐมเมตตาสูตรว่า

^{๕๙} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๙/๒๕๗.

^{๖๐} อ.จ.เอกาทศก. (ไทย) ๒๔/๑๖/๔๒๙-๔๓๐.

บุคคลบางคนในโลกนี้มีเมตตาจิต . . . บุคคลบางคนในโลกนี้มีอุเบกขาจิต . . . เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับพวกเทวดาชั้นเวหัพพะละ พวกเทวดาชั้นเวหัพพะละมีอายุประมาณ ๕๐๐ กัป คนที่เป็นปุถุชนดำรงอยู่ในชั้นหมู่พรหมนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วไปสู่รกร้าง ไปสู่กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานบ้าง ไปสู่แดนเปรตบ้าง ส่วนสาวกของพระผู้มีพระภาคดำรงอยู่ในชั้นหมู่พรหมนั้นจนสิ้นอายุ ให้ระยะเวลาที่เป็นกำหนดอายุของเทวดาเหล่านั้นหมดไปแล้วปรินิพพานในภพนั้นแล นี่แลเป็นความแปลกกัน เป็นความแตกต่างกัน เป็นเหตุทำให้ต่างกันระหว่างอริยสาวกผู้ได้สดับกับปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ เมื่อคติและอุปัตติยังมีอยู่^{๖๑}

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมซึ่งเป็นพื้นฐานให้ผู้ปฏิบัติบรรลุธรรมขั้นสูงสุด คือ นิพพาน เพราะว่าการเจริญพรหมวิหาร ๔ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีกิเลสเบาบางลง สามารถละสังโยชน์ได้ ๕ ประการ เป็นพระอนาคามี นอกจากนี้หากผู้ปฏิบัติอาศัยมานจากการเจริญพรหมวิหาร ๔ เป็นบาทฐานในการเจริญวิปัสสนา โดยยกขึ้นสู่พระไตรลักษณ์ ปฏิบัติไปอย่างต่อเนื่อง ก็จะเป็นเหตุปัจจัยให้บรรลู่ถึงพระนิพพานได้ในชาตินี้

๒.๔.๓.๖ สร้างสันติสุขแก่สังคม

เนื่องจากการเจริญพรหมวิหาร ๔ ต้องส่งจิตไปให้สัตว์อื่น ดังนั้นเมื่อมีการเจริญพรหมวิหาร ๔ เกิดขึ้น จึงไม่ได้มีผลเฉพาะผู้ปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อบุคคลโดยตรงดังตัวอย่างของสังคมในสมัยพุทธกาล ซึ่งวิถีชีวิตของคนอินเดียส่วนใหญ่ ได้รับอิทธิพลจากคำสอนของศาสนาพราหมณ์ ทำให้อุดมคติหรือเป้าหมายสูงสุด ของคนในยุคนั้น เป็นไปตามหลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์ คือการไปอยู่ร่วมกับพรหม^{๖๒} และวิธีการไปอยู่ร่วมกับพรหมนั้นสามารถกระทำได้ โดยการเช่นสรวงพระเป็นเจ้า และอ้อนวอนขอให้ช่วย อ้อนวอนขอให้ช่วยประสิทธิ์ประสาทพรแก่ตน และต้องประพฤติดิบะ ทรมานร่างกายอย่างเคร่งเครียด^{๖๓} สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่สร้างความเดือดร้อนวุ่นวายให้แก่ตนเองและสังคม จนกระทั่งพระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนา และมีพราหมณ์เดินทางมาถามพระองค์ ถึงวิธีการไปอยู่ร่วมกับพรหม หรือทางไปพรหมโลก พระพุทธองค์จึงทรงตอบคำถามเหล่านั้น ด้วยการแนะนำให้บุคคลเหล่านั้น นำคุณสมบัติและอาการของจิต อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งเป็นสิ่งมีอยู่ในจิตของคนอยู่แล้ว มาทำให้สมบูรณ์และเจริญงอกงามขึ้น เพื่อเป็นวิธีการไปอยู่ร่วมกับพรหม หรือทางไปพรหมโลก^{๖๔} ผลลัพธ์จากการกระทำดังกล่าว มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวอินเดียเป็นอย่างมากและปรากฏผลมาจนกระทั่งยุคปัจจุบัน ดังที่ เอ็น.โอ.ยสวามี ศาสตราจารย์ กล่าวว่า การประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าในครั้งพุทธกาลนั้น

^{๖๑} อัง. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๒๕/๑๙๐-๑๙๓.

^{๖๒} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธเถร), **สากลศาสนา**, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒๑๐

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน หน้า ๒๑๑.

^{๖๔} ที.สี. (ไทย) ๙/๕๕๕-๕๕๖/๒๔๔-๒๔๕

“เกิดผลกระทบกระเทือนต่อพิธีกรรมในพระเวทอย่างรุนแรง จนเป็นเหตุให้ต้องยกเลิกการบูชาในอินเดียเหนืออย่างเด็ดขาด . . . กระทั่งปัจจุบันนี้”^{๖๕}

พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมซึ่งสามารถสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมเพราะว่า สังคมที่ประกอบไปด้วยบุคคลที่มีพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตย่อมจะเป็นสังคมที่ปราศจากความพยาบาท ความเบียดเบียน ความอิจฉาริษยา และอคตินอกจากนี้เมื่อสังคมอยู่ในสถานการณ์ปกติ คนในสังคมอยู่ดีเป็นปกติ เมตตาจะทำให้สังคมนั้น ประกอบไปด้วยความรัก ความปรารถนาดี ความเป็นมิตรต่อกัน ขณะที่กรุณาจะทำให้คนในสังคม มีใจพลอยห่วงใย อยากช่วยเหลือ ปลดเปลื้องความทุกข์หรือแก้ไขปัญหามือเมื่อสังคมมีปัญหาเกิดขึ้น ทำให้สังคมกลับมาสู่ภาวะปกติ หายทุกข์ และมูทิตาทำให้กิจกรรมที่ต่างกันในสังคม ดำเนินต่อไปอย่างราบรื่น เพราะความริษยาไม่สามารถแทรกเข้ามาได้นอกจากนี้มูทิตายังจะเป็นแรงจูงใจให้คนในสังคมมีการสร้างสรรค์สิ่งดีงามต่างๆ ให้เกิดขึ้นในสังคมต่อไปอีกด้วย เพราะว่าเมื่อมีการกระทำที่ถูกต้องดีงามต่างๆ เกิดขึ้นในสังคมแล้วจะได้รับการชื่นชมจากคนในสังคมอย่างจริงใจ และเมื่อเกิดเหตุการณ์ ซึ่งมีผู้ที่สมควรจะต้องรับผิดชอบการกระทำของตน รวมทั้งฝึกหัดความรับผิดชอบนั้น คือ ในกรณีที่ถ้าเข้าไปช่วยเหลือด้วยเมตตา กรุณา มูทิตา จะเป็นการละเมิดต่อความจริงความถูกต้องดีงาม ความสมควรตามเหตุผล หรือทำลายหลักการ กฎกติกาที่ขอบธรรม^{๖๖} อุเบกขาจะเป็นองค์ธรรม ซึ่งทำให้กลไกของสังคมนั้นดำเนินไปได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมที่สามารถสร้างสันติสุขให้แก่สังคมได้เพราะว่า องค์ธรรมในพรหมวิหาร ๔ จะทำให้สังคมนั้นปราศจาก ความพยาบาท ความเบียดเบียน ความอิจฉาริษยา และอคติ เป็นสังคมที่มีสันติสุข

๒.๔.๔ องค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔

แม้ว่าพรหมวิหาร ๔ ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรม คือ เมตตา กรุณา มูทิตา และอุเบกขา จะเป็นหมวดธรรมที่มีลักษณะเดียวกัน คือ มีสัตว์บัญญัติเป็นอารมณ์^{๖๗} และมีเป้าหมาย คือ การบำเพ็ญประโยชน์และการกำจัดทุกข์ แต่เนื่องจากองค์ธรรมของพรหมวิหาร ๔ แต่ละข้อนั้นมีนิมิตต่างกัน^{๖๘} ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพรหมวิหาร ๔ มากยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายรายละเอียดขององค์ธรรมแต่ละข้อซึ่งเป็นองค์ประกอบของพรหมวิหาร ๔ มาแสดงไว้ดังนี้

๒.๔.๔.๑ เมตตา

๑) ความหมายของเมตตา

^{๖๕} เอ็น. โอยสวามี ศาสตราจารย์, พัฒนาการของพระพุทธศาสนา, แปลโดย อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

^{๖๖} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), จากสุขในบ้านสู่ความเกษมสันต์ทั่วสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒๒-๒๓.

^{๖๗} มีสัตว์บัญญัติเป็นอารมณ์ หมายถึง การกำหนดสิ่งมีชีวิตเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิต

^{๖๘} พระอุปัชฌาย์, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเชมินทเถระ, หน้า ๑๘๔.

ความหมายของเมตตาปรากฏอยู่ในสาริปุตตสูตรนิกายเถรวาทว่า “คำว่าเมตตา ได้แก่ความรัก กิริยาที่รัก ภาวะที่รัก ความเอ็นดู กิริยาที่เอ็นดู ภาวะที่เอ็นดู ความปรารถนาเกื้อกูลกันความอนุเคราะห์ ความไม่พยายาบาท ความไม่ปองร้าย กุศลมูลคืออโหสะในหมู่สัตว์”^{๖๙} นอกจากนี้ความหมายของเมตตาก็ปรากฏอยู่ใน เมตตาอัปมัญญานิเทศว่า “ความรักใคร่กิริยาที่รักใคร่ ภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลาย เมตตาเจโตวิมุตติ นี้เรียกว่า เมตตา”^{๗๐} อย่างไรก็ตามเพื่อให้เข้าใจความหมายของเมตตามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากวรรณกรรมชั้นรองลงมา ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ ดังนี้

พระอุปติสสะเถระ อธิบายว่า เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ เปรียบเหมือนจิตของมารดาบิดาเมื่อมองดูบุตรน้อยคนเดียวของตนด้วยความปรารถนาดี^{๗๑}

พระพุทธโฆษาจารย์ อธิบายว่า เมตตา คือ ธรรมชาติที่ห่วงใยในอันที่จะทำประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งหลาย อธิษฐานที่ใคร่ประโยชน์ที่เป็นไปต่อมิตร^{๗๒}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายว่าเมตตา คือ ภาวะของจิตใจที่มีเอื้อโยไมตรีจิต มิตรใจ คิดเกื้อกูลด้วยสุขประโยชน์ ปราศจากอาฆาตพยายาบาทซึ่งเคียดโกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบแช่มชื่น มองดูด้วยสายตาอันแสดงถึงใจที่เอื้ออาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุข ปราศจากความพยายาบาทมุ่งร้ายที่เป็นภัยเวรทั้งปวง^{๗๓}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อธิบายว่า เมตตา คือ ความรัก ปรารถนาดีอยากให้เรามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า^{๗๔}

ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายความหมายของเมตตาไว้ว่า เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดีขอให้มนุษย์และสัตว์อื่นเป็นสุข ตรงกันข้ามกับ พยายาบาท คิดให้เขาถึงความพินาศ^{๗๕}

จากข้อมูลซึ่งนำเสนอไปแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี ปราศจากความพยายาบาทมุ่งร้าย คิดทำประโยชน์ต่อสรรพสัตว์ เปรียบเหมือนจิตของมารดาบิดาเมื่อมองดูบุตรน้อยคนเดียวของตนด้วยความปรารถนาดี

๒) คุณสมบัติของเมตตา

เนื่องจากองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ มีนิมิตต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเมตตามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบาย ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัย ได้แสดงคุณสมบัติของเมตตาซึ่งแตกต่างจากองค์ธรรมข้ออื่นๆ มาแสดงไว้ ดังต่อไปนี้

^{๖๙} ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๒๐๒/๕๙๐.

^{๗๐} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๔๓,๖๔๔/๔๒๗,๔๒๘.

^{๗๑} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเชมินทเถระ, หน้า ๑๗๒.

^{๗๒} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๗.

^{๗๓} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ทศบารมี ทศพิธราชธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑๓.

^{๗๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

^{๗๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๐.

ลักษณะ คือ สภาพหรือเครื่องหมาย ได้แก่ อาการประทุติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย^{๗๖} รส คือ หน้าที่หรือความบริบูรณ์ ได้แก่ การนำประโยชน์ให้แก่สัตว์ทั้งหลายอย่างใกล้ชิด^{๗๗} ปัจจุบันฐาน คือ ผลปรากฏ ได้แก่ ความสงบนิ่งแห่งจิต^{๗๘} ปทัชฐาน คือ เหตุใกล้ ได้แก่ การเห็นสถานะที่น่าเจริญใจ ของคนสัตว์ทั้งหลาย^{๗๙} สมบัติ คือ ความสมบูรณ์หรือสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ การเกิดความสงบ หายไร้ความคับเคืองไม่พอใจ วิบัติ คือ ความล้มเหลวหรือการปฏิบัติผิดพลาดไม่สำเร็จผล ได้แก่ การเกิดเสนาหา ข้ำศึกใกล้ ได้แก่ รากะ ข้ำศึกไกลได้แก่ พยาบาท คือ ความขัดเคืองไม่พอใจ^{๘๐}

๒.๔.๔.๒ กรุณา

๑) ความหมายของกรุณา

ความหมายของกรุณามีปรากฏอยู่ใน กรุณาอัปมัญญานิเทศว่า “ความสงสารกิริยาที่สงสาร ภาวะที่สงสารในสัตว์ทั้งหลาย กรุณาเจโตวิมุตตินี้เรียกว่า กรุณา”^{๘๑} อย่างไรก็ตามเพื่อให้เข้าใจความหมายของกรุณามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากวรรณกรรมชั้นรองลงมา ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ ดังนี้

พระอุปติสสะเถระ อธิบายว่า กรุณา คือ ความสงสารในสัตว์ทั้งหลาย เปรียบเหมือนความรู้สึกรังการดาบิดาผู้มองดูบุตรน้อยคนเดียวของตนด้วยความสงสาร จนต้องกล่าวว่า “เจ้าเป็นทุกข์จริงหนอ”^{๘๒}

พระพุทโธมาจารย์ อธิบายว่า กรุณา คือ ความสะท้อนใจ ระลึกไปในสัตว์ทั้งหลายผู้ประสบทุกข์ ต้องการช่วยกำจัดช่วยปลดปล่อยทุกข์ของสัตว์อื่นให้หมดไป^{๘๓}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายว่า กรุณา คือ ภาวะของจิตที่ห่วงใยไปเพราะความทุกข์ของผู้อื่น เหมือนอย่างถ้าซื้อได้ก็จะซื้อความทุกข์ของเขา คือ จะช่วยให้ความทุกข์ของเขาหมดสิ้นไป จึงมีอาการที่ทนเฉยอยู่ไม่ได้ต้องชวนช่วยเหลือเพื่อบำบัดทุกข์ ปราศจากความคิดเบียดเบียนซ้ำเติม เห็นใครตกอยู่ในความทุกข์ไม่มีที่พึ่ง ก็อดอยู่ไม่ได้จะต้องคิดช่วย^{๘๔}

^{๗๖} พระพุทโธมาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๘.

^{๗๗} พระสังฆมณฑลสังฆนายก, ปรหมัตตชยติกะมหาภิรมย์มัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมณธรรมฐานที่ปนี หลักสูตรชั้นมัชฌิมอาภิธรรมมิกโท, หน้า ๑๙๑.

^{๗๘} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, หน้า ๑๗๒.

^{๗๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๕.

^{๘๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖.

^{๘๑} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๕๓,๖๕๔/๔๒๘,๔๒๙.

^{๘๒} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, หน้า ๑๘๐.

^{๘๓} พระพุทโธมาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๗.

^{๘๔} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ทศบารมี ทศพิธราชธรรม, หน้า ๒๑๕.

ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า กรุณา คือ ความสงสาร ความใส่ใจขอให้มนุษย์และสัตว์อื่นที่เป็นทุกข์พ้นทุกข์ ตรงกันข้ามกับ วิหสาหรือวิหิงสา คิดเบียดเบียน^{๘๕}

จากข้อมูลซึ่งนำเสนอไปแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กรุณา คือ ความสงสารกิริยาที่สงสาร ภาวะที่สงสารในสัตว์ทั้งหลาย ต้องการช่วยกำจัดช่วยปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ เปรียบเหมือนความรู้สึกของมารดาบิดาผู้มองดูบุตรน้อยคนเดียวของตนด้วยความสงสาร จนต้องกล่าวว่า “เจ้าเป็นทุกข์จริงหนอ”

๒) คุณสมบัติของกรุณา

เนื่องจากองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ มีนิมิตต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกรุณามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบาย ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัย ได้แสดงคุณสมบัติของกรุณาซึ่งแตกต่างจากองค์ธรรมข้ออื่นๆ มาแสดงไว้ ดังต่อไปนี้

ลักษณะ คือ สภาพหรือเครื่องหมาย ได้แก่ ความเป็นไปแห่ง กาย วาจา ใจ ในอันที่จะบำบัดทุกข์ของผู้อื่น รส คือ หน้าที่หรือความบริบูรณ์ ได้แก่ การอดกลั้นนิ่งดูตายอยู่ไม่ได้ต่อทุกข์ของผู้อื่นและอยากช่วย^{๘๖} ปัจจุปัฏฐาน คือ ผลปรากฏ ได้แก่ การไม่เบียดเบียนสัตว์อื่นปทัฏฐาน คือเหตุใกล้ ได้แก่ การเห็นภาวะไรที่พึง สภาพน่าอนาถของคนสัตว์ทั้งหลายที่ถูกทุกข์ครอบงำ สมบัติ คือ ความสมบูรณ์หรือความสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ การเว้นจากการเบียดเบียนและการฆ่า^{๘๗} วิบัติ คือ ความล้มเหลวหรือการปฏิบัติผิดพลาดไม่สำเร็จผล ได้แก่ การเกิดขึ้นแห่งความเศร้าโศก ข้ำศึกใกล้ ได้แก่ โทมนัส คือ ความโศกเศร้าเสียใจ และข้ำศึกไกล ได้แก่วิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียน^{๘๘}

๒.๔๔.๓ มุทิตา

๑) ความหมายของมุทิตา

ความหมายของมุทิตามีปรากฏอยู่ใน มุทิตาอัปมัญญานิเทศว่า “ความพลอยยินดี กิริยาที่พลอยยินดี ภาวะที่พลอยยินดีในสัตว์ทั้งหลาย มุทิตาเจโตวิมุตติ นี้ชื่อว่ามุทิตา”^{๘๙} อย่างไรก็ตามเพื่อให้เข้าใจความหมายของมุทิตามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากวรรณกรรมชั้นรองลงมา ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ ดังนี้

พระอุปติสสะเถระ อธิบายว่า มุทิตา คือ ความชื่นชมยินดี เมื่อมองเห็นหรือได้ยินว่าบุคคลผู้มีคุณสมบัติบางคน ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น หรือเมื่อมองเห็นได้ยินว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งไม่

^{๘๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๑๒๐.

^{๘๖} พระสังฆมณฑลิกะ อัมมาจริยะ, ปรมัตถโชติกะมหาภิรมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานทีปนี หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาอาชีวศึกษา, หน้า ๑๙๘.

^{๘๗} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเขมินทเถระ, หน้า ๑๘๑.

^{๘๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๖.

^{๘๙} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๖๓,๖๖๔/๔๓๐,๔๓๑.

ประกอบบอกลักษณะ และปฏิบัติตามกุศลธรรม เปรียบเหมือนความรู้สึกของมารดาบิดาผู้มองบุตรน้อยคนเดียวของตน มีความชื่นชม และพูดว่า “สาธุ”^{๙๐}

พระพุทธโฆษาจารย์ อธิบายว่า มุทิตา คือ ความยินดีต่อผู้พรั่งพร้อมด้วยสมบัติทั้งหลาย^{๙๑}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายว่า มุทิตาคือ ภาวะของจิตที่บันเทิงยินดี ในเมื่อผู้อื่นได้รับความสุขความเจริญด้วยสมบัติต่างๆ ปราศจากความริษยา เห็นใครพรั่งพร้อมด้วยสมบัติ ก็พลอยมีมุทิตา ตัดความยินร้าย ไม่ยินดีด้วยเหตุที่ริษยาเสียได้^{๙๒}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อธิบายว่า มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดี มีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป^{๙๓}

ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า มุทิตา คือ ความยินดีด้วยในเมื่อมนุษย์และสัตว์อื่นประสบสุข ไม่อิจฉาริษยา ตรงกันข้ามกับ อคติหรือริษยา^{๙๔}

สรุปได้ว่า มุทิตา คือ ความพลอยยินดีกิริยาที่พลอยยินดี ภาวะที่พลอยยินดีในสัตว์ทั้งหลาย โดยปราศจากความริษยา เมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข เปรียบเหมือนความรู้สึกของมารดาบิดาผู้มองบุตรน้อยคนเดียวของตน มีความชื่นชมและพูดว่า “สาธุ”

๒) คุณสมบัติของมุทิตา

เนื่องจากองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ มีนิมิตต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับมุทิตามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบาย ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัย ได้แสดงคุณสมบัติของมุทิตาซึ่งแตกต่างจากองค์ธรรมข้ออื่นๆ มาแสดงไว้ ดังต่อไปนี้

ลักษณะ คือ สภาพหรือเครื่องหมาย ได้แก่ การบันเทิงใจในคุณความดี ทรัพย์สินบริวาร ความสุขของผู้อื่น รส คือ หน้าที่หรือความบริบูรณ์ ได้แก่ การไม่ริษยาในคุณความดีทรัพย์สิน บริวาร ความสุขของผู้อื่น^{๙๕} ปัจจุบันฐาน คือ ผลปรากฏ ได้แก่ การขจัดความริษยาความไม่ยินดีหรือทนไม่ได้ ต่อความสุขสำเร็จของผู้อื่น^{๙๖} ปทัชฐาน คือ เหตุใกล้ ได้แก่ การรู้เห็นความเจริญด้วยคุณความดี บริวาร ความสุขของผู้อื่น^{๙๗} สมบัติ คือ ความสมบูรณ์หรือความสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ มีความสงบแห่ง

^{๙๐} พระอุปัชฌาย์, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเชมินทเถระ, หน้า ๑๘๑.

^{๙๑} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธเจ้าจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๗-๕๖๘.

^{๙๒} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ทศบารมี ทศพิธราชธรรม, หน้า ๒๑๖.

^{๙๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

^{๙๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๑๒๐.

^{๙๕} พระสังฆมณฑลสังฆนายก อัมมาจริยะ, ปรมัตถสังคหะมหาอภิธรรมมัตถสังคหิก้า ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี หลักสูตรชั้นมัคฌิมกนิยัม, หน้า ๑๘๘.

^{๙๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๕.

^{๙๗} พระสังฆมณฑลสังฆนายก อัมมาจริยะ, ปรมัตถสังคหะมหาอภิธรรมมัตถสังคหิก้า ปริจเฉทที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานที่ปณี หลักสูตรชั้นมัคฌิมกนิยัม, หน้า ๑๘๘.

ความไม่ยินดีด้วย วิบัติ คือ ความล้มเหลวหรือการปฏิบัติผิดพลาดไม่สำเร็จผล ได้แก่ การเกิดความสุขกว่าเริง^{๙๘} ข้าศึกใกล้ ได้แก่ โสมนัส เช่นดีใจว่าตนจะพลอยได้รับผลประโยชน์ และข้าศึกใกล้ ได้แก่ อร์ติ คือ ความไม่ยินดี ไม่ไยดีริษยา^{๙๙}

๒.๔.๔.๔ อุเบกขา

๑) ความหมายของอุเบกขา

ความหมายของอุเบกขามีปรากฏอยู่ใน อุเบกขาอัปปมัญญานิทเทศว่า “ความวางเฉย กิริยาที่วางเฉย ภาวะที่วางเฉยในสัตว์ทั้งหลาย อุเบกขาเจโตวิมุตติ นี้เรียกว่า อุเบกขา”^{๑๐๐} อย่างไรก็ตามเพื่อให้เข้าใจความหมายของอุเบกขามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบายจากวรรณกรรมชั้นรองลงมา ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัยได้ขยายความเพิ่มเติมจากพระไตรปิฎกมาแสดงไว้ ดังนี้

พระอุปติสสะเถระ อธิบายว่า อุเบกขา คือ ความเป็นกลางไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสรรพสัตว์เปรียบเหมือนความรู้สึกของมารดาบิดา ซึ่งเอาใจใส่แต่พอประมาณต่อบุตรของตน^{๑๐๑}

พระพุทโธชาจารย์ อธิบายว่า อุเบกขา คือ ภาวะของจิตที่มีอาการเป็นกลาง เห็นความเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลาย^{๑๐๒}

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน) ทรงอธิบายว่าอุเบกขาในพรหมวิหาร คือ ความมีใจมัธยัสถ์เป็นกลางในสัตว์ทั้งหลาย ไม่ตกไปในราคะ คือ ความยินดีติด หรือปฏิฆะ ความยินร้าย^{๑๐๓} เห็นความเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลายในคราวทั้งสอง คือ ในคราวประสบสมบัติและประสบวิบัติ ไม่ยินดียินร้าย มองเห็นว่าทุกๆ คนมีกรรมที่ทำไว้เป็นของของตน จะมีสุข จะมีพ้นจากทุกข์ จะไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ ก็เพราะกรรมจึงวางเฉยได้^{๑๐๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อธิบายว่า อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อ

^{๙๘} พระพุทโธชาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๘.

^{๙๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๖.

^{๑๐๐} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๗๓, ๖๗๔/๔๓๑, ๔๓๒.

^{๑๐๑} พระอุปติสสะเถระ, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเชมินทเถระ, หน้า ๑๘๒.

^{๑๐๒} พระพุทโธชาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๘.

^{๑๐๓} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ทศบารมี ทศพิธราชธรรม, หน้า ๒๓๕.

^{๑๐๔} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), รวมธรรมะ, หน้า ๒๐๑.

ไม่มีกิจที่ควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้ว เขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน^{๑๐๕}

ราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลางด้วยพิจารณาว่ามนุษย์และสัตว์ต่างมีกรรมเป็นของตน ตรงกันข้ามกับ ราคะความติด ความยึด^{๑๐๖}

สรุปได้ว่า อุเบกขา คือ ความวางเฉย กิริยาที่วางเฉย ภาวะที่วางเฉยในสัตว์ทั้งหลาย เห็นความเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลาย ไม่ตกไปในราคะ คือ ความยินดีติด หรือปฏิฆะ ความยินร้าย พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ เปรียบเหมือนความรู้สึกของมารดาบิดา ซึ่งเอาใจใส่แต่พอประมาณต่อบุตรของตน

๒) คุณสมบัติของอุเบกขา

เนื่องจากองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร ๔ มีนิมิตต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับอุเบกขามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมคำอธิบาย ซึ่งอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัย ได้แสดงคุณสมบัติของอุเบกขาซึ่งแตกต่างจากองค์ธรรมข้ออื่นๆ มาแสดงไว้ ดังต่อไปนี้

ลักษณะ คือ สภาพหรือเครื่องหมาย ได้แก่ อาการเป็นกลางต่อคนสัตว์ทั้งหลาย^{๑๐๗}

รส คือ หน้าที่หรือความบริบูรณ์ ได้แก่ มองเห็นความเสมอภาคกันในสัตว์ทั้งหลาย^{๑๐๘} ปัจจุปฏิฐาน คือ ผลปรากฏ ได้แก่ ระวังความขัดเคืองเสียใจและความคล้อยตามดีใจ ปฏิฐาน คือเหตุใกล้ ได้แก่ มองเห็นภาวะที่ทุก คนเป็นเจ้าของกรรมของตน ว่าสัตว์ทั้งหลายจักได้สุข พ้นทุกข์ ไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ที่ถึง ตามใจชอบได้อย่างไร^{๑๐๙} สมบัติ คือ ความสมบูรณ์หรือความสัมฤทธิ์ผล ได้แก่ ความสงบหายไม่มีความยินดียินร้าย วิบัติ คือ ความล้มเหลวหรือการปฏิบัติผิดพลาดไม่สำเร็จ ได้แก่ เกิดความเฉยด้วยไม่รู้ ข้าศึกใกล้ ได้แก่ อัญญาอุเบกขา คือ เฉยไม่รู้เรื่อง เฉยโง่ เฉยเมย ข้าศึกไกล ได้แก่ ราคะ คือ ความใคร่ และปฏิฆะ คือ ความเคือง หรือชอบใจและขัดใจ^{๑๑๐}

๒.๔.๕ การเจริญพรหมวิหาร ๔

เนื่องจากคำว่า เจริญ หมายถึง ทำให้งอกงาม มากขึ้น^{๑๑๑} ดังนั้นการเจริญพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นการทำให้พรหมวิหาร ๔ งอกงาม มากขึ้น โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

^{๑๐๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๔.

^{๑๐๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, หน้า ๑๒๑.

^{๑๐๗} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๙.

^{๑๐๘} พระอุปัชฌาย์, วิมุตติมรรคฉบับแปลโดย พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตฺโต) และคณะ แปลจากฉบับภาษาอังกฤษ ของพระเอฮารา พระโสมเถระ และพระเชมินทเถระ, หน้า ๑๘๒.

^{๑๐๙} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๖๙.

^{๑๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๒๖.

^{๑๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๓๒๒.

๒.๔.๕.๑ การเจริญพรหมวิหาร ๔ ในฐานะเป็นกัมมัญฐาน

๑) การเจริญเมตตากรรมัญฐาน

หลังจากผู้ปฏิบัติเตรียมความพร้อมตามหลักการเตรียมตัวเบื้องต้นในการเจริญกัมมัญฐาน ได้แก่ การตัดปณิธานต่างๆ แสวงหากัลยาณมิตร ออกจากสถานที่ซึ่งไม่เหมาะสมแก่การปฏิบัติไปสู่สถานที่ซึ่งเหมาะสมแก่การปฏิบัติ^{๑๑๒} ชำระสีกให้บริสุทธิ์ ถวายตัวแก่พระพุทธเจ้าและอาจารย์^{๑๑๓} เป็นที่เรียบร้อยแล้ว การเจริญเมตตากรรมัญฐานควรเริ่มปฏิบัติหลังจากรับประทานอาหารสักระยะหนึ่ง เพื่อป้องกันอาการง่วงหรือมีนเมาจากการรับประทานอาหาร จากนั้นจึงไปนั่งขัดสมาธิอย่างสบาย ณ อาสนะซึ่งได้เตรียมไว้ล่วงหน้าในที่สงัดปราศจากเสียงรบกวนและไม่มีคนพลุกพล่าน และต้องพิจารณาให้เห็นโทษของความโกรธและอานิสงส์ของขันติเป็นอันดับแรก เพราะว่าจุดประสงค์ของการเจริญเมตตา คือ การสลัดทิ้งความโกรธและบรรลुถึงคุณของขันติ^{๑๑๔}

นอกจากนี้ก่อนลงมือปฏิบัติจะต้องทราบบุคคลที่เป็นโทษต่อการเจริญเมตตา คือ

(๑) บุคคลที่ห้ามเจริญเมตตาไปเป็นอันดับแรก ได้แก่บุคคลที่ไม่เป็นที่รัก บุคคลที่รักมาก บุคคลที่เป็นกลางๆ และบุคคลที่เป็นศัตรู

(๒) บุคคลที่เจริญเมตตาโดยเจาจะไม่ได้ ได้แก่ บุคคลที่มีเพศตรงกันข้ามกับผู้ปฏิบัติซึ่งมีคุณสมบัติ ทำให้ราคะเกิดขึ้นได้ง่าย เมื่อเจริญเมตตาไปถึง

(๓) บุคคลที่เจริญเมตตาไปไม่ได้เลย ได้แก่ บุคคลที่ตายไปแล้ว^{๑๑๕}

ลำดับต่อไปผู้ปฏิบัติต้องทราบว่า ในการเริ่มต้นเจริญเมตตาผู้ปฏิบัติต้องเจริญเมตตาไปในตนเองก่อน เพื่อเป็นสักขีพยานแก่การเจริญเมตตาไปยังบุคคลอื่นๆ ต่อไป เพราะว่าทุกคนย่อมรักตนเองเป็นที่สุด ดังนั้นเมื่อทำการเจริญเมตตาให้แก่ตนเองก่อนอยู่เสมอๆแล้ว ความปรารถนาสุข กลัวทุกข์ ซึ่งมีอยู่ประจำใจ ย่อมเกิดขึ้นเป็นพิเศษ จากนั้นให้ผู้ปฏิบัตินึกเปรียบเทียบ ไปในสัตว์ทั้งหลายว่า ล้วนแต่มีความปรารถนา เช่นเดียวกับตนทุกประการ จากนั้นจึงเจริญเมตตาไปในบุคคลต่อไปนี้ตามลำดับ คือ บุคคลที่รักที่เคารพ เพื่อนที่รักมาก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรู^{๑๑๖} การเจริญเมตตาไปยังบุคคลผู้เป็นศัตรูนั้นถ้ามีความโกรธเกิดขึ้น ให้วนกลับไปเข้าเมตตาตาม^{๑๑๗} ที่ได้ทำให้เกิดขึ้นแล้วในบุคคลจำพวกก่อนๆจำพวกใดจำพวกหนึ่ง หลากๆหน จากนั้นออกจากฌานแล้วจึงพยายามเจริญเมตตาไปในคนที่เป้นศัตรูใหม่หลายๆครั้ง แต่ถ้าความโกรธยังไม่ระงับให้ใช้อุบายวิธีบรรเทาความโกรธด้วยวิธีอื่นๆ ต่อไป เช่น พิจารณาอานิสงส์ของเมตตา พิจารณาโทษของความโกรธ

^{๑๑๒} ปณิธาน คือ เครื่องผูกพันหรือห่วงเหนี่ยว ซึ่งเป็นเหตุให้ใจหวั่นไหว กว้างไกล ธุราละเยียดใน พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๑๒๙.

^{๑๑๓} พุทธทาสภิกขุ, *การปฏิบัติวิปัสสนาในอิริยาบถยืน*, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๖-๔๑.

^{๑๑๔} พระพุทธโฆษาจารย์, *คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)*, หน้า ๔๘๑-๔๘๒.

^{๑๑๕} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตฺตฺโน), *การพัฒนาจิต*, หน้า ๑๓๕,

^{๑๑๖} พระพุทธโฆษาจารย์, *คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)*, หน้า ๔๘๕-๔๙๐, พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตฺตฺโน), *การพัฒนาจิต*, หน้า ๑๓๖.

^{๑๑๗} เมตตาตามาน ในที่นี้เกจิอาจารย์ให้ทรงสนะไว้ว่า หมายถึงเพียงขั้นอุปจารฌาน ธุราละเยียดใน พระพุทธโฆษาจารย์ *คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร)*, หน้า ๔๙๐.

นั้นว่าไม่ดีไม่งาม ก่อผลร้าย นำความทุกข์ต่างๆ มาให้ พิจารณาความสัมพันธ์กันมาในสังสารวัฏ เป็นต้น^{๑๑๘}

หลังจากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำลายขอบเขตแห่งเมตตา โดยการวางจิตไว้ให้เสมอกันในตนเอง บุคคลผู้เป็นที่รัก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรู เพื่อเป็นการทำเมตตาให้เป็นสมาธิสัมฤทธิ์ เพราะเมื่อผู้ปฏิบัติเจริญเมตตาสำเร็จถึงขั้นสมาธิสัมฤทธิ์ จะทำให้เมตตาภาวนามีกำลังแก่กล้าขึ้น ช่มนิวรรณ์ ๕ ประการ^{๑๑๙} อันเป็นศัตรูโดยตรงของฌานไว้ได้ ด้วยกำลังแห่งอุปจารสมาธิ^{๑๒๐} เนื่องจากสมาธิสัมฤทธิ์เท่ากับปฏิกากนิมิต^{๑๒๑} จึงทำให้มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับปฏิกากนิมิตในกัมมัฏฐานอื่นๆ^{๑๒๒}

จากนั้นให้นำสมาธิสัมฤทธิ์นั้นมาเป็นนิมิตกัมมัฏฐาน เพื่อให้การเจริญเมตตาบรรลุถึงอัปปนาสมาธิ^{๑๒๓} และบรรลุถึงฌานไปโดยลำดับ คือ ในกรณีที่นับจำนวนฌานเป็น ๔ ขั้นที่เรียกว่าจตุกกนัย จะบรรลุตติยฌานเป็นขั้นสุดท้าย และในกรณีที่นับจำนวนฌานเป็น ๕ ขั้นที่เรียกว่าปัญจกนัย ก็จะได้บรรลุจตุตถฌานเป็นขั้นสุดท้าย เพราะจตุตถฌานโดยจตุกกนัยและปัญจฌานโดยปัญจกนัย มีองค์ฌานเป็นอุเบกขาเวทนา แต่การเจริญเมตตาที่มีสุจิตสวัตตบัญญัติเป็นอารมณ์ จึงเกี่ยวเนื่องด้วยโสมนัสเวทนา ดังนั้นการเจริญเมตตาจึงไม่สามารถทำให้บรรลุถึงจตุตถฌานหรือปัญจฌานได้^{๑๒๔}

ต่อจากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำการแผ่เมตตา คือ การน้อมจิตกระจายภาวะที่รักใคร่ในสัตว์ทั้งหลายออกไป^{๑๒๕} ด้วยอาการทั้ง ๘ คือ เว้นความบีบคั้น เว้นการฆ่า เว้นการทำให้เดือดร้อน เว้นความย่ำยี เว้นการเบียดเบียน ขอจงเป็นผู้ไม่มีเวร อย่าได้มีเวรกัน จงเป็นผู้มีสุขอย่ามีทุกข์ และจงมีตนเป็นสุข อย่ามีตนเป็นทุกข์^{๑๒๖} ซึ่งสามารถทำได้ ๓ วิธี คือ (๑) อโนริโสฬรณา แผ่ไปโดยไม่เจาะจงด้วยอาการ ๕ อย่าง คือ การแผ่ครอบคลุมไปทั้งหมดแก่ สัตว์ทั้งหลาย ได้แก่ ปาณชาติ คือ สัตว์มีชีวิตทั้งปวง ภูต คือ สัตว์ที่เป็นขึ้นแล้วเกิดขึ้นแล้วทั้งปวงบุคคลทั้งปวง ผู้ที่นับเนื่องด้วยอัตภาพทั้งปวง (๒) โอริโสฬรณา แผ่ไปโดยเจาะจงด้วยอาการ ๗ อย่าง คือ แผ่ไปในบุคคลหรือในหมู่บุคคล ๗ จำพวก ได้แก่ สตรีทั้งปวง บุรุษทั้งปวงอริยบุคคลทั้ง ปวง บุคคลผู้ไม่เป็นอริยะทั้ง ปวง เทวดาทั้งปวง มนุษย์ทั้งปวง สัตว์โลกที่ต่ำกว่ามนุษย์ทั้งปวง (๓) ทิสาฬรณา แผ่ไปสู่ทิศทั้งหลายด้วยอาการ ๑๐ อย่าง คือ แผ่

^{๑๑๘} ม.มู. (ไทย) ๑๒/๒๑๖-๒๒๑/๒๒๖-๒๓๒

^{๑๑๙} พุทธทาสภิกขุ, เก็บความโกรธใส่ยุ่งฉาง, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๘), หน้า ๒๒.

^{๑๒๐} อุปจารสมาธิ คือ สมาธิจวนจะแน่วแน่ ที่ยังไม่ถึงถึงที่สุด ก่อนจะเป็นอัปปนาสมาธิ คือ ถึงฌานเป็นสมาธิขั้นทำให้กิเลสมีนิวรรณ์ เป็นต้น

^{๑๒๑} ปฏิกากนิมิต คือ นิมิตเหมือนหรือนิมิตเทียบเคียง เป็นภาพเหมือนของอุคคหนิมิตเกิดจากสัญญาสามารถนึกขยายหรือย่อส่วน ให้ใหญ่หรือเล็ได้ตามความปรารถนา

^{๑๒๒} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาภสภมหาเถร), ๕๑๒-๕๑๔,

^{๑๒๓} อัปปนาสมาธิ คือ สมาธิแน่วแน่ ซึ่งจิตตั้งมั่นสนิท เป็นสมาธิในฌาน

^{๑๒๔} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาภสภมหาเถร), หน้า ๕๑๔-๕๑๕,

^{๑๒๕} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๔๓-๖๕๒/๔๒๗.

^{๑๒๖} พ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๓, ๒๗/๔๖๓, ๔๖๔.

ไปยังสัตว์ทั้งปวงในทิศทั้ง ๑๐ ได้แก่ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน^{๑๒๗}

๒) การเจริญกรรมกัมมัญฐาน

หลังจากผู้ปฏิบัติเตรียมความพร้อมตามหลักการเตรียมตัวเบื้องต้นในการเจริญกรรมกัมมัญฐาน และนั่ง ณ อาสนะที่จัดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้ปฏิบัติต้องพิจารณาให้เห็นโทษของวิหิงสาและอานิสงส์ของกรรมเป็นอันดับแรก เนื่องจากวิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียนเป็นศัตรูไกลของกรรม ดังนั้นถ้าผู้ปฏิบัติมีความคิดเบียดเบียนเกิดขึ้น จะไม่สามารถเจริญกรรมให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งการที่จะละวิหิงสาได้ก็ต้องเห็นโทษของวิหิงสา และเห็นอานิสงส์ของกรรมเสียก่อน นอกจากนี้ก่อนลงมือปฏิบัติจะต้องทราบบุคคลที่เป็นโทษต่อการเจริญกรรม คือ ๑) บุคคลที่ไม่ควรเจริญกรรมไปเป็นอันดับแรก ได้แก่ บุคคลที่เป็นที่รัก เพื่อนที่รักมากบุคคลที่เป็นกลางๆ บุคคลที่เกลียดชัง และบุคคลที่เป็นศัตรู ๒) บุคคลที่เจริญกรรมโดยเจาะจงไม่ได้ ได้แก่ บุคคลที่มีเพศตรงกันข้ามกับผู้ปฏิบัติซึ่งมีคุณสมบัติทำให้โทษนั้นซึ่งเป็นข้าศึกไกลของกรรมเกิดขึ้นได้ง่าย เมื่อเจริญกรรมไปถึง ๓) บุคคลที่เจริญกรรมไปไม่ได้เลย ได้แก่ บุคคลที่ตายไปแล้วสำหรับบุคคลซึ่งควรเจริญกรรมไปเป็นอันดับแรกมี ๒ จำพวก คือ คนเขี้ยวใจได้ทุกข์ และบุคคลที่มีความมั่งมีศรีสุขแต่ชอบทำแต่บาปกรรม จากนั้นจึงเจริญกรรมไปใน บุคคลผู้เป็นที่รัก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรูต่อกันตามลำดับ^{๑๒๘}

หลังจากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำกรรมให้เป็นสัมาสัมเมท คือ ทำจิตให้เสมอกันในบุคคล ๔ จำพวก ได้แก่ ตนเอง บุคคลผู้เป็นที่รัก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรู และนำสัมาสัมเมทนั้นเป็นนิमितกัมมัญฐานต่อไป เพื่อบรรลุถึงอัปนาสมาธิ และได้บรรลุถึงฌานชั้นสูงขึ้นไปโดยลำดับ การเจริญกรรมกัมมัญฐานสามารถบรรลุฌาน ๓ โดยจตุกกนัย และฌาน ๔ โดยปัญจกนัย เช่นเดียวกับการเจริญเมตตากรรมกัมมัญฐาน ต่อจากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำการแผ่กรรม คือ การน้อมจิตกระจายภาวะที่สงสารในสัตว์ทั้งหลายออกไป ซึ่งสามารถทำได้ ๓ วิธีเช่นเดียวกับการแผ่เมตตา

๓) การเจริญมุทิตากัมมัญฐาน

หลังจากผู้ปฏิบัติเตรียมความพร้อมตามหลักการเตรียมตัวเบื้องต้นในการเจริญกรรมกัมมัญฐาน และนั่ง ณ อาสนะที่จัดไว้เรียบร้อยแล้ว ผู้ปฏิบัติต้องพิจารณาให้เห็นโทษของอริและอานิสงส์ของมุทิตาเป็นอันดับแรกเพราะว่าอริหรือริษยาเป็นศัตรูไกลของมุทิตา ดังนั้นถ้าผู้ปฏิบัติมีอริหรือริษยาเกิดขึ้น จะไม่สามารถเจริญมุทิตาให้เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ก่อนลงมือปฏิบัติจะต้องทราบบุคคลซึ่งเป็นโทษต่อการเจริญมุทิตา คือ ๑) บุคคลที่ไม่ควรเจริญ มุทิตาไปเป็นอันดับแรก ได้แก่ บุคคลผู้เป็นที่รัก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรู ๒) บุคคลที่เจริญมุทิตาโดยเจาะจงไม่ได้ ได้แก่ บุคคลที่มีเพศตรงกันข้ามกับผู้ปฏิบัติ ๓) บุคคลที่เจริญมุทิตาไปไม่ได้เลย ได้แก่ บุคคลที่ตายไปแล้วสำหรับบุคคลซึ่งควรเจริญมุทิตาไปถึงเป็นอันดับแรก ได้แก่ เพื่อนใจนักเลงผู้มีอหิชาตัวยั่วเริงหรือบุคคลผู้เป็นที่รักผู้กำลังมีความสุขจากนั้นจึงเจริญมุทิตาไปในบุคคลตามลำดับ คือ บุคคลผู้เป็นที่รักผู้ตักยาก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรูต่อกัน

^{๑๒๗} พ.ป. (ไทย) ๓๑/๒๒/๔๖๑-๔๖๓,

^{๑๒๘} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๔๑-๕๔๖..

หลังจากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำมูทิตาให้เป็นสมาธิสัมเมท คือ ทำจิตให้เสมอกันในบุคคล ๔ จำพวก ได้แก่ ตนเอง บุคคลผู้เป็นที่รัก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรู และนำสมาธิสัมเมท นั้นเป็นนิमितกัมมัฏฐานต่อไป เพื่อบรรลุถึงอัปปนาสมาธิ และได้บรรลุถึงฌานชั้นสูงขึ้นไปโดยลำดับ การเจริญมูทิตากัมมัฏฐานสามารถบรรลุฌาน ๓ โดยจตุกกนัย และฌาน ๔ โดยปัญจกนัย เช่นเดียวกับการเจริญเมตตา กัมมัฏฐานต่อจากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำการแผ่เมตตา คือ การน้อมจิตกระจาย ภาวะที่พลอยยินดีในสัตว์ทั้งหลายออกไปซึ่งสามารถทำได้ ๓ วิธี เช่นเดียวกับการแผ่เมตตา

๔) การเจริญอุเบกขากัมมัฏฐาน

การเจริญอุเบกขากัมมัฏฐาน ผู้ที่จะลงมือปฏิบัติต้อง เป็นผู้เจริญพรหมวิหาร ๓ ข้อ เบื้องต้นข้อใดข้อหนึ่งจนได้บรรลุถึงขั้นตติยฌานโดยจตุกกนัย หรือจตุตถฌานโดยปัญจกนัยคือ เป็น ฌานลาภีบุคคล มาแล้วเท่านั้น^{๑๒๙} โดยผู้มีความประสงค์จะเจริญอุเบกขากัมมัฏฐานต้องเข้าสู่ตติย ฌานที่ตนได้ทำให้ชำนาญคล่องแคล่วมาด้วยวิธี ๕ ด้วยอำนาจฌาน ๓ หรือฌาน ๔ ที่ได้สำเร็จมาใน การเจริญเมตตาหรือกรุณาหรือมูทิตา อย่างใดอย่างหนึ่งก่อน ครั้นออกจากตติยฌานแล้ว พึงพิจารณา ให้เห็นโทษของฌานที่ได้มาจากการเจริญเมตตา กรุณามูทิตา และพิจารณาคุณของฌานที่เกิดจากการ เจริญอุเบกขา

ต่อจากนั้น ผู้ปฏิบัติพึงเพ่งจิตเป็นกลางๆ ไปยังบุคคลผู้เป็นกลางๆ กับตนเองต่อไปโดย พิจารณาว่าคนทุกคนรวมทั้งตนเองด้วย เป็นผู้มีการเป็นของตน การมัววุ่นวายอยู่ในสัตว์ทั้งหลาย ด้วยการแผ่เมตตาจิตบ้าง กรุณาจิตบ้าง มูทิตาจิตบ้าง เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องตรงเป้าหมายในทาง ปฏิบัติ การวางใจไว้เป็นกลางๆ ในสัตว์ทั้งปวงต่างหาก เป็นปฏิบัติที่ตรงเป้าหมายในทางปฏิบัติ จนกว่าอุเบกขาจะปรากฏขึ้นในจิตอย่างเด่นชัด จากนั้นจึงเจริญอุเบกขาไปใน บุคคลผู้เป็นที่รัก บุคคล ผู้เป็นศัตรูต่อกัน และตนเองเป็นลำดับสุดท้าย เนื่องจากการที่จะวางใจเป็นกลางๆ ในตนเองเป็นสิ่งที่ ทำได้ยาก เพราะในโลกียปุถุชนนั้นความเห็นแก่ตัว เป็นภาวะที่มีกำลังมาก

หลังจากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำอุเบกขาให้เป็นสมาธิสัมเมท คือ ทำจิตให้เสมอกันในบุคคล ๔ จำพวก ได้แก่ ตนเอง บุคคลผู้เป็นที่รัก บุคคลผู้เป็นกลางๆ และบุคคลผู้เป็นศัตรู เมื่อผู้ปฏิบัติเจริญ อุเบกขาสู่สมาธิสัมเมทแล้วให้นำสมาธิสัมเมทนั้นมาเป็นนิमितกัมมัฏฐาน เพียรทำให้มากๆ เข้า ก็ จะบรรลุถึงอัปปนาสมาธิ และได้บรรลุจตุตถฌานโดยจตุกกนัย หรือบรรลุปัญจฌานโดยปัญจกนัย ต่อจากนั้นให้ผู้ปฏิบัติทำการแผ่อุเบกขา คือ การน้อมจิตกระจายภาวะที่วางเฉยในสัตว์ทั้งหลายออกไป ซึ่งสามารถทำได้ ๓ วิธี เช่นเดียวกับการแผ่เมตตา

๒.๔.๕.๒ การเจริญพรหมวิหาร ๔ ในชีวิตประจำวัน

๑) การเจริญเมตตาในชีวิตประจำวัน

เนื่องจากเมตตา เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี ปราศจากความพยาบาทมุ่งร้าย คิดทำประโยชน์ต่อสรรพสัตว์ ซึ่งอาการของจิตเหล่านี้ ทุกคนย่อมมีอยู่ในตนและในคนที่เป็นที่รักอยู่ เป็นปรกติ เพียงแต่ความปรารถนาดีเหล่านั้น ส่วนใหญ่ยังเจือด้วยราคะเสนหาซึ่งเป็นศัตรูใกล้ของ เมตตา ดังนั้นการเจริญเมตตาในชีวิตประจำวันจึงต้องทำการปรับปรุงความปรารถนาดีดังกล่าว ให้

^{๑๒๙} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๔๓-๔๔.

เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้มีคับแคบเฉพาะตนและคนซึ่งเป็นที่รักในวงแคบของตน หรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่กว้างออกไปตลอดจนถึงไม่มีจำกัดไม่มีประมาณ ดังปรากฏในเมตตาสัมปยุตตปิฎกเทศว่า “มีจิตสหรัศด้วยเมตตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ เป็นไฉน ภิกษุมีจิตสหรัศด้วยเมตตาแผ่ไปยังสัตว์โลกทั้งปวงเหมือนคนเห็นคนผู้หนึ่งผู้เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจแล้วพึงรักใคร่นั่น”^{๑๓๐}

อย่างไรก็ตามกุศลธรรมและอกุศลธรรมทั้งหลายย่อมเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เพราะธรรมนี้เป็นปัจจัย ธรรมนี้จึงมี”^{๑๓๑} การเจริญเมตตาซึ่งเป็นการทำภาวจิตอันประกอบด้วยความปรารถนาดีต่อสัตว์ทั้งหลายให้งอกงาม มากขึ้น จึงต้องเริ่มต้นจากการสร้างเหตุปัจจัย คือ ต้องพิจารณาให้เห็นโทษของโทสะและอาณิสสของขันติก่อน เนื่องจากโทสะเป็นศัตรูไกลของเมตตา ดังนั้นถ้าผู้ปฏิบัติมีโทสะเกิดขึ้น จะไม่สามารถเจริญเมตตาให้เกิดขึ้นได้^{๑๓๒} และเมื่อบุคคลมีโทสะเกิดขึ้นย่อมต้องการแสดงออก จึงต้องอาศัยขันติช่วยในการระงับโทสะ ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเจริญเมตตาจึงต้องพิจารณาให้เห็นโทษของโทสะและอาณิสสของขันติ ต่อจากนั้นให้ระวังใจมิให้โกรธแค้นขัดเคืองอาฆาตพยาบาท เมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้น ก็พยายามสงบระงับเสีย โดยคิดว่าตนเองรักสุข ต้องการสุขเช่นใดคนอื่นสัตว์อื่นทั้งปวงก็ฉนั้น และตนเองปรารถนาสุขแก่คนที่รักที่พอใจฉันใด ก็ควรปรารถนาสุขแก่คนอื่นสัตว์อื่นด้วยฉันนั้น^{๑๓๓} ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บุคคลตั้งใจค้นหาทั่วทุกทิศ ก็ไม่พบใครที่โหดซึ่งเป็นที่ยรักยิ่งกว่าตนเลย สัตว์เหล่าอื่นก็รักตนมากเช่นนั้นเหมือนกันเพราะฉะนั้น ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น”^{๑๓๔} การกระทำดังกล่าวนี้ จะช่วยให้เมตตาจิตเกิดขึ้นได้ง่าย^{๑๓๕} เพราะว่าการระลึกถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับตนเอง ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจและยอมรับได้ง่าย เนื่องจากเป็นประสบการณ์ตรงวิธีการปฏิบัติดังกล่าวนี้จะทำให้มีเมตตาเกิดขึ้น และควรอบรมให้มีเมตตาต่อผู้อื่นทั้งทาง กาย วาจา ใจ เพื่อให้เมตตาเจริญเพิ่ม ขึ้น มากขึ้น ทีละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งไม่ว่าจะนึกถึงใคร พบเห็นใครในขณะไหน กาย วาจา ใจ ก็ประกอบด้วยเมตตาจริงๆ^{๑๓๖} เพราะเมตตาไม่ใช่เพียงการคิดหรือการพูดว่า จงเป็นสุข เป็นสุขเถิด เท่านั้น^{๑๓๗} และมีข้อควรระวังว่าเมตตา คือ ความรู้สึกปรารถนาดีนี้ จะต้องเป็นความรู้สึกปรารถนาดีที่มีความบริสุทธิ์เป็นพื้นฐาน ไม่มี ความเยื่อใย อาลัย ความปรารถนา การเรียกร้องต้องการ การได้รับการตอบแทนในลักษณะใด

^{๑๓๐} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๔๓/๔๒๗.

^{๑๓๑} ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๒,๑๔๒/๔๕,๔๕๘.

^{๑๓๒} พระพุทธโฆษาจารย์, คัมภีร์วิสุทธิมรรค ฉบับ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์(อาจ อาสภมหาเถร), หน้า ๕๗๐.

^{๑๓๓} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ทศบารมี ทศพิธราชธรรม, หน้า ๒๑๓.

^{๑๓๔} ส. ส. (ไทย) ๑๕/๑๑๙/๑๓๗.

^{๑๓๕} พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, ปรหมัตตโชติกะมหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกาปริจเจกที่ ๙ เล่ม ๑ สมถกรรมฐานทีปนี หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาอาชีวศึกษา, หน้า ๑๘๑-๑๘๒.

^{๑๓๖} สุจินต์ บริหารวนเขตต์, เมตตา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๒๕.

^{๑๓๗} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, รสแห่งเมตตาชุ่มเย็นยิ่งนัก, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.), หน้า ๘๓.

ลักษณะหนึ่ง และไม่เกี่ยวข้องกับความรักแบบสเนหา เพราะความรักแบบสเนหามีลักษณะต้องการผลตอบแทน ถ้าไม่มีการตอบสนองก็จะกลายเป็นความโกรธไป

๒) การเจริญกรุณาในชีวิตประจำวัน

เนื่องจากกรุณา คือ ความสงสาร กิริยาที่สงสาร ภาวะที่สงสารในสัตว์ทั้งหลายต้องการช่วยกำจัดช่วยปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ซึ่งอาการของจิตเหล่านี้ ย่อมมีอยู่ในจิตของทุกคนเป็นธรรมชาติสามัญ เพียงแต่ยังเจือด้วยวิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่นเพื่อให้ตนพ้นทุกข์ และยังมีความโหม่นสั่นเมื่อได้เห็นทุกข์ของคนผู้เป็นที่รัก เพราะเป็นภาวะของจิตที่คับแคบ ต้องการให้ตนเองและคนผู้เป็นที่รักของตนพ้นทุกข์เท่านั้น ดังนั้นการเจริญกรุณาในชีวิตประจำวันจึงต้องอบรมปรับปรุงภาวะที่มีอยู่แล้วนี้ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้มีคับแคบเฉพาะตนและผู้ที่ตนรักหรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่กว้างออกไปจนถึงไม่มีจำกัดไม่มีประมาณ ดังปรากฏในกรณอัมปิณณยานิทเทศว่า “มีจิตสหระคตด้วยกรุณาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่เป็นไฉน ภิกษุมีจิตสหระคตด้วยกรุณาแผ่ไปยังสัตว์โลกทั้งปวง เหมือนบุคคลเห็นคนผู้หนึ่งผู้ตกทุกข์ได้ยากแล้วพึงสงสารฉะนั้น”^{๑๓๘} และให้ปราศจากวิหิงสาความคิดเบียดเบียน และให้สงบความโศกโหม่นสั่นเพราะทุกข์ของคนเป็นที่รักด้วย เพราะว้าวิงสาเป็นศัตรูไกลของกรุณา ส่วนความโศกโหม่นสั่นเป็นศัตรูใกล้ของกรุณา

นอกจากนี้การเจริญกรุณาในชีวิตประจำวัน ยังสามารถกระทำได้โดยการระวังใจมิให้คิดเบียดเบียนใคร และหัดใจให้คิดว่าเมื่อตนเองมีทุกข์ก็ต้องการความช่วยเหลืออันใด ผู้อื่นสัตว์อื่นก็ฉนั้น และอบรมให้มีกรุณาต่อผู้อื่นสัตว์อื่นทั้งทาง กาย วาจา ใจ หัดใจให้ไม่นิ่งดูตาย ขวนขวายช่วยเปลื้องทุกข์ของผู้อื่นตามความสามารถหรือตามที่ควรจะทำได้คือพร้อมที่จะช่วยเหลือถึงแม้ว่าจะมีอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นก็ตาม จนกระทั่งเกิดความเคยชิน กลายเป็นอุปนิสัยประจำตัว เพราะกรุณาไม่ใช่เพียงการคิดหรือพูดว่า จงพ้นทุกข์เถิด เท่านั้น นอกจากนี้จะต้องพิจารณาอุจจิตใจขณะนั้นๆ ว่าเป็นกรุณาหรือเป็นความโศกเพราะว่าความโศกเมื่อเกิดขึ้น ไม่มีลักษณะในการทำลายกิเลสเหมือนกรุณา แต่เป็นลักษณะของความทุกข์ หรืออาจจะเป็นความโกรธในบุคคลที่ประทุษร้ายบุคคลที่ตนรัก

๓) การเจริญมูทิตาในชีวิตประจำวัน

เนื่องจากมูทิตา คือ ความพลอยยินดี กิริยาที่พลอยยินดี ภาวะที่พลอยยินดีในสัตว์ทั้งหลาย โดยปราศจากความริษยา เมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ซึ่งอาการของจิตเหล่านี้ทุกคนย่อมมีอยู่ในตน และในคนที่เป็นที่รักอยู่เป็นปรกติ เพียงแต่ยังเจือด้วยริษยาเมื่อเห็นคนอื่นได้สมบัติและแม่ในสมบัติที่ตนได้ ก็ยังมีโสมนัสเจือตันทา ดังนั้นการเจริญมูทิตาในชีวิตประจำวันจึงต้องปรับปรุงภาวะที่มีอยู่แล้วนี้ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิให้คับแคบเฉพาะตนและผู้ที่ตนรักเท่านั้น แต่ให้กว้างออกไปตลอดถึงไม่มีจำกัด ไม่มีประมาณ ดังปรากฏในมูทิตาอัมปิณณยานิทเทศว่า “มีจิตสหระคตด้วยมูทิตาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ เป็นไฉน ภิกษุมีจิตสหระคตด้วยมูทิตาไปยังสัตว์โลกทั้ง ปวง เหมือนบุคคลเห็นคนผู้หนึ่งผู้เป็นที่รักชอบใจแล้วพลอยยินดีฉะนั้น”^{๑๓๙} โดยให้ปราศจากความริษยา และโสมนัสที่เจือกิเลสตันทาเพราะว่าริษยาเป็นศัตรูไกลของมูทิตา ส่วนความโสมนัสเป็นศัตรูใกล้ของ

^{๑๓๘} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๕๓/๔๒๘.

^{๑๓๙} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๖๓/๔๓๐.

มุทิตานอกจากนี้การเจริญมุทิตาในชีวิตประจำวัน ยังสามารถกระทำได้โดยการระวังใจมิให้ริษยาในเมื่อได้เห็นได้ทราบสมบัติ คือ ความพร้งพร้อมต่างๆ ของผู้อื่น เมื่อความริษยาเกิดขึ้นก็พยายามระวังเสีย หัดคิดว่าตนเองมีความยินดีเมื่อตนได้สมบัติที่ชอบใจอย่างใดอย่างหนึ่งเอนเมื่อคนอื่นเขาได้จึงจะไปริษยาเขา ควรจะพลอยยินดีกับเขา ในขณะที่เดียวกันก็ต้องไม่มีความโลภอยากได้สิ่งที่ผูกพันมาถึงตน เจือปน (ปหาสะ) เพราะว่าเมื่อตั้งความหวังแล้วไม่ได้ตามหวัง ก็จะกลายเป็นความโกรธ ดังนั้นในทางปฏิบัติท่านจึงให้ตรวจดูจิตว่าที่เราร่วมมุทิตานั้นมีปหาสะแทรกอยู่ไหม ถ้าหากว่ามีปหาสะแทรกอยู่ ก็ต้องพยายามขจัดความรู้สึกอันนั้นออกไป มุทิตาจึงจะเป็นมุทิตาที่บริสุทธิ์^{๑๔๐} และอบรมให้มีมุทิตาต่อผู้อื่นทั้งทาง กาย วาจา ใจเพื่อให้มุทิตา เจริญขึ้น มากขึ้น ทีละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งแผ่กว้างออกไป ไม่มีจำกัด ไม่มีประมาณ เพราะมุทิตาที่แท้จริงต้องประสานสอดคล้องกันทั้ง กาย วาจา ใจ

๔) การเจริญอุเบกขาในชีวิตประจำวัน

เนื่องจากอุเบกขา คือ ความวางเฉย กิริยาที่วางเฉย ภาวะที่วางเฉยในสัตว์ทั้งหลายเห็นความเสมอกันในสัตว์บุคคลทั้งหลาย ไม่ตกไปในราคะ คือ ความยินดีติด หรือปฏิฆะความยินร้าย พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ ซึ่งอาการของจิตเหล่านี้ ย่อมมีอยู่ในจิตของทุกคนเป็นธรรมดาสามัญ ในเวลาปรกติยังไม่เริ่ไรมาทำให้เกิดความยินดียินร้าย เพียงแต่ยังเจือด้วยความไม่รู้ (อัญญาณ) และจะเปลี่ยนไปเป็นความยินดียินร้ายขึ้นได้โดยง่าย ดังนั้นการเจริญอุเบกขาในชีวิตประจำวันจึงต้องปรับปรุงภาวะที่มีอยู่แล้วนี้ ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไป มิใช่มีเฉพาะในเวลาที่ไม่เริ่ไรอะไรมากระทบจิตเท่านั้น แม้มีเรื่องมากระทบจิตให้ยินดียินร้ายก็ระงับได้ ทำใจให้สงบเป็นอุเบกขาได้ด้วยความรู้ (ญาณ) เพราะว่าความยินดี (ราคะ) และความยินร้าย (ปฏิฆะ) เป็นศัตรูไกลของอุเบกขา ส่วนอุเบกขาด้วยความไม่รู้ (อัญญาณอุเบกขา) เป็นศัตรูใกล้ของอุเบกขา ดังปรากฏในอุเบกขาอัปปมัญญานิเทศว่า “มีจิตสหรคตด้วยอุเบกขาแผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ เป็นเอน ภิกษุมีจิตสหรคตด้วยอุเบกขาแผ่ไปยังสัตว์โลกทั้งปวงเหมือนบุคคลเห็นคนผู้หนึ่งผู้เป็นทชี่ อบอุ่นใจก็ไม่ใช่ ไม่เป็นที่ชอบใจก็ไม่ใช่แล้วเป็นผู้มีอุเบกขานั้น”^{๑๔๑}

นอกจากนี้การเจริญอุเบกขาในชีวิตประจำวัน ยังสามารถกระทำได้โดยการระมัดระวังใจมิให้ขึ้นลงด้วยความยินดียินร้าย ทั้งในคราวประสบสมบัติทั้งในคราวประสบวิบัติ เมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามระงับใจ หัดคิดถึงกรรมและผลของกรรม^{๑๔๒} เพราะอุเบกขามีหน้าที่ในการขจัดอคติออกไปจากจิต แต่เนื่องจากอุเบกขามีข้าศึกใกล้อยู่ ๒ อย่าง คือ ความยินร้าย (ปฏิฆะ) ทำให้ตั้งเงื่อนไขไว้ก่อน ว่าคนนั้นไม่ดี คนนี้ไม่ดี และความยินดี (ราคะ) ทำให้กำหนดเงื่อนไขไว้ก่อนว่าคนนั้นดี เมื่อความรู้สึกลักษณะนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็จะเกิดจิตที่วางเฉยไม่ได้ ถ้าหากว่าคนที่ถูกตนกำหนดเงื่อนไขว่าคนนั้นไม่ดี เกิดความวิบัติ จะเกิดความลึงโลดดีใจ ซึ่งอาศัยปฏิฆะ แต่ถ้าหากว่าคนที่ตนกำหนดเงื่อนไขไว้ว่าดี ประสบความวิบัติ ตนก็จะเกิดโสกะ ความโศกเศร้าเสียใจ เกิดชิงชังต่อคนซึ่งทำให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความเดือดร้อน การที่จะให้เกิดอุเบกขาขึ้นจึงต้องมองให้เห็นตามหลักของกัมมัธสกตา คือ

^{๑๔๐} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ), พรหมวิหารธรรมเรื่อนใจของผู้ใฝ่สุข, หน้า ๓๒.

^{๑๔๑} อภ.วิ. (ไทย) ๓๕/๖๗๓/๔๓๑.

^{๑๔๒} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), รวมธรรมะ, หน้า ๒๐๑.

การที่สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆตน เขาจะเป็นคนที่ไม่ชอบก็ตาม การที่เขาประสบความสำเร็จ วัชชี เป็นผลมาจากการกระทำของเขา เราควรจะทำใจให้เป็นอุเบกขา คือ รู้จักวางเฉย ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ ในความวัชชีของบุคคลนั้น ถ้าดีใจก็แสดงว่าถูกอำนาจของความยินดี (ปฏิฆะ) ครอบงำ ถ้าเราเสียใจก็แสดงว่าถูกอำนาจของความยินดียิ่ง (ราคะ) ครอบงำไว้

สรุปได้ว่า พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอัปมัญญา คือ ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ เป็นหมวดธรรมซึ่งมีมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล แต่การเจริญพรหมวิหาร ๔ ในสมัยก่อนพุทธกาล ไม่สามารถนำผู้ปฏิบัติไปสู่ปรมาตมประโยชน์ได้ เหมือนการเจริญพรหมวิหาร ๔ ที่ปรากฏอยู่ในคำ สอนของพระพุทธศาสนา และพรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมหนึ่งซึ่งสามารถสร้างสันติสุขให้แก่สังคม เพราะว่าการเจริญพรหมวิหาร ๔ ต้องส่งจิตไปให้สัตว์อื่น ดังนั้นเมื่อมีการเจริญพรหมวิหาร ๔ เกิดขึ้น จึงไม่ได้มีผลเฉพาะผู้ปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อสังคมโดยตรงพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔

บุคคลที่จะเป็นครูไม่ใช่ใคร ๆ ก็เป็นได้ คนที่เป็นครูต้องมีจิตวิญญาณครูกล่าว คือ มีความคิด ความรู้สึก การปฏิบัติหน้าที่เป็นครูตลอดเวลา ลักษณะเหล่านี้เหมือนกับอยู่ในจิตใจ ของบุคคลนั้น ๆ ตลอดเวลา ตลอด ๒๔ ชั่วโมง ครูจึงควรมีคุณลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนกับ อาชีพอื่น ปัจจุบันนี้จะพบว่ามีความเครียดที่สร้างความเสียหายให้กับวงการครูบ่อย ๆ ครูที่มีหน้าที่ อบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีคุณธรรมจริยธรรมกลับมาเป็นผู้กระทำผิดตกเป็นข่าวคราว เช่น ครูมีหนี้สิน ล้นพ้นตัว ครูลงโทษนักเรียนเกินกว่าเหตุ ครูหลอกลวงข่มขู่ศิษย์ ครูขายยาเสพติด เป็นต้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสภาพสังคมที่วุ่นวาย สับสน ขาดจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม สภาพเศรษฐกิจที่รัดตัว ด้านเทคโนโลยีก็มีความทันสมัย ก้าวไกลล้ำยุคมากขึ้น ครูจึงมีภาระและ ความต้องการมากขึ้น ทั้งภาระต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่องานในหน้าที่ ภาระความรับผิดชอบเหล่านี้ ทำให้ครูต้องหาอาชีพเสริม หางานพิเศษทำเพื่อให้มีรายได้พอกับการใช้จ่าย จึงให้ความสนใจด้านการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียนน้อยลง ทั้ง ๆ ที่เป็นงานในหน้าที่กลายเป็นคนที่ อ่อนด้อยในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องเกิดขึ้น และฝังอยู่ในจิตใจ ในจิตวิญญาณของครูทุกคน คุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครูคือ คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณทำให้เป็นผู้ที่มีคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เป็นผู้ที่มีจิตใจ สูงกว่าสัตว์ทั้งหลาย อาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูง ได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปสมกับคำว่า “ปูชนียบุคคล” ^{๑๔๓}

บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ อยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน นักศึกษา การที่ศิษย์จะเคารพนับถือและมีความศรัทธาต่อครูอาจารย์ของตนนั้นครูอาจารย์ต้องมีคุณธรรมเป็นปัจจัยสำคัญคุณธรรม (Virtue หรือ Morality) เป็นสภาพคุณงามความดีที่อยู่ประจำใจของแต่ละคน เป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ การวิเคราะห์ พิจารณาไตร่ตรองแล้วพบว่า สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดควรปฏิบัติ สิ่งใดไม่ควรปฏิบัติ สิ่งใดถูกต้องสิ่งใดไม่ถูกต้อง เป็นต้น เมื่อพิจารณาไตร่ตรองแล้วจึงนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ชีวิตดำเนินไปอย่างถูกต้อง มี

^{๑๔๓} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. หน้า ๒๓๑.

ความสุข และยุติธรรม เรามักพบเสมอว่า คนที่มีคุณธรรมจะรักษาความยุติธรรม และมีเมตตาต่อคนอื่นเสมอ อาชีพครูได้รับการยกย่องว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง เช่นเดียวกับผู้ที่ประกอบอาชีพแพทย์ หนายความ ดังนั้น คนเป็นครูคงไม่ใช่เป็นเพียงเรือจ้าง มีหน้าที่นำพาศิษย์ ข้ามไปสู่ฝั่งฝันอย่างปลอดภัยเท่านั้น (ทำให้ศิษย์ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่รู้ให้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน) ครูในยุคนี้ต้องเป็นคนที่ ทันโลก ทันสมัย ทันเทคโนโลยีและทันการเปลี่ยนแปลง เป็นครูอาชีพไม่ใช่อาชีพครู คุณธรรม ๔ ประการ^{๑๔๔} ได้แก่ ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจ ความดี ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความเชื่อ และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

เบื้องต้นของธรรมจริยาได้ชื่อว่าเป็นคนมีศีลธรรม ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องนำเอาหลักธรรมต่างๆ ไปประพฤติ เพียงแต่ต้องการให้ศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และเพื่อเป็นธรรมขั้นพื้นฐานสำหรับการอบรมสั่งสอนศิษย์ของตน และปลูกฝังคุณธรรมให้มีไว้ในจิตใจเพื่อให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ หลักธรรมในพุทธศาสนาที่สำคัญ ได้แก่

๑. เว้นจากปาณาติบาต ละเว้นการฆ่าการสังหาร ไม่ทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย
๒. เว้นจากทินนาทาน ละเว้นการลักขโมยเบียดบังแย่งชิงไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน
๓. เว้นจากกาเมสุมิฉฉาจาร ละเว้นการประพฤติดิฉินในกาม ไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวงแหน อันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจ ตลอดจนทำวงศ์ตระกูลของเขาให้สับสน
๔. เว้นจากมูสาวาท ละเว้นการพูดเท็จโกหกหลอกลวงไม่ประทุษร้ายเขา หรือประโยชน์สุขของเขาด้วยวาจา
๕. เว้นจากสุราเมรัย ไม่เสพเครื่องดองของมีเมาสิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาทมัวเมา ก่อความเสียหายผิดพลาดเพราะขาดสติ เช่น ทำให้เกิดอุบัติเหตุ แม้อย่างน้อยก็เป็นผู้คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของผู้ร่วมสังคม^{๑๔๕}

วิชาชีพครูได้รับการยกย่องและจัดเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อสังคมเป็นอาชีพที่ช่วยสร้างสรรค์จรรโลงให้สังคมเป็นไปในทางที่ปรารถนา ฉะนั้น กลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับที่สูงเช่นกัน ยิ่งสังคมยกย่องเคารพและไว้วางใจผู้ประกอบวิชาชีพครูมากเท่าใดผู้ประกอบวิชาชีพครูก็ต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับความเคารพเชื่อถือไว้วางใจเพียงนั้น การกำหนดจรรยาบรรณครูหรือจรรยาบรรณวิชาชีพครู จึงเป็นมาตรการหนึ่งที่ใช้ควบคุมความประพฤติปฏิบัติตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู อาจกล่าวได้ว่าเป็นการประกันคุณภาพของครูให้กับสังคมประการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง คุณธรรมตามจรรยาบรรณ ที่คุรุสภากำหนดไว้ ๙ ข้อ ดังต่อไปนี้^{๑๔๖}

^{๑๔๔} พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖, หน้า ๑๕.

^{๑๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์, (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมญูชีวิต, หน้า ๓๐-๓๑.

^{๑๔๖} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒.และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕.(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,๒๕๕๔), หน้า ๖-๙.

๑. มีเมตตากรุณา พฤติกรรมหลัก คือมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานและสังคมมีความสนใจและห่วงใยในการเรียนและความประพฤติของนักเรียน ส่วนพฤติกรรมบ่งชี้ คือไม่นิ่งดูดายและเต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังความสามารถให้ความรักความเอาใจใส่ช่วยเหลือดูแลเด็กให้ได้รับความสุขและพ้นทุกข์ เป็นกันเองกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้สึกเปิดเผยไว้วางใจและเป็นที่พึ่งของนักเรียน

๒. มีความยุติธรรม พฤติกรรมหลัก คือมีความเป็นธรรมต่อนักเรียนและมีความเป็นกลาง ส่วนพฤติกรรมบ่งชี้ คือเอาใจใส่และปฏิบัติต่อนักเรียนทุกคนอย่างเสมอภาคและไม่ลำเอียง ตัดสินปัญหาของนักเรียนด้วยความเป็นกลางยินดีช่วยเหลือนักเรียนผู้ร่วมงานและผู้บริหารโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

๓. มีความรับผิดชอบ พฤติกรรมหลัก คือ มุ่งมั่นในผลงานใช้เวลาอย่างคุ้มค่าและปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วน ส่วนพฤติกรรมบ่งชี้คือ มีวิธีการที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์วางแผนการใช้เวลาอย่างเหมาะสมและปฏิบัติงานให้ทันเวลา ใช้เวลาคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีระบบปฏิบัติงานตามแผนได้เสร็จและมีประสิทธิภาพมีความรอบคอบ รับผิดชอบใน การปฏิบัติหน้าที่ทุกด้านปฏิบัติการทุกด้าน

๖. มีความอดทน พฤติกรรมหลัก คือทนเมื่อเกิดอุปสรรค และมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ส่วนพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ปฏิบัติงานเต็มไม่ทิ้งขว้างกลางคันไม่โกรธง่าย และสามารถควบคุมอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมและอดทนอดกลั้นคำวิพากษ์วิจารณ์

๗. มีความประหยัด พฤติกรรมหลัก คือรู้จักประหยัดและออม และใช้ของให้คุ้มค่าส่วน พฤติกรรมบ่งชี้คือ ช่วยรักษาและใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินฐานะของตนรู้จักเก็บออมทรัพย์ เพื่อความมั่นคงของฐานะและรู้จักใช้และเก็บรักษาของอย่างถูกวิธี

๘. มีความรักและศรัทธาในอาชีพครู พฤติกรรมหลักคือ เห็นความสำคัญของอาชีพครูและรักษาชื่อเสียงวิชาชีพครูส่วนพฤติกรรมบ่งชี้ คือสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรวิชาชีพครูเข้าร่วมกิจกรรมวิชาชีพครูร่วมมือและส่งเสริมให้มีการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครูตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดี และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญรักษาความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหน้าที่การงานปกป้องและสร้างความเข้าใจอันดีต่อสังคมเกี่ยวกับวิชาชีพครู

๙. ความเป็นประชาธิปไตยในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิต พฤติกรรมหลัก คือ รังฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีเหตุผลส่วนพฤติกรรมบ่งชี้ คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นรับฟังความคิดเห็นและข้อโต้แย้งของผู้อื่นยอมรับและปฏิบัติตามความคิดที่มีเหตุผลโดยคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักและใช้หลักการและเหตุผลในการตัดสินใจและแก้ปัญหา

ดังนั้น ความสัมพันธ์ของจรรยาบรรณวิชาชีพครูกับหลักพรหมวิหารธรรม จึงเป็นของครูที่มีคุณสมบัติและบุคลิกภาพที่เหมาะสมรู้จักวางตัวและเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับครู มีคุณธรรม และความ ยุติธรรม ควรมีคุณธรรม ๔ ประการ คือ ๑) ความรัก ความปรารถนาดี ๒) ความสงสาร ๓) ความเอื้อ ออาทร และ ๔) ทำใจให้เป็นกลาง ซึ่งผู้บริหารที่จะปกครองคนได้จะต้องมีคุณธรรมในการใช้อำนาจ หน้าที่หรือใช้พระเดชมีพระคุณควบคุมการสอนที่มีต่อศิษย์ ซึ่งจะทำให้ศิษย์เกิดความศรัทธา ความ เลื่อมใส เชื่อมั่นโดยปฏิบัติตามครูที่เขาเคารพและศรัทธา เพราะครูส่วนมากกว่าจะยอมผ่านร้อนผ่าน หนาว ผ่านความคับข้องใจ ความกดดันมานานับประการ ฉะนั้น ครูย่อมจะรู้ถึงความรู้สึกต่างๆ ของ

ตนและน่าจะรู้สึกถึงความรู้สึกของผู้อื่น ได้กล่าวว่า พรหมวิหารธรรมเป็นพฤติกรรมพื้นฐานสำหรับครูที่จะปฏิบัติเยี่ยงผู้ใหญ่ซึ่งมีวุฒิภาวะ (Maturity) ในตัวเองเป็นหลักสำคัญ หลักปฏิบัติก็มาจากคำสอนเรื่อง เมตตา-กรุณา-มุทิตา-อุเบกขา นั้นเอง เป็นทั้งวุฒิภาวะและพฤติกรรมที่มีรากฐานมาจากจิตใจมาจากการสั่งสมการมีจิตใจที่ดี มาจากการพัฒนาจิตเป็นหลัก

ฉะนั้น ครูควรยึดหลักใจเขาใจเรา ยึดหลักคุณธรรม เมตตา กรุณา และนึกถึงจิตใจของครูด้วย จะทำให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาด้านพรหมวิหารธรรม เป็นเสมือนหลักการสำคัญที่ให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมได้นำ ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตจะช่วยให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่นมีความสำเร็จในงานที่ทำ เป็นคนดีของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ สำหรับครูกับคุณธรรมนั้นจะต้องเป็นของคู่กันหากครูขาดพรหมวิหารธรรม เมื่อใดก็เหมือนกับนักบวชที่ไร้ศีล หนึ่งด้วยเป็นการยืนยันกับสังคมว่า ในวงการครูนั้น ครูจะควบคุมสอดส่องดูแลความประพฤติของกลุ่มครูด้วยกันตลอดเวลา มีการลงโทษทั้งทางกฎหมายและทางสังคมการควบคุมความประพฤติหรือการปฏิบัติตนของครูนั้น วิธีการที่ดีที่สุดคือการสร้างจิตสำนึกหรือการควบคุมทางจิตใจ ครูที่มีพรหมวิหารธรรม ย่อมเป็นครูที่มีจรรยาบรรณเป็นมาตรฐานมาตรฐานความเป็นครูของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่สำคัญยิ่ง ครูที่มีคุณธรรมย่อมเป็นครูที่มีจรรยาบรรณที่ดีนั่นเอง

๒.๖ สรุป

จรรยาบรรณวิชาครูจะเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มีองค์กรรองรับ และมีการกำหนดมาตรฐานของความประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” ส่วนลักษณะ “วิชาชีพ” ที่สำคัญคือ เป็นอาชีพที่มีศาสตร์ชั้นสูงรองรับ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาวิชาชีพมีการจัดการสอนศาสตร์ดังกล่าวในระดับอุดมศึกษาทั้งการสอนด้วยทฤษฎีและการปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดความชำนาญ และมีประสบการณ์ในศาสตร์นั้นนอกจากนี้จะต้องมีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ ตลอดจนมี “จรรยาบรรณในวิชาชีพ” เพื่อให้สมาชิกในวิชาชีพดำเนินชีวิตตามหลักมาตรฐานดังกล่าวหลักที่กำหนดในจรรยาบรรณวิชาชีพทั่วไป คือ แนวความประพฤติปฏิบัติที่มีต่อวิชาชีพต่อผู้เรียน ต่อตนเองและต่อสังคมสังคม ผู้ที่เป็นครูด้วยใจรักเป็นครูด้วยจิตและวิญญาณมีความเป็นครูทุกลมหายใจตั้งแต่เกิดจนตาย ครูที่รักและห่วงหาพันห่วงใยต่อนักเรียน ต่อศิษย์ดุจลูกในไส้ของตน จะให้ศิษย์เป็นคนดี ไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดี และมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครูรักเกียรติ เทิดทูนสถาบันครูอย่างภาคภูมิใจ ในขณะที่อาชีพครู คือคนที่มายึดการเป็นครูอาชีพเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน ขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ และพรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมหนึ่งซึ่งสามารถสร้างสันติสุขให้แก่สังคม เพราะว่าการเจริญพรหมวิหาร ๔ ต้องส่งจิตไปให้สัตว์อื่น ดังนั้นเมื่อมีการเจริญพรหมวิหาร ๔ เกิดขึ้น จึงไม่ได้มีผลเฉพาะผู้ปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อบรรดาสัตว์พรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท

ความสัมพันธ์ของจรรยาบรรณวิชาชีพครูกับหลักพรหมวิหารธรรม เป็นสิ่งที่ครูควรยึดหลักใจเขาใจเรา ยึดหลักคุณธรรม เมตตา กรุณา และนี่ถึงจิตใจของครูด้วย จะทำให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาด้านพรหมวิหารธรรม เป็นเสมือนหลักการสำคัญที่ให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมได้นำ ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตจะช่วยให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่นมีความสำเร็จในงานที่ทำ เป็นคนดีของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ สำหรับครูกับคุณธรรมนั้นจะต้องเป็นของคู่กันหากครูขาดพรหมวิหารธรรมเมื่อใดก็เหมือนกับนักบวชที่ไร้ศีล หนึ่งด้วยเป็นการยืนยันกับสังคมว่าในวงการครูนั้น ครูจะควบคุม สอดส่องดูแลความประพฤติของกลุ่มครูด้วยกันตลอดเวลา มีการลงโทษทั้งทางกฎหมายและทางสังคม การควบคุมความประพฤติหรือการปฏิบัติตนของครูนั้น วิธีการที่ดีที่สุดคือการสร้างจิตสำนึกหรือการควบคุมทางจิตใจ ครูที่มีพรหมวิหารธรรม ย่อมเป็นครูที่มีจรรยาบรรณเป็นมาตรฐานวัดมาตรฐานความเป็นครูของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่สำคัญยิ่ง ครูที่มีคุณธรรมย่อมเป็นครูที่มีจรรยาบรรณที่ดีนั่นเอง

บทที่ ๓

จรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัย เรื่อง แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๑ แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน)

ปัญหาเรื่องคุณธรรมจริยธรรมครูไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทย เพราะได้มีความพยายามหยิบยกเรื่องดังกล่าวมาถกกันโดยตลอด และมีความพยายามในการวางกรอบมาตรฐานด้านคุณธรรม และกระบวนการในการทำให้กรอบดังกล่าวนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำครูที่ละเมิดคุณธรรม จริยธรรมมาดำเนินการอย่างเด็ดขาด เพราะว่าถ้ากระบวนการนี้เป็นไปอย่างหละหลวม การร่างแนวทางพฤติกรรมจรรยาบรรณก็จะปรากฏอยู่แต่ในกระดาษ ไม่สามารถนำมาปฏิบัติจริงได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการวางกรอบเอาไว้อย่างไร แต่ท้ายที่สุดก็มักจะทำให้เกิดปัญหาซ้ำๆ อย่างต่อเนื่อง และปัญหาทางจริยธรรมเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงและนำมาอภิปรายกันอยู่เสมอ เป็นสิ่งที่สังคมให้ความสนใจและมองเห็นความจำเป็นอย่างเร่งด่วน ที่ต้องแก้ปัญหายุทธศาสตร์ของวิชาชีพครู

จากการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) ได้อธิบายว่าการวิชาชีพครูเป็นวิชาชีพชั้นสูงที่ได้รับการยกย่องจากสังคมทั่วไป เช่นเดียวกับ วิชาชีพชั้นสูงอื่น ๆ เช่น แพทย์ วิศวกร ทนายความ สถาปนิก วิชาชีพเหล่านี้ต่างมี จรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นการสร้างความ เชื่อถือให้เกิดในวิชาชีพเหล่านั้นด้วย โดยทั่วไปจรรยาบรรณไม่ใช่ข้อบังคับ แต่เป็นแนวทางในวิชาชีพที่ผู้มีอาชีพนั้น ๆ ยึดถือปฏิบัติ จรรยาบรรณวิชาชีพทุกสาขามีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ สร้างความ เจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ และยกระดับวิชาชีพของตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคมด้วย^๑

เมื่อศึกษาถึงสภาพการรับรู้ประมวลจริยธรรมวิชาชีพนั้น ส่วนใหญ่ครูจะมีความรู้ในประมวลจริยธรรมวิชาชีพครู แต่อย่างไรก็ตามก็มีครูส่วนหนึ่งซึ่งไม่เคยรับรู้เรื่องจรรยาบรรณของตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบอาชีพและจรรยาบรรณต่อสังคม และครูที่ไม่เคยรับรู้เรื่องประมวลจริยธรรมวิชาชีพเลย จะเป็นครูผู้ชายมากกว่าครูผู้หญิง และเป็นครูที่มีอายุการทำงานน้อยกว่า ๑๐ ปี นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงเจตคติในเรื่องความตระหนักต่อจรรยาบรรณวิชาชีพนั้นพบว่าครูส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณครูมาก แต่ก็มีครูส่วนน้อยที่

^๑ สัมภาษณ์ นางนิยดา คำแพงเมือง, ผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ให้ความสำคัญกับจรรยาบรรณครูในระดับต่ำ จากการศึกษาพบว่า เจตคติเรื่องระดับความตระหนักในจรรยาบรรณวิชาชีพ จะมีอิทธิพลกับแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับจริยธรรมวิชาชีพ โดยที่ความตระหนักในจรรยาบรรณต่อวิชาชีพจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมมากที่สุด^๒ รองลงมาคือจรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมวิชาชีพ และจรรยาบรรณต่อสังคมตามลำดับ กล่าวคือ ผู้ที่มีความตระหนักในจรรยาบรรณวิชาชีพสูงมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงเช่นกัน โดยเฉพาะครูผู้หญิงจะมีความตระหนักในจรรยาบรรณวิชาชีพมากกว่าครูผู้ชาย^๓ ครูที่มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า ๑๐ ปี ก็เช่นกันจะมีความตระหนักในจรรยาบรรณวิชาชีพน้อยกว่าครูที่มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า ๒๐ ปี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเรื่องการรับรู้ตามแนวทางปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพนั้นไม่มีผลต่อแนวทางปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู แต่แนวทางการปฏิบัติตามจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ รวมทั้งการกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนของทางศึกษานั้นจะมีอิทธิพลต่อแนวทางปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู กล่าวคือ การที่กำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน กับการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนนั้นจะมีความสำคัญกับแนวทางการปฏิบัติมากกว่าการให้ครูในสถานศึกษาได้รับรู้ในประมวลจริยธรรมเพียงอย่างเดียว^๔

เมื่อพิจารณาสภาพปัญหาจริยธรรมครูในปัจจุบันพบว่า พฤติกรรมผิดจริยธรรมของครูจำแนกได้เป็น ๒ ประเด็นได้แก่ การครองตน กับการครองงาน ปัญหาจริยธรรมครูด้านการครองตนได้แก่ ปัญหาครูที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม เช่น ปัญหาครูเล่นการพนัน ดื่มสุรา แต่งกายและการวางตัวไม่เหมาะสม เช่น ครูผู้ชายใส่ชุดลำลอง หรือเสื้อผ้าที่มีลายดอกมากจนไป หรือครูสตรีนุ่งกระโปรงสั้นมากเกินไป โดยเฉพาะครูวัยรุ่นที่บรรจุนอกเหนือจากนี้ครูที่อายุหรือวัยใกล้เคียงกับนักเรียน ที่วางตัวใกล้ชิดเกินขอบเขตจนนำไปสู่ปัญหาชู้สาว การล่วงละเมิดทางเพศ^๕ และที่พบบ่อยมากเช่นกันเรื่องการทำร้ายร่างกายเด็ก การลงโทษเกินกว่าเหตุ การใช้คำพูดที่รุนแรง ก้าวร้าวกับนักเรียน ซึ่งส่งผลกระทบต่ออบรมสั่งสอนนักเรียนมาก^๖ นักเรียนจะตั้งคำถามแย้งในใจว่า ก็ครูยังสูบบุหรี่ เล่นการพนัน ดื่มสุรา แล้วจะมาห้ามนักเรียน จับนักเรียนมาทำโทษทำไมแล้วครูจะอบรมสั่งสอนศิษย์ได้อย่างไร ส่วนประเด็นในเรื่องการครองงานนั้นจะเป็นเรื่องของการสอนที่ครูไม่มีเวลาสอน

^๒ สัมภาษณ์นางสมฤดี หัสมิตร, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^๓ สัมภาษณ์ นางปรัชญาภรณ์ หล้าก้า, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ นางสาวสุภารัตน์ โมระโส, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์ นางกมลชนก ตันงอ, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์ นางบุญยพร นาจะรวาย, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ในห้องเรียน เนื่องจากมีภาระหน้าที่อื่นที่ต้องทำ และครูทุ่มเทเวลาสอนให้กับการสอนพิเศษมากกว่าการสอนในห้องเรียนครูสอนไม่เต็มที่หรือสอนไม่เต็ม กล่าวได้ว่าปัจจุบันครูบางกลุ่มต่างกอบโกยผลประโยชน์จากอาชีพตนนอกจากนี้ยังพบว่าครูไม่ค่อยสอนหนังสือในชั้นเรียน เนื่องจากต้องไปทำผลงาน หรืองานวิจัยในการเลื่อนวิทยฐานะของครู ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูไม่ค่อยมีเวลาดูแลเด็ก ไม่ค่อยมีเวลาสอนและเตรียมการสอน^๗

จากสภาพปัญหาดังกล่าวเป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงแนวทางในการป้องกัน และส่งเสริมจริยธรรมครูอย่างเร่งด่วน สามารถสรุปได้คือ ผู้ที่ประกอบวิชาชีพครูนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานวิชาชีพครู ต้องเป็นครูมืออาชีพ มีเกียรติศักดิ์ศรี มีจรรยาบรรณจริยธรรมภาพลักษณ์ ที่ทรงคุณค่าที่ใครๆอยากเข้ามาประกอบวิชาชีพครู มิใช่สถานะที่ครูเป็นอยู่ปัจจุบัน ซึ่งมีแต่หนี้สินไม่มีใครอยากเข้ามาเป็นครูงานหนัก มีแต่ครูประพฤติผิดจริยธรรมตลอดจนถึงการทุจริตในการสอบคัดเลือก สอบบรรจุ แต่งตั้งโยกย้าย การเข้าสู่ตำแหน่ง เป็นต้น^๘ แนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมครู ควรเริ่มที่ กระบวนการในการผลิตครู รวมทั้งกระบวนการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุแต่งตั้ง นอกจากนี้แล้ว ครูควรมีการอบรมและให้ความรู้ในเรื่องจริยธรรม จรรยาบรรณอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของความเป็นครู รวมทั้งควรมีกฎการบังคับใช้ในเรื่องจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครูอย่างเอาจริงเอาจัง นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญในเรื่องของการประเมินการเรียน การสอน และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของครู ซึ่งควรเป็นกระบวนการที่ให้หน่วยงานหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น นอกจากการประเมินจากผู้บริหารแล้ว การประเมินจากครูด้วยกัน นักเรียน ชุมชน หรือการสร้างระบบเครือข่ายผู้ปกครองที่เข้มแข็งก็สามารถมีส่วนในการประเมินพฤติกรรมครู และกระบวนการดังกล่าว เป็นการควบคุมพฤติกรรมที่ผิดจริยธรรมของครูได้เช่นกัน^๙

คุณธรรมบุคคล คือการพิจารณา และจำแนกระหว่างสิ่งที่ถูกและผิด ตามเจตนาแรงจูงใจหรือการกระทำอาจกล่าวได้ว่าคุณธรรม คือ นามธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับจิตสำนึกของมนุษย์ที่ตระหนักถึงความผิดชอบชั่วดี คุณธรรมเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงมาตรฐานทางศีลธรรม และเป็นรูปแบบของความคิดและการกระทำบนพื้นฐานของมาตรฐานทางศีลธรรม คุณธรรมอาจนับรวมในบริบทกว้างๆของค่านิยม บุคคลแต่ละคนละมีแก่นของค่านิยมภายในที่เป็นหลักของความเชื่อความคิด ความเห็น ของคนๆ นั้น ความซื่อสัตย์ต่อเอง (integrity) ในแง่ของค่านิยม คือคุณธรรมที่เชื่อมค่านิยมของคนๆ

^๗ สัมภาษณ์ นางวารินทร์ แก้วรังสันต์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^๘ สัมภาษณ์ นางกองชน รอดอินทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ นางสาวสุรัดนา บุตรโคตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

นั้น เข้ากับ ความเชื่อ ความคิด ความเห็น และการกระทำของเขา สังคมมีค่านิยมร่วมกัน คนในสังคมยึดถือร่วมกัน ค่านิยมส่วนตัว โดยทั่วไปแล้ว มักจะเข้ากับค่านิยมของสังคม^{๑๐}

โดยเฉพาะครูอาจารย์กับศิษย์หรือนักเรียนนักศึกษาจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในฐานะเป็นกัลยาณมิตร คือ เป็นผู้มีความปรารถนาดีต่อกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน โดยเฉพาะครูอาจารย์นั้นมีอิทธิพลในการหล่อหลอมปรุงแต่งบุคคลในสังคมได้มากพอ ๆ กับบิดามารดาถึงอาจเป็นผู้ชี้แนะหรือนำทางสังคม เป็นผู้ยกระดับวิญญาณของมนุษย์ และเป็นนักสร้างผู้ยิ่งใหญ่กว่าได้เพราะฉะนั้นครูอาจารย์จึงควรสอนให้นักเรียนนักศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้ง สามารถที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ และความเจริญก้าวหน้าได้อย่างจริงจังเมื่อเป็นเช่นนี้ ครูอาจารย์จึงควรมีคุณสมบัติของความเป็นครูอาจารย์ที่ดีและมีคุณธรรม^{๑๑}

ครูที่ดีต้อง มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิต สงสารศิษย์เพราะศิษย์อยู่ในสภาวะมืดไม่รู้อะไร อยู่ในฐานะต่ำเพราะยังไม่มี การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี การสอนนั้นมุ่งช่วยศิษย์ให้พ้นจากความทุกข์^{๑๒} ไม่หวังผลสิ่งใดตอบแทนไม่ต้องการความรำรวย ไม่หวังเกียรติยศ ชื่อเสียงครูที่หวังผลประโยชน์ตอบแทนจากศิษย์หรือหวังความรำรวยจากศิษย์จะเป็นครูที่ดีไม่ได้^{๑๓} การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครู อาจารย์ กับ นักเรียน นักศึกษาในสังคมปัจจุบันถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก เพราะทุกวันนี้ครู อาจารย์ กับนักเรียน นักศึกษาแทบจะกล่าวได้ว่า ไม่ค่อยให้ความสำคัญในเรื่องมนุษยสัมพันธ์เท่าที่ควร ซึ่งในสังคมไทยถือว่าครู อาจารย์ มีอำนาจเหนือกว่านักเรียน นักศึกษา บางครั้งครู อาจารย์ก็ใช้อำนาจเกินขอบเขต ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์ กับนักเรียน นักศึกษาเสื่อมคลายลง^{๑๔} พฤติกรรมด้านคุณลักษณะของความเป็นครูมากที่สุด คือ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนทั้งในและนอกเวลาวิชาการ มีกิริยา มารยาท สุภาพอ่อนโยน และตั้งใจที่จะทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ส่วนนักเรียนที่คาดหวังให้ครูผู้สอนมีพฤติกรรมด้านการสอนมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองโดยให้กำลังใจเมื่อนักเรียนตอบหรือกล้าแสดงออกในชั้นเรียน , คำนึงว่าหาความรู้ใหม่ๆมาเพิ่มเติมบทเรียนเพื่อให้ทันความเปลี่ยนแปลง และให้ความเอาใจใส่แก่นักเรียนทุกคนในชั้นเรียนอย่างทั่วถึง^{๑๕}

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางอรพิน ขาตะบุตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางวิรญา บุตรจันทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสาวพูนสุข สุขเสริม, ครู, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางภารดี ดวงสิมมา, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๔} สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ นางสาววรินทร์ แก้วรังสันต์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ นางสาวสุรตนา บุตรโคตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

แนวทางพัฒนาคุณลักษณะจรรยาบรรณวิชาชีพ ควรมีแนวทางปฏิบัติมีดังนี้

๑. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ คือ มีกิจกรรมส่งเสริมความรักและความเมตตา ระหว่างศิษย์กับครูระหว่างเรียนชั้นเรียนและนอกชั้นการเรียนมีแนวทางการพัฒนาศิษย์ แต่ละคนและทุกคนตามความถนัด ความสนใจของศิษย์ทางสร้างสรรค์ตามสภาพปัญหา ความต้องการและศักยภาพของศิษย์^{๑๖}

๒. ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ คือ จัดฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่ครูในระดับสถานศึกษาเพิ่มประสบการณ์และควรมีแนวทางส่งเสริมความรู้ ทางวิชาการด้านการอบรม ฝึกฝน^{๑๗}

๓. ครูต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ คือ จัดโครงการอบรม ด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่ครูเพื่อครูนำไปปฏิบัติตนทั้งทางกาย วาจาและใจ ให้เป็น แบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์เพื่อนำเป็นแบบอย่างต่อไป^{๑๘}

๔. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ คือ ละเว้นการกระทำที่ทำให้ ศิษย์เกิดความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ของศิษย์ เช่น ไม่นำปมด้อย ของศิษย์มาล้อเลียนไม่ประจานศิษย์ ไม่พูดจาหรือกระทำการใด ๆ ที่เป็นการซ้ำเติมปัญหา หรือข้อบกพร่องของศิษย์ เช่น ไม่ทำร้ายร่างกายศิษย์ ไม่ลงโทษศิษย์เกินกว่าระเบียบ กำหนด ไม่ใช่ศิษย์ทำงานเกินกำลังความสามารถ และไม่ตัดสินคำตอบถูกผิดโดยยึดคำตอบ ของครู^{๑๙}

๕. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง คือไม่หาประโยชน์จาก ศิษย์โดยมิชอบที่จะได้มาซึ่งผลตอบแทนเกินสิทธิที่พึงได้จากการปฏิบัติหน้าที่ในความ รับผิดชอบ เช่น ไม่หารายได้จากการนำสินค้ามาขายให้ศิษย์ ไม่ตัดสินผลงานหรือผลการ เรียน โดยมีสิ่งแลกเปลี่ยนไม่บังคับหรือสร้างเงื่อนไขให้ศิษย์มาเรียนพิเศษเพื่อหารายได้^{๒๐}

๖. ครูย่อมพัฒนาตน ทั้งในด้านวิชาชีพ คือ จัดโครงการฝึกพัฒนาการวิชาชีพให้ ครูมีคิดริเริ่มสร้างสรรค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ เช่น ฟังการบรรยายหรือ อภิปรายทางวิชาการ มีความทันสมัย ทันเหตุการณ์สามารถนำมาวิเคราะห์กำหนด

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางกองชน รอดอินทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย, วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางภารดี ดวงสิมมา, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางสาวพูนสุข สุขเสริม, ครู, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางวีรญา บุตรจันทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย, วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} นางอรพิน ชาทะบุตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

เป้าหมาย แนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ประกอบการเรียนการสอน^{๒๑}

๗. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู คือ ภูมิใจ รักและศรัทธาในวิชาชีพครู เข้าเป็นสมาชิกองค์กรวิชาชีพครู เช่น ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดขององค์กรร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น^{๒๒}

๘. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์ คือ ร่วมมือและช่วยเหลือแก่เพื่อนครูตามโอกาสอย่างเหมาะสม รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางวิธีการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน เพื่อพัฒนาคุณภาพงานทางวิชาการ เช่น การผลิตสื่อการเรียนการสอน^{๒๓}

๙. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ คือ มีการรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมที่เหมาะสมใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น เชิญบุคคลในท้องถิ่นเป็นวิทยากร นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการเรียนการสอนนำศิษย์ไปศึกษาในแหล่งวิทยาการชุมชน การวางแผน และดำเนินการเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม

สรุปได้ว่าจรรยาบรรณวิชาชีพครูทำให้เป็นครูที่ดี เป็นที่รักใคร่ชอบและชอบพอของคนอื่นนอกจากนี้คนดีย่อมทำประโยชน์แก่ตนเอง และคนอื่นด้วย การไม่ทำชั่วเป็นการลดภาระของสังคมที่ไม่ต้องแก้ปัญหา การทำดีจึงเป็นประโยชน์แก่สังคม และช่วยให้สังคมพัฒนาไปสู่ความเจริญ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ครูท่านอื่นๆ ครูที่ดีจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าการรักษาจริยธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าทั้งแก่บุคคลและสังคม เพราะถ้าไม่ปฏิบัติก็จะเป็นเพียงคำพูด หรือตัวหนังสือที่เขียนไว้ จะช่วยใครไม่ได้ทั้งสิ้น ดังนั้นจรรยาบรรณวิชาชีพครูและนำไปปฏิบัติดี จึงเป็นการรักษาจริยธรรมให้คงอยู่ เช่นเดียวกับพระภิกษุสงฆ์สืบทอดพระพุทธศาสนาได้ด้วยการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าพระพุทธศาสนาจึงดำรงมาได้จนถึงปัจจุบัน คนทั่วไปก็สามารถรักษาจริยธรรมของศาสนาได้ด้วยการปฏิบัติเช่นเดียวกัน การปฏิบัติดีจึงให้คุณแก่ตน แก่สังคม และเป็นการรักษาจริยธรรมไว้ให้เป็นประโยชน์แก่อนุชนสืบ

๓.๒ หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน)

จากการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) พบว่า พรหมวิหาร ๔ เป็น คุณธรรมสำหรับการปฏิบัติเพื่อเป็นผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นธรรมเป็นที่อยู่ซึ่งมีทั้งความ

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางสาวสุภารัตน์ โมระโส, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางกมลชนก ตันงอ, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางบุญยพร นาจะรวาย, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

ดีและความสุข^{๒๔} สำคัญสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองที่จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติ เป็นหลักใจและกำกับความพฤติ ๔ ประการนี้ และทรงเรียกคุณธรรมนี้ว่า พรหมวิหาร มีรายละเอียด ดังนี้

๓.๒.๑ หลักเมตตาของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์)

เมตตา คือ ภาวะของจิตใจที่มีเยื่อใยไมตรีจิตมิตรใจคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ ปราศจากอาฆาตพยาบาท ชิงแค้น โกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบเข้มแข็ง มอง ด้วยสายตาอันแสดงถึงใจที่เอื้ออาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุข ปราศจากความมุ่งร้ายที่เป็น ภัยเวรทั้งปวง เมตตาเป็นพรหมวิหารธรรมข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นภายในจิต วิธีอบรม คือ ระวังใจ มิให้โกรธแค้น ขัดเคือง อาฆาตพยาบาท เมื่อภาวะของจิตเช่นนั้นเกิดขึ้นก็พยายามสงบระงับเสีย หัดคิดว่าตนเองรักสุข ต้องการความสุขฉันใด คนอื่นสัตว์อื่นทั้งปวงก็ฉันนั้นและตนเองปรารถนาสุขแก่คน ซึ่งเป็นที่รักที่พอใจฉันใด ก็ควรปรารถนาสุขแก่คนอื่นสัตว์อื่นฉันนั้น และตนเองปรารถนาสุขแก่คน ซึ่งเป็นที่รักที่พอใจฉันใดก็ควรปรารถนาสุขแก่คนอื่น สัตว์อื่นฉันนั้น เมื่อทำความสงบอาฆาตพยาบาทและ ทำไมตรีจิตมิตรใจให้เกิดขึ้นได้แล้ว ควรหัดแผ่จิตเช่นนี้ ออกไปแก่คนอื่นสัตว์อื่น โดยเจาะจงหรือไม่เจาะจงทั่วไป ด้วยใจที่คิดปรารถนาสุขประโยชน์ดังเช่น คิดว่า “จงอย่ามีเวร อย่ามีเบียดเบียน อย่ามีทุกข์ มีสุขรักษาตนให้สวัสดิ์เถิด”

หน้าที่ของครูไม่ได้เป็นผู้สอนเท่านั้น ยังมีหน้าที่พิเศษอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษา เช่น เป็นครูแนะแนว ครูอนามัยโรงเรียน และทำหน้าที่ครูที่ปรึกษาดูแลนักเรียนคอยชี้แนะทั้งเรื่องการเรียนรู้และเรื่องส่วนตัว เพื่อให้นักเรียนมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญาอารมณ์ และสังคม^{๒๕} เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ครูจึงต้องมีจิตสำนึกของความเป็นครูมีความปรารถนาช่วยเหลือศิษย์ให้เป็นคนดีตามเป้าหมายของการศึกษา จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และการปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบันครูจึงมีเป็นบุคคลสำคัญบุคคลหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อเด็กโดยเด็กมักจะยึดครูเป็นตัวอย่าง^{๒๖} ดังนั้นครูจะต้องมีความเป็นกันเอง ให้ความรัก ความเอาใจใส่ เมตตากรุณาแก่เด็ก สามารถสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้น่าเรียน โดยใช้แรงจูงใจการเสริมแรงที่เหมาะสม มีอุปกรณ์การสอนที่ดึงดูดความสนใจ นอกจากนี้ครูยังต้องส่งเสริมให้เด็กได้แสดงความสามารถ โดยการจัดกิจกรรมในห้องเรียนได้^{๒๗}

ในช่วงที่เปลี่ยนจากเด็กมาเป็นวัยรุ่น เป็นวัยของความสับสนวุ่นวาย มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์สังคม สติปัญญา^{๒๘} วัยรุ่นมักจะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ทำร้ายบุคคล

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางวารินทร์ แก้วรังสันต์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางกองชน รอดอินทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางนิยดา คำแพงเมือง, ผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางสมฤดี หัสมิตร, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางปรัชญาภรณ์ หล้าก้า, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

อื่น ทะเลาะวิวาท ทำลายสิ่งของ หนีโรงเรียน โดยการขีดเขียนโต๊ะเรียน ฝาผนัง ไม่สนใจการเรียน และพฤติกรรมที่มีแนวโน้มทางรกร่วมเพศ พฤติกรรมเหล่านี้มักเกิดขึ้นในสถานศึกษา ครูจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษานักเรียนแต่ละคนให้ถ่องแท้ เพราะความแตกต่างกันของนักเรียนแต่ละคนย่อมมีผลกระทบกระเทือนถึงการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียน และต้องการการปฏิบัติจากครูแตกต่างกัน การศึกษานักเรียนแต่ละคนจะช่วยให้ครูทราบถึงปัญหาและความต้องการของนักเรียน ทำให้ครูสามารถให้การช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง ทั้งยังจะช่วยนักเรียนเกิดความเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเองและรู้จักปรับปรุงตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าการศึกษา พฤติกรรมของนักเรียนเป็นวิธีที่จะช่วยให้ครูได้รู้จักและเข้าใจนักเรียนของตนได้ตรงที่สุด ครูมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนทั้งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การที่ครูทราบพฤติกรรมที่ผ่านมาของนักเรียนจะช่วยให้ครูสามารถคาดการณ์หรือทำนายพฤติกรรมของนักเรียนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด^{๒๙}

ความเมตตาของครูนำมาซึ่งการศึกษาบทบาทของครูที่ดี เพื่อการพัฒนาเด็กทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางสถาบันการศึกษามีบทบาทหน้าที่คล้ายกับสถาบันครอบครัว ส่วนหนึ่งเนื่องด้วยเด็กและเยาวชนยังคงต้องใช้ชีวิตในการศึกษาหาความรู้อยู่ในโรงเรียน หากเด็กและเยาวชนไม่ได้รับการเอาใจใส่ในด้านการศึกษา อบรมบ่มนิสัยอย่างดีพอ ย่อมจะมีผลต่อการสร้างปัญหาทางพฤติกรรมของเด็กได้ในอนาคต ซึ่งนักวิชาการเชื่อว่า พฤติกรรมการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งเป็นผลที่ได้มาจากพฤติกรรมด้านลบที่ได้รับมาจากโรงเรียน^{๓๐}

ครูที่มีความเมตตา นอกจากจะมีบทบาทด้านการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ทางการศึกษาแล้ว การที่ครูได้ชื่อว่าเป็นแม่พิมพ์ จึงชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญอันเป็นต้นแบบที่ดี ซึ่งเด็กผู้เป็นอนาคตอันสำคัญของชาติ จะประพฤติและปฏิบัติตามในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม เพราะปัจจุบันสังคมการศึกษาเปลี่ยนจากวัดมาเป็นสถาบันการศึกษาแล้ว ทั้งนี้ สถาบันการศึกษา คือ ครูและอาจารย์ นอกจากการทำหน้าที่ให้ความรู้ทางด้านวิชาการแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำหน้าที่ในการอบรมปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเด็กอีกด้วย^{๓๑}

ความเมตตาเป็นเครื่องมือสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี คือ ผู้เป็นครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนครูด้วยกัน และบุคคลทั่วไปในโรงเรียนและชุมชน เพราะถ้าครูไม่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่นแล้ว การเรียนการสอนย่อมจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร นักเรียนก็ไม่ได้รับ การศึกษาที่ดีเด็กก็ไม่สามารถพัฒนาให้เจริญขึ้นได้ ครูอาจารย์มีความเมตตามากในโรงเรียนสถาบันการศึกษาบทบาทที่ครูอาจารย์จะต้อง กระทำต่อศิษย์ ในสถานศึกษา จะต้องเป็นครูที่มีความเมตตาสม่ำเสมอต่อเด็ก แม้จะทำโทษเด็ก ว่ากล่าว ตาหนิติเตียน หรือการลงทัณฑ์ ครูอาจารย์จำต้องมีความเมตตาและ

^{๒๙} สัมภาษณ์ นางสาวสุภารัตน์ โมระโส, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางกมลชนก ตันจ่อ, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๑} สัมภาษณ์ ๖. นางบุญพร นางจะรวย, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

เหตุผล ไม่แสดง ความโมโห ออกมา^{๓๒} ครูรู้จักวิธีอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ ให้เข้าใจเจตนาที่ดีของครู ว่า การทำโทษนี้ เพื่อหวังให้ลูกศิษย์ดีต่อไปในอนาคต การทำโทษควรเป็นการทำโทษที่เป็นการสร้างสรรค์ ไม่ใช่การทำลายให้เด็กเจ็บตัว หรือว่ากล่าวเด็กด้วยการใส่อาฆวน โหมและพูดจาอย่างรุนแรง ไม่สุภาพ ฉะนั้นครูจะต้องเป็นครูแบบที่ดีให้กับศิษย์ในสถานการศึกษาในทุกๆ อิริยาบถ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย นิสัย การสอน การพูดคุย การขยันทันเพียรการปฏิบัติตนตรงต่อเวลา การเอา ใจใส่ การอบรมสั่งสอนศิษย์ ครูจะต้องกระทำสม่ำเสมอ และจะต้องสร้างสัมพันธภาพกับลูกศิษย์ ทุกคนในชั้น^{๓๓}

ความเมตตาไม่ได้ใช้สร้างความสัมพันธ์กับลูกศิษย์เท่านั้น แต่มีผลไปถึงพ่อแม่ของลูกศิษย์ เพื่อนครู ภารโรง หรือผู้บังคับบัญชาด้วย ตลอดจนประชาชนในชุมชน สิ่งใดที่กระทำแล้วถือว่าเป็นการสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาให้สังคมเจริญ ครูควรกระทำสิ่งนั้น เช่น ให้ความร่วมมือต่อสังคม ทำบุญ อบรมสั่งสอนศิษย์ และประชาชนในสังคมในชุมชน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความ สุภาพ มีศิลปะ ในการสนทนา รู้จักชนะใจคน มีน้ำใจ มีวิธีการพัฒนาโรงเรียนให้เจริญ จัดบริการ เน้นแนวที่ดีให้เด็ก และประชาชน เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดของห้องเรียน บริเวณ โรงเรียน ห้องอาหาร ห้องสมุด มีความขยันหมั่นเพียรในการสอน และการประเมินผล และ ติดตามผลนักเรียน จัดสวัสดิการ ที่มีประโยชน์ให้เด็กและผู้ปกครอง จัดโครงการที่เป็นการพัฒนา ต่อบุคลิกภาพ พัฒนาบ้านเรือน พัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ให้ประชาชน เป็นโครงการร่วมกัน กับชุมชน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ครูจะต้องมีเมตตา คือความรักปรารถนาดีอยากให้ความสุข เป็นพื้นฐาน เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และเป็นพื้นฐานของครูที่ดี ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างในการที่จะช่วยพัฒนา เด็กให้มีความก้าวหน้าทางการศึกษาอีกทางหนึ่ง ด้วยครูถือว่าเป็นแม่พิมพ์ต้นแบบแก่ศิษย์ จึงต้องเป็น คนที่มีกิริยามารยาทที่น่ารัก และเรียบร้อย น่าเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิด ความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย การทำตัวน่าเคารพนี้ เมื่อมีตรมอดอยู่แล้ว ก็ารู้สึกว่า พึ่งพาอาศัยได้ มีความเป็นผู้ใหญ่พอที่จะพึ่งพิงได้

๓.๒.๒ หลักการของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์)

วิชาชีพครูถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง ต้องได้รับการศึกษาหรือฝึกฝนเป็นเวลานาน และมีสถาบัน หรือองค์กรควบคุมความประพฤติ ดังนั้นจึงต้องพัฒนาครูให้มีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนา วิชาการและมาตรฐานแห่งจรรยาบรรณวิชาชีพครูความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยส่งผลให้ครูถูก คาดหวังให้ทำหน้าที่เป็น “แบ่หลอม” ในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นทั้งคนดี คนเก่งและคนที่ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข จากความคาดหวังของคนในสังคมดังกล่าว ครูจึงต้องมีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น นับตั้งแต่การมีความตั้งใจที่จะเรียนครู การมีคุณลักษณะพื้นฐานทางจิตที่เหมาะสม^{๓๔}

^{๓๒} สัมภาษณ์ ๒. นางสมฤดี หัสมิตร, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางปรัชญากรณ์ หล้าก้า, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางสาวสุรตนา บุตรโคตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย, วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

กรุณา คือ ภาวะจิตที่หวั่นไหวไปเพราะความทุกข์ของผู้อื่น เหมือนอย่างถ้าซื้อได้ก็จะซื้อ ความทุกข์ของเขา คือ จะช่วยทำความทุกข์ของเขาให้หมดสิ้นไป จึงมีโอกาสดำเนินอยู่ไม่ได้ ต้อง ขวนขวายช่วยเหลือเพื่อบำบัดทุกข์ ปรากฏจากความคิดเบียดเบียนซ้ำเติม เห็นใครตกอยู่ในความทุกข์ไม่มีที่พึ่งก็อดอยู่ไม่ได้ที่จะต้องคิดช่วย^{๓๕} กรุณานี้ เป็นการหัดใจให้ไม่นิ่งดูตาย ให้ขวนขวายช่วยเปลี่ยนทุกข์ของลูกศิษย์ ความสามารถหรือตามที่ควรจะทำได้ หัดแผ่จิตใจที่กรุณาออกไปทั้งหลายโดย เเจาะจง หรือโดยไม่เจาะจงทั่วไป คือ คิดจะช่วยเหลือให้ลูกศิษย์ให้พ้นจากความทุกข์ เดือดร้อน ได้แก่ ใฝ่ใจที่จะปลดปล่อย บำบัดความทุกข์ยาก เดือดร้อนของลูกศิษย์ทั้งปวง การ ปฏิบัติการเกี่ยวกับกรณานี้เริ่มแรกด้วยการปลูกฝังความสงสารผู้ได้รับความลำบาก เกิดขึ้นในใจ เมื่อ มีคุณธรรม คือ กรุณาในใจแล้วการแสดงออกย่อมจะเกิดขึ้นตามแต่ เหตุการณ์นั้น เช่น การช่วยเหลือ เช่น ช่วยเหลือลูกศิษย์กำพร้าอนาถา ช่วยเหลือลูกศิษย์ หรือคนในชุมชนคนขาดแคลน^{๓๖}

กรุณาเป็นเรื่องของความสงสารเมื่อเห็นลูกศิษย์ที่ประสบความทุกข์ เดือดร้อน มีความรู้สึกหวั่นไหวไปกับความทุกข์หรือเดือดร้อนของคนอื่น จนไม่อาจที่จะนิ่งเฉยอยู่ได้ ความกรุณาจึงเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะทำให้ครูเป็นผู้เสียสละพร้อมที่จะช่วยเหลือลูกศิษย์ ให้ได้รับ ความสุข คุณธรรมข้อนี้ ส่อแสดงว่าผู้ประพฤตินี้จะต้องมีฐานคุณธรรมเรื่องเมตตา สูงส่งมาก จนมองเห็น สภาพชีวิตของลูกศิษย์เป็นเช่นกับตน จะต้องหาทางช่วยเหลือ ใน พื้นที่ทันใดเท่าที่สามารถจะช่วยได้ เป็นต้นว่า เมื่อเกิดอุทกภัย วาตภัย หรืออัคคีภัย ผู้มี จิตใจกรุณาก็ จะอยู่เฉยไม่ได้จะต้องช่วยเหลือ เป็นต้นว่า ส่งเสื้อผ้า อาหารและอื่นๆ ไป บรรเทาความเดือดร้อนของผู้ที่ได้รับเคราะห์กรรม^{๓๗}

จากการศึกษาหลักกรุณาของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) สรุปได้ว่า ครูต้องมี กรุณา หมายถึงความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หมายถึง พฤติกรรม หวังดีเมื่อมี ผู้อื่นได้รับความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร หวั่นใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความ ทุกข์ จะเห็นได้ว่ากรุณาธรรมเป็นเครื่องปราบปรามจิตใจไม่ให้คิดเบียดเบียนคนอื่นให้ ได้รับความ ลำบากในการกระทำการงาน กิจกรรมต่างๆ ย่อมมีความลำบากทั้งกายและใจ จึงมีความเห็นใจ หาวิธีไม่ให้เกิดความลำบากแก่ผู้ทำงาน ในที่นี้คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก นักเรียน ให้ทุกฝ่ายอยู่ด้วยกัน ด้วยความสงสาร และกำลังใจกันไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ครู เด็กนักเรียนและสถานศึกษา

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางอรพิน ขาตะบุตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นางภารดี ดวงสิมมา, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางนิตยา คำแพงเมือง, ผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๓.๒.๓ หลักมูทิตาของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์)

มูทิตา หมายถึงมีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หมายถึง ความชื่นบานใน เวลาที่ผู้อื่นได้ดี เมื่อเรามีความเจริญด้วยความรู้ความสามารถ เจริญด้วย ลาภ ยศ และชื่อเสียงพลอย ชื่นชมยินดีตามด้วยคุณธรรม^{๓๘} มูทิตาธรรมเมื่ออยู่ในดวงจิตผู้ใด ผู้นั้นย่อมปราบปรามซึ่งความริษยา อิจฉาทาร้อนในคุณงามความดีของผู้อื่นเมื่อผู้อื่นได้รับความดีอดรันทนไม่ได้ เราร้อน ชื่นเคือง หงุดหงิด งุ่นง่าน ความอิจฉาริษยาเป็นโทษทำลายความสามัคคีความเจริญของหมู่คณะ เมื่อเกิดขึ้นย่อมชักนำ จิตให้วิปริตไปต่างๆ นานา คิดแต่อุบายในการทำลายยุยงให้เสียหาย^{๓๙} แม้เหตุแห่งความไม่เป็นจริง มีแต่มูทิตาธรรมที่ปราบปรามความอิจฉาริษยาของคนในสังคม ในองค์กรได้ เมื่อมีมูทิตาธรรมย่อมได้รับความนิยม นับถือ จึงเป็นคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้มีในใจ^{๔๐}

มูทิตา คือความพลอยยินดี เป็นเครื่องตัดมานะของผู้ปฏิบัติ กล่าวคือ ไม่รู้สึกว่าคุณต้องดีกว่าคนอื่น เพราะถ้ารู้สึกเช่นนั้น ทำให้เราชมคนอื่น เมื่อเห็นคนอื่นได้ดีกว่าก็อิจฉาริษยา จนถึงกลั่นแกล้ง หาทางให้เขาไม่ได้ความเจริญต่าง ๆ เกิดเป็นศัตรูกันขึ้นในที่สุด ความพลอยยินดีจะทำให้จิตใจเราไม่ขุ่นมัวด้วยอำนาจของความถือตัวและความอิจฉาริษยา ทั้งยังทำให้ผู้ที่เราพลอยยินดีด้วย เกิดความพอใจและรู้สึกที่เราเป็นมิตรด้วยความจริงใจไม่แก่งแย่งแข่งดีกับเขา ถ้าคนเราคิดได้เช่นนั้นก็จะสนับสนุนให้เจริญขึ้น ความเจริญก็จะเกิดขึ้นกับส่วนรวมด้วย ธรรมข้อนี้ก็ยังเป็นเครื่องแก้ความโลภ คือ ความอยากได้ในสิ่งที่ผู้อื่นได้อีกด้วยครูที่ดี นอกจากจะมีความเมตตากรุณาอันเป็นพื้นฐานของชีวิตที่ดีงามแล้ว หลักมูทิตาเป็นหลักปฏิบัติอีกข้อหนึ่งที่ทำให้ส่งเสริมให้คนนักเรียนมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถสูงขึ้น^{๔๑} ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี มีจิตใจเราเบิกบานอยู่เสมอ เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่สุขสบายดีเป็นปกติก็มีจิตใจชื่นบาน เมื่อเขาประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งก็แสดงความชื่นชมยินดี ไม่อิจฉาริษยา กลั่นแกล้ง ทำร้ายจองเวรเขาเมื่อมีผู้ใดคิดค้นทำสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่สังคม ก็ยินดีเอาใจสนับสนุน เป็นต้น^{๔๒}

จากการศึกษาหลักมูทิตาของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) สรุปได้ว่าหมายถึง ความรู้สึกชื่นชม เบิกบานใจและพลอยยินดีเมื่อบุคคลอื่นประสบผลสำเร็จด้วย

^{๓๘} สัมภาษณ์ ๙. นางสาวสุรตนา บุตรโคตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นางกองขัน รอดอินทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางสาวสุรตนา บุตรโคตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางอรพิน ชาตะบุตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์นาง วีรญา บุตรจันทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

ความจริงใจ ไม่มีความรู้สึกริษยาหรือกลั่นแกล้ง แต่เมื่อผู้ใดคิดค้นหรือทำสิ่งใหม่ๆ ที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อสังคมก็มีความยินดีและให้ความร่วมมือส่งเสริมสนับสนุนให้เขามีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป มุทิตาเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจสามารถแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอกได้ ในลักษณะ ทางกายและวาจา ที่ประกอบไปด้วยจิตใจที่มีมุทิตาเป็นพื้นฐาน โดยที่มีได้หวังผลพลอยได้จากการที่ผู้อื่นได้ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุขที่บุคคลอื่นได้รับนั้น

๓.๒.๔ หลักอุเบกขาของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์)

ว่าเป็นการวางเฉย ไม่ยินดี และไม่เสียใจเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ เมื่อเราพยายามช่วยแต่เขาไม่รับและเกิดผลร้ายก็ต้องถือว่าพ้นวิสัยที่เราจะช่วยให้ แต่ก็ไม่ควรซ้ำเติมเพราะจะทำให้เขาเจ็บช้ำน้ำใจ หมดกำลังใจที่จะแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดหรืออาจกลายเป็นศัตรูกันกับเราในเรื่องที่เราช่วยไม่ได้และเกิดผลร้ายขึ้นก็ต้องวางเฉยไว้ ไม่เสียใจว่าเราไม่สามารถช่วยเขาได้ ต้องถือว่าความทุกข์เป็นของธรรมดาที่ทุกคนต้องประสบ เมื่อแก้ไขไม่ได้ก็ต้องรับ ก็ต้องทน คุณธรรมข้อนี้เป็นการลดอคติทั้งสี่ คือ รัก ชัง หลง และ กลัว แล้ววางเฉยเช่น เมื่อเราจะช่วยใครแล้วเขาไม่รับ และเกิดผลร้าย ก็ให้อภัย ไม่ซ้ำเติม หรือผู้ที่เราจะช่วยนั้นอยู่เหนือวิสัยที่เราจะช่วยให้ ก็ต้องใช้อุเบกขา^{๔๓}

ใจที่สมดุล ไม่เอนเอียง ไม่ว่าจะเผชิญกับความสำเร็จหรือความล้มเหลว ไม่ว่าจะต้องเผชิญกับความรุ่งเรืองหรือความยากลำบากของตนหรือของผู้อื่น ก็จะไม่หวั่นไหว เพราะสิ่งเหล่านี้ ถ้าหากว่าไม่สามารถที่จะช่วยผู้อื่นได้ก็ไม่รู้สึกรำคาญใจ (หลังจากที่ได้พยายามอย่างดีที่สุดมาแล้ว) การวางเฉยนี้เกิดจากการที่บุคคลได้พยายามให้ความช่วยเหลือหรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างดีที่สุดแล้ว เมื่อยังไม่สามารถช่วยให้เขาพ้นทุกข์หรือแก้ปัญหาได้ ควรทำให้สงบและเป็นกลางโดยไม่เก็บปัญหานั้นมาเป็นกังวลจนเกินไป เพราะไม่มีบุคคลใดสามารถจะแก้ปัญหาให้สำเร็จได้ทุกปัญหาตามที่ต้องการ การวางใจเป็นกลางโดยพิจารณาเห็นตามเป็นจริงคือ คิดค้น ใคร่ครวญ แล้วจึงตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งลงไปด้วยวิธีที่ถูกต้อง และด้วยจิตใจที่เที่ยงธรรมไม่หลงหรือตกเป็นทาสของอารมณ์ มีใจหนักแน่นมั่นคง นิ่งเฉยและสงบได้ แม้ในเหตุการณ์ที่ร้ายแรงโดยไม่หวั่นไหวสะทกสะท้านตื่นตูม หรือเกรงกลัว อีกทั้งสามารถใช้ความคิดพิจารณาหาทางแก้ไขเหตุการณ์นั้นได้ด้วยความเยือกเย็นและสุขุมรอบคอบ^{๔๔}

อุเบกขา จึงมีความหมายคือการมองดูอยู่ใกล้ๆ หรือคอยมองดูแต่ไม่ใช่ดูเปล่าๆ ดูให้เขาทำ เช่น พ่อแม่ต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่าต่อไปลูกเราจะโต จะต้องหัดดำเนินชีวิตเองให้ได้ จะต้องรับผิดชอบตัวเองได้ ดังนั้นจึงฝึกให้ลูกทำ ให้เขาฝึกตัวเอง แล้วดูอยู่ใกล้ๆ เป็นที่ปรึกษา ถ้าเขาทำไม่ถูก ทำไม่ได้ผล จะได้ช่วยแก้ไข แนะนำจนเขาทำเป็นหรือทำได้ดีด้วยตัวเอง พ่อแม่หรือครูอาจารย์ วางอุเบกขาแบบนี้เพื่อให้ลูกหรือ ลูกศิษย์มีโอกาส

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางนิยดา คำแพงเมือง, ผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางสมฤดี หัสมิตร, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

พัฒนาตนเอง การจะอุเบกขาได้ต้องมีปัญญา นอกจากนี้เมื่อใดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไปส่งผลกระทบเสียหายต่อธรรม คือทำให้เสียหลักการแห่งความเป็นจริง ความถูกต้องดีงามความสมเหตุสมผล ความชอบธรรม ความเป็นธรรม เช่น ผิดกฎหมายหรือกติกาสังคม เราต้องหยุดช่วยเหลือเพื่อให้เขาได้รับผิดชอบต่อธรรม ลักษณะเช่นนี้คืออุเบกขา^{๔๕}

สรุปได้ว่าอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ ๔ คือ รัก ชัง หลง และกลัว ในกรณีที่เราได้พยายามช่วยเหลือทั้งในด้านความเมตตา กรุณา และมุทิตา มาก่อนแล้ว แต่ถ้าหากบุคคลหรือสัตว์นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ หรือยังคงได้รับความเดือดร้อนก็ต้องวางใจให้เป็นกลางหรือเป็นปกติ ไม่ชอบหรือชังทั้งนี้เป็นเพราะเกิดจากปัญญาที่รู้ว่าทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนเอง จะต้องเป็นผู้รับผลกรรมของตนเอง หรือในกรณีที่บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเราก็ไม่อาจใช้ความเมตตา กรุณา มุทิตากับเขาได้ เพราะถ้าใช้ออกไปก็จะเกิดความไม่ยุติธรรม จึงต้องวางอุเบกขา หรือในกรณี พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ถ้าต้องการฝึกลูกหรือลูกศิษย์ เมื่อช่วยเหลือหรือชี้แนะในระดับหนึ่งแล้วก็ต้องวางอุเบกขาเพื่อเฝ้าหรือคอยดูอยู่ใกล้ๆ เพื่อให้เขาได้มีโอกาสกระทำหรือฝึกด้วยตนเอง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ อุเบกขาเป็นคุณธรรมหรือพฤติกรรมภายในจิตใจที่ต้องอาศัยปัญญาว่าอะไรควรหรือไม่ควร ทำให้จิตใจปลอดโปร่งและสามารถแสดงออกมาทางกายและวาจา ได้ด้วยการวางท่าทีเฉยและเฝ้าดูอยู่ทั้งนี้ควรยึดหลักที่ว่าจิตใสเป็นบุญจิตวุ่นเป็นบาป

๓.๓ สรุป

จากการศึกษาแนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) สรุปได้ว่า จรรยาบรรณวิชาชีพครูทำให้เป็นครูที่ดี เป็นที่รักใคร่ชอบและชอบพอของคนอื่น นอกจากนี้คนดียอมทำประโยชน์แก่ตนเอง และคนอื่นด้วย การไม่ทำชั่วเป็นการลดภาระของสังคมที่ไม่ต้องแก้ปัญหา การทำดีจึงเป็นประโยชน์แก่สังคม และช่วยให้สังคมพัฒนาไปสู่ความเจริญ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ครูท่านอื่นๆ ครูที่ดีจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าการรักษจริยธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความค่าทั้งแก่บุคคลและสังคมเพราะถ้าไม่ปฏิบัติก็จะเป็นเพียงคำพูด หรือตัวหนังสือที่เขียนไว้ จะช่วยใครไม่ได้ทั้งสิ้น ดังนั้นจรรยาบรรณวิชาชีพครูและนำไปปฏิบัติดี จึงเป็นการรักษจริยธรรมให้คงอยู่เช่นเดียวกับพระภิกษุสงฆ์สืบทอดพระพุทธศาสนาได้ด้วยการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าพระพุทธศาสนาจึงดำรงมาได้จนถึงปัจจุบัน คนทั่วไปก็สามารถรักษจริยธรรมของศาสนาได้ด้วยการปฏิบัติเช่นเดียวกัน การปฏิบัติดีจึงให้คุณแก่ตน แก่สังคม และเป็นการรักษจริยธรรมไว้ให้เป็นประโยชน์แก่อนุชนสืบไป

แนวคิดหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) พบว่า ครูจะต้องมีเมตตาคือความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข เป็นพื้นฐาน เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และ

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางนิยดา คำแพงเมือง, ผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

เป็นพื้นฐานของครูที่ดี ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างในการที่จะช่วยพัฒนาเด็กให้มีความก้าวหน้าทางการศึกษาอีกทางหนึ่ง ด้วยครูถือว่าเป็นแม่พิมพ์ต้นแบบแก่ศิษย์ จึงต้องเป็นคนที่มีการมารยาทที่น่ารัก และเรียบร้อย น่าเคารพ ในฐานะประพจน์สมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย การทำตัวน่าเคารพนี้ เมื่อมีตรมอดอยู่แล้ว ก็ความรู้สึกว่าพึ่งพาอาศัยได้ มีความเป็นผู้ใหญ่พอที่จะพึ่งพิงได้

ครูต้องมีกรุณา หมายถึงความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หมายถึงพฤติกรรม หวังดีเมื่อมีผู้อื่นได้รับความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร ห่วงใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์ จะเห็นได้ว่ากรุณาธรรมเป็นเครื่องปราบปรามจิตใจไม่ให้คิดเบียดเบียนคนอื่นให้ได้รับความลำบากในการกระทำการงาน กิจกรรมต่างๆ ย่อมมีความลำบากทั้งกายและใจ จึงมีความเห็นใจ หาวิธีไม่ให้เกิดความลำบากแก่ผู้ทำงาน ในที่นี้คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กนักเรียน ให้ทุกฝ่ายอยู่ด้วยกัน ด้วยความสงสาร และกำลังใจกันไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ครู เด็กนักเรียนและสถานศึกษา

หลักมูทิตาของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) สรุปได้ว่า มูทิตาหมายถึงความรู้สึกชื่นชม เบิกบานใจและพลอยยินดีเมื่อบุคคลอื่นประสบผลสำเร็จด้วยความจริงใจ ไม่มีความรู้สึกริษยาหรือกลั่นแกล้ง แต่เมื่อผู้ใดคิดค้นหรือทำสิ่งใหม่ๆ ที่ดีงามเป็นประโยชน์ต่อสังคมก็มีความยินดีและให้ความร่วมมือส่งเสริมสนับสนุนให้เขามีความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป มูทิตาเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจสามารถแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอกได้ ในลักษณะ ทางกายและวาจา ที่ประกอบไปด้วยจิตใจที่มีมูทิตาเป็นพื้นฐาน โดยที่มิได้หวังผลพลอยได้จากการที่ผู้อื่นได้ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุขที่บุคคลอื่นได้รับนั้น

หลักอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ ๔ คือ รัก ชัง หลง และกลัว ในกรณีที่เราได้พยายามช่วยเหลือทั้งในด้านความเมตตา กรุณา และมูทิตา มาก่อนแล้ว แต่ถ้าหากบุคคลหรือสัตว์นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ หรือยังคงได้รับความเดือดร้อนก็ต้องวางใจให้เป็นกลางหรือเป็นปกติ ไม่ชอบหรือชังทั้งนี้เป็นเพราะเกิดจากปัญญาที่รู้ว่าทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนและจะต้องเป็นผู้รับผลกรรมของตนเอง หรือในกรณีที่บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเราก็ไม่อาจใช้ความเมตตา กรุณา มูทิตากับเขาได้ เพราะถ้าใช้ออกไปก็จะเกิดความไม่ยุติธรรม จึงต้องวางอุเบกขา หรือในกรณี พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ถ้าต้องการฝึกลูกหรือลูกศิษย์ เมื่อช่วยเหลือหรือชี้แนะในระดับหนึ่งแล้วก็ต้องวางอุเบกขาเพื่อเฝ้าหรือคอยดูอยู่ใกล้ๆ เพื่อให้เขาได้มีโอกาสกระทำหรือฝึกด้วยตนเอง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ อุเบกขาเป็นคุณธรรม หรือพฤติกรรมภายในจิตใจที่ต้องอาศัยปัญญาว่าอะไรควรหรือไม่ควร ทำให้จิตใจปลอดโปร่งและสามารถแสดงออกมาทางกายและวาจา ได้ด้วยการวางท่าทีเฉย และเฝ้าดูอยู่ทั้งนี้ควรยึดหลักที่ว่าจิตใสเป็นบุญจิตวุ่นเป็นบาป

บทที่ ๔

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

บทนี้เป็นนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีรายละเอียดดังนี้

๔.๑ การใช้หลักเมตตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู

แนวที่ใช้หลักเมตตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู การแสดงออกถึงการมีเมตตาอันสามารถจะแสดงออกมาในรูปแบบต่างๆ ได้ดังนี้

ครูและอาจารย์ นอกจากจะมีบทบาทด้านการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีความรู้ทางการศึกษาแล้ว การที่ครูได้ชื่อว่าเป็นแม่พิมพ์ จึงชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญอันเป็นต้นแบบที่ดี ซึ่งเด็กผู้เป็นอนาคตอันสำคัญของชาติ จะประพฤติและปฏิบัติตามในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม เพราะปัจจุบันสังคมการศึกษาเปลี่ยนจากวัดมาเป็นสถาบันการศึกษาแล้ว ทั้งนี้ สถาบันการศึกษา คือ ครู และอาจารย์ นอกจากการทำหน้าที่ให้ความรู้ทางด้านวิชาการแล้ว ยังมีความจำเป็นที่จะต้องทำหน้าที่ในการอบรมปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเด็กอีกด้วย ครูอาจารย์พึงอนุเคราะห์ศิษย์ตามหลักการดังนี้^๑

๑. แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี
๒. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
๓. สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
๔. ส่งเสริมยกย่องความดีงามให้ปรากฏ
๕. สอนฝึกศิษย์ให้วิชาเลี้ยงชีพได้จริง และรู้จักดำรงตนได้ด้วยดี^๒

ที่กล่าวมาข้างต้น คือ ทักษิณทิศ (ทิศเบื้องขวา) กล่าวถึง ครูอาจารย์ ย่อมจะอนุเคราะห์ศิษย์ทั้งหลายด้วยประการต่างๆ ดังกล่าวมานี้

เมตตาของครูนี้ เรียกว่าเป็นหลักการสร้างมนุษยสัมพันธ์สำหรับครู คือ ผู้เป็นครูจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนครูด้วยกัน และบุคคลทั่วไปในโรงเรียนและชุมชน เพราะถ้าครูไม่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลอื่นแล้ว การเรียนการสอนย่อมจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร นักเรียนก็ไม่ได้รับ การศึกษาที่ดีเด็กก็ไม่สามารถพัฒนาให้เจริญขึ้นได้ ครูอาจารย์มีบทบาทมากในโรงเรียนสถาบันการศึกษา บทบาทที่ครูอาจารย์จะต้อง กระทำต่อศิษย์ ในสถานศึกษา จะต้องเป็น

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕.

^๒ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๗/๒๑๓.

บทบาทของครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สม่่าเสมอต่อเด็ก แม้จะทำโทษเด็ก ว่ากล่าว ตำหนิติเตียน หรือ การลงทัณฑ์ ครูอาจารย์ต้องมีเหตุผล ไม่แสดง ความโมโห น้อยใจออกมา ควรรู้จักวิธีอบรมสั่งสอน ลูกศิษย์ ให้เข้าใจเจตนาที่ดีของครู ว่าการทำ โทษนี้ เพื่อหวังให้ลูกศิษย์ดีต่อไปในอนาคต การทำโทษ ควรเป็นการทำโทษที่เป็นการเมตตา ไม่ใช่การทำลายให้เด็กเจ็บตัว เป็นต้น^๓ หรือว่ากล่าวเด็กด้วยการ ใส่อารมณ์ โมโหและพูดจาอย่าง รุนแรง ไม่สุภาพ ฉะนั้นครูจะต้องมีความเมตตา เป็นครูแบบที่ดีให้กับ ศิษย์ในสถานการศึกษาในทุกๆ อิริยาบถ ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย นิสัย การสอน การพูดคุย การ ขยันหมั่นเพียรการปฏิบัติตนตรงต่อเวลา การเอา ใจใส่ การอบรมสั่งสอนศิษย์ ครูจะต้องกระทำ สม่่าเสมอ และจะต้องมีเมตตาให้กับลูกศิษย์ ทุกคนในชั้น^๔

เท่านั้นไม่พอครูจะต้องมีเมตตาไปถึงพ่อแม่ผู้ปกครองด้วย และมีเมตตาต่อเพื่อนครู ภาร โรง ผู้บังคับบัญชาด้วย ตลอดจนประชาชนในชุมชน สิ่งใดที่กระทำแล้วถือว่าเป็นการ สร้างสรรค์ เป็น การพัฒนาให้สังคมเจริญ ครูควรกระทำสิ่งนั้น เช่น ให้ความร่วมมือต่อสังคม ทำบุญ อบรมสั่งสอน ศิษย์ และประชาชนในสังคมในชุมชน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความ สุภาพ มีศิลปะในการ สอนทนา รู้จักชนะใจคน มีน้ำใจ มีวิธีการพัฒนาโรงเรียนให้เจริญ จัดบริการ เน้นแนวที่ดีให้เด็กและ ประชาชน เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดของห้องเรียน บริเวณ โรงเรียน ห้องอาหาร ห้องสมุด มีความขยันหมั่นเพียรในการสอน และการประเมินผล และ ติดตามผลนักเรียน จัด สวัสดิการที่มีประโยชน์ให้เด็กและผู้ปกครอง จัดโครงการที่เป็นการพัฒนา ต่อบุคลิกภาพ พัฒนา บ้านเรือน พัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ให้ประชาชน เป็นโครงการร่วมกัน กับชุมชน เป็นต้น

การใช้หลักเมตตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ควรแสดงเมตตาทางกาย คือ การ ช่วยเหลือกันในกิจการงาน ให้ความรักความร่วมมือในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อกัน ช่วยเหลือกันใน กิจการงานอื่น^๕ แสดงเมตตาทางวาจา ด้วยการเจรจากันด้วยความรู้สึกเมตตา ไม่ใช้วาทะก้าวร้าวดู หมิ่นในด้านรูปร่าง ทรัพย์ ตระกูล การศึกษา เป็นต้น ช่วยแนะนำบอกกล่าวในเรื่องที่เป็นประโยชน์ หรือพิทักษ์ประโยชน์ของกันและกัน^๖ แสดงเมตตาทางใจ โดยไม่มีความรู้สึกในทำนองมุ่งร้ายคิดเอา เปรียบหรือคิดมุ่งทำลายผลประโยชน์ของเขา มีความหวังที่จะเห็นคนเหล่านั้นประสบความสำเร็จในชีวิต การทำงานการศึกษาและการทำธุระหน้าที่ของตน เป็นต้น^๗ ความต้องการที่จะให้มนุษย์และสัตว์ทั้ง ปวงมีความสุข มีความก้าวหน้า มีความสำเร็จในการดำเนินชีวิตด้วยความบริสุทธิ์ใจ เมตตาจึงเป็น ความรักที่สูงส่งกว่าความรักทั่วๆ ไป ที่มุ่งหวังสิ่งใดสิ่งหนึ่งตอบแทนหรือสิ่งใดเป็นการแลกเปลี่ยน บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ เป็นต้นว่าบิดามารดา หรือผู้มีฐานะสูงส่งในสังคม ย่อมจะต้องมีเมตตา หรือความ

^๓ สัมภาษณ์ นางนิตดา คำแพงเมือง, ผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^๔ สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ประจวบสุข, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๕ สัมภาษณ์นางสำเนียง ประรัมย์, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๖ สัมภาษณ์ นางสาวชนนที ดวงคำผุย, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอ เมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^๗ สัมภาษณ์ นางสาวชนิดา วงษ์คำจันทร์, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอ เมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

รัก ซึ่งเป็นความปรารถนาดีชนิดไม่ต้องการสิ่งตอบแทน นี่เป็นหลักต่อบุตรธิดา หรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตน เมื่อมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตาดังกล่าวเป็นฐานแล้ว การแสดงออกทุกอย่างจะมีลักษณะอนุเคราะห์ช่วยเหลือ หรือทำประโยชน์ให้อย่างเต็มที่ การแสดงออกจึงถือว่าสำคัญ เพราะจะทำให้ความเมตตาที่มีอยู่ในจิตใจ กลายเป็นความจริง และมีผลต่อผู้ได้รับการปฏิบัติจริงๆ^๘

ในแง่ผู้ควรมีเมตตา และในแง่ผู้ควรได้รับเมตตา จึงควรมีทั้งผู้น้อยต่อผู้ใหญ่และผู้ใหญ่ต่อผู้น้อย คนจนต่อคนมีและคนมีต่อคนจน ยาจกต่อเศรษฐีและเศรษฐีต่อยาจก เป็นต้น เป็นธรรมพื้นฐานของใจชั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลซึ่งทำให้องค์กันแน่นแฟ้น ห่วงดีต่อกันพร้อมที่จะรับฟังและเจรจาเหตุผลของกันและกัน ไม่ยึดเอาความเห็นแก่ตัวหรือความเกลียดชังเป็นที่ตั้ง นอกจากนี้เมตตาที่มีทั้งสมบัติและวิบัติ ซึ่งสมบัติของเมตตาคือระงับพยาบาทได้ วิบัติของเมตตาคือการเกิดสินเเหะ หมายถึงเสนาหา ความรักใคร่ เยื่อใยเฉพาะบุคคล ความพอใจ โปรดปรานส่วนตัวเช่น ความรักอย่างบุตร ความรักใคร่ในฐานะภรรยา เป็นต้น^๙

จากการใช้หลักเมตตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู สรุปได้ว่า เมตตา หมายถึงความปรารถนาดี ความรักอย่างมิตร ความมีไมตรี ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความมุ่งหวังให้บุคคลอื่นและสัตว์มีความสุขความเจริญก้าวหน้าโดยมิได้มุ่งผลประโยชน์ตอบแทนแก่ตนเอง เป็นคุณธรรมพื้นฐานชั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเป็นภาวะจิตที่ไม่เห็นแก่ตัวสามารถแสดงออกทั้งทางกาย และวาจา ซึ่งมีลักษณะกายกรรมและวจีกรรมอันประกอบด้วยจิตใจที่มีเมตตา จึงสามารถวัดความเมตตาได้ทั้งพฤติกรรมภายในและภายนอก คือแสดงออกทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ครูจะต้องมีเมตตาไปถึงพ่อแม่ผู้ปกครองด้วย และมีเมตตาต่อเพื่อนครู ภารโรง ผู้บังคับบัญชาด้วย ตลอดจนประชาชนในชุมชน สิ่งใดที่กระทำแล้วถือว่าเป็นการ สร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาให้สังคมเจริญ ครูควรกระทำสิ่งนั้น เช่น ให้ความร่วมมือต่อสังคม ทำบุญ อบรมสั่งสอนศิษย์ และประชาชนในสังคมในชุมชน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความ สุภาพ มีศิลปะในการสนทนา รู้จัก ชื่นใจคน มีน้ำใจ มีวิธีการพัฒนาโรงเรียนให้เจริญ จัดบริการ แนะนำที่ดีให้เด็กและประชาชน เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดของห้องเรียน บริเวณ โรงเรียน ห้องอาหาร ห้องสมุด มีความขยันหมั่นเพียรในการสอน และการประเมินผล และ ติดตามผลนักเรียน จัดสวัสดิการที่มีประโยชน์ให้เด็กและผู้ปกครอง จัดโครงการที่เป็นการพัฒนา ต่อบุคลิกภาพ พัฒนาบ้านเรือน พัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ให้ประชาชน เป็นโครงการร่วมกัน กับชุมชน เป็นต้น

๔.๒ การใช้หลักกรุณาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู

กรุณา คือ ความสงสาร กิริยาที่สงสาร ภาวะที่สงสารในสัตว์ทั้งหลายต้องการช่วยกำจัด ช่วยปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ ซึ่งอาการของจิตเหล่านี้ย่อมมีอยู่ในจิตของทุกคนเป็นธรรมดาสามัญ เพียงแต่ยังเจือด้วยวิหิงสา คือ ความคิดเบียดเบียนผู้อื่นสัตว์อื่นเพื่อให้ตนพ้นทุกข์ และยังมีความโหม่นสในเมื่อได้เห็นทุกข์ของคนผู้เป็นที่รัก เพราะเป็นภาวะของจิตที่คับ

^๘ สัมภาษณ์ นางสมฤดี หัสมินทร์, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^๙ สัมภาษณ์ นางปรัชญากรณ์ หล้าก้า, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

แคบ ต้องการให้ตนเองและคนผู้เป็นที่รักของตนพ้นทุกข์เท่านั้น ดังนั้นการเจริญกรุณาในชีวิตประจำวันจึงต้องอบรมปรับปรุงภาวะที่มีอยู่แล้วนี้ให้เป็นคุณอันบริสุทธิ์ที่เกื้อกูลกว้างขวางออกไปมิให้มีคับแคบเฉพาะตนและผู้ที่ยึดรักหรือจำเพาะพวกของตน แต่ให้แผ่กว้างออกไปจนถึงไม่มีจำกัดไม่มีประมาณ

กรุณา หรือความสงสาร เป็นการการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในแต่ละสถาบันแต่ละองค์กรนั้นเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการที่บุคคลในแต่ละกลุ่มแต่ละสังคมจะเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้นั้นไม่ใช่เรื่องง่าย การที่จะสร้างความสัมพันธ์กับใครคนใดคนหนึ่งก็เป็นการยากมิใช่น้อยอยู่แล้ว แต่ในระดับองค์การอันเป็นจุดศูนย์รวมของคนหลายระดับ ยิ่งจำนวนมากก็ยิ่งเพิ่มความยุ่งยากมากขึ้นแต่อย่างไรก็ตาม^{๑๐} การอยู่ร่วมกันของคนจำนวนมาก มนุษย์สัมพันธ์ก็ยิ่งมีความจำเป็นมากขึ้นเท่านั้นแต่จะด้วยวิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับกลุ่มคนในแต่ละสังคมแต่ละองค์การ^{๑๑}

ในบทบาทต้นแบบเหล่านี้ยังสามารถเชื่อมโยงไปถึงหลักสังคหัตถุธรรม ๔^{๑๒} ซึ่งเป็นหลักเชื่อมโยงมิตรภาพ หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องช่วยเหลือกัน หลักธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนอื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือกัน เป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลกคือสังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้^{๑๓} ซึ่งมีองค์ประกอบในข้อที่ ๒ คือ ปิยวาจา อันเป็นการพูดเพื่อให้เกิดความรักต่อกัน คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ น่าฟัง ทำให้รู้สึกดูดีเต็มใจ แต่ต้องเป็นถ้อยคำที่ตรงกับความเป็นจริงมีประโยชน์และเหมาะสมกับกาลเทศะด้วย กล่าวชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือกล่าวคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมนามัคคีเกิดไมตรีจิต ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน^{๑๔} ซึ่งประเภทของถ้อยคำที่พูดออกมานั้นต้องประกอบด้วยเหตุผล ๔ ประการคือ

- ๑) เป็นคำที่มีความจริง
- ๒) เป็นคำสร้างสามัคคี
- ๓) เป็นถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน
- ๔) เป็นคำที่มีสารประโยชน์^{๑๕}

เพราะฉะนั้น แนวทางการใช้หลักหลักกรุณาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ได้แก่

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางอรพิน ชาคะบุตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางวิรญา บุตรจันทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

^{๑๒} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๕.

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๓๑๐.

^{๑๔} พระธรรมปิฎก, *ธรรมญชีวิต (ฉบับชาวบ้าน)*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๙.

^{๑๕} พระราชธรรมนิเทศ, (ระแบบ วิฑิตยาโณ), *ส่องสว่างกลางใจ ๒*, (กรุงเทพมหานคร : พรศิวกการพิมพ์, ๒๕๓๔), หน้า ๘๗.

๑. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนแก่ศิษย์โดยเสมอหน้า^{๑๖}

๒. ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามให้ เกิดแก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ^{๑๗}

๓. ครูต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งกาย วาจา และจิตใจ^{๑๘}

๔. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์^{๑๙}

๕. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากศิษย์ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติ และไม่ใช้ให้ศิษย์กระทำการใด ๆ อันเป็นการหาประโยชน์ให้แก่ตนโดยมิชอบ^{๒๐}

๖. ครูย่อมพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อ การพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ^{๒๑}

๗. ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู และสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพครู^{๒๒}

๘. ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครูและชุมชนในทางสร้างสรรค์^{๒๓}

๙. ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย ผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นครูจึงควรศึกษาจรรยาบรรณของครูให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ในแต่ละข้อ เพื่อจะได้ปฏิบัติตาม นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าในอาชีพ เป็นบุคคลที่ควร แก่การเคารพยกย่องตามที่สังคมคาดหวังไว้^{๒๔}

จากการใช้หลักกรุณาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู สรุปได้ว่า กรุณา หมายถึง ความรู้สึกสงสารจากจิตใจ เมื่อเห็นบุคคลอื่นหรือสัตว์ได้รับความเดือดร้อนหรือประสบกับความทุกข์

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ประจวบสุข, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางสาวเนียง ประรัมย์, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางสาวกชนันท์ ดวงคำผุย, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางนิตดา คำแพงเมือง, ผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๐} สัมภาษณ์นางสาวสุภารัตน์ โมระโส, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางสาววัชรารัตน์ ชีระสาร, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

^{๒๒} สัมภาษณ์นางสาวรุ่งฤดี เมืองศรี, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๓} สัมภาษณ์นางสาวมณีนรัตน์ โพธิ์ทิพย์, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางภารดี ดวงสิมมา, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

จะเกิดความหวั่นใจคิดหาวิธีการและลงมือช่วยเหลือจริงเพื่อปลดปล่อยให้เขาเป็นอิสระจากความทุกข์ หรือลดความเดือดร้อนลง ความกรุณาเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะทำให้เกิดความเสียสละแก่ผู้อื่น ช่วยลดความเห็นแก่ตัวเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และสามารถแสดงออกมาภายนอกที่เป็นพฤติกรรมทั้งทางกายและวาจาที่ประกอบด้วยความกรุณาจากจิตใจ

๔.๓ การใช้หลักมูทิตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู

มูทิตาเป็นความรู้สึกพลอยชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข มีจิตใจแช่มชื่นเบิกบานตลอดจนเห็นเขาประสบความสำเร็จ พร้อมสนับสนุน ไม่มีจิตใจที่ริษยา มูทิตานี้ เป็นพรหมวิหารธรรมที่ควรอบรมให้ขึ้นในจิตใจของบุคลากร ครูและฝึกหัดให้คิดว่าตนเอง มีความยินดี ไม่ริษยาต่อผู้อื่นคือ ต้องให้ความรู้สึกปรารถนาให้เป็นสุขนั้นเกิดขึ้นในใจจริงๆ ด้วยการนึกภาพโดยเห็นรวมๆ กันว่า ต่างกำลังมีความสุข เมื่อนึกภาพนั้นเกิดขึ้นในใจแล้วให้อบรมมูทิตาด้วยการทำให้ใจให้แช่มชื่น ยินดีในภาพนั้น เรียกว่า พลอยยินดีด้วยความสุขตนเองและของผู้อื่น การตรึกนึกอย่างนี้ทุกวันอย่างน้อยวันละหนึ่งเวลา หรือทุกเวลาที่มีโอกาส เพื่อทำจิตใจให้สุข เป็นการอบรมพรหมวิหารธรรมให้เกิดขึ้น เพิ่มขึ้น เท่ากับเป็นการยกระดับจิตใจของตนให้สูงขึ้น งดงามขึ้นและทาดตนเองให้เป็นสุข ได้รับเมตตา กรุณาก่อนผู้อื่นทั้งหมด^{๒๕} หรือส่งเสริมให้กำลังใจเพื่อเขาจะได้ทำความดียิ่งๆ ขึ้นไป เช่น ครูผู้ดูแลเด็ก ควรแสดงความยินดีเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่ดี^{๒๖}

มูทิตาเป็นธรรมสำหรับบิดา มารดา ครู อาจารย์ ความจริงอันเป็นข้อแตกต่างเป็นข้อสำคัญระหว่างสังคมกับธรรมชาติซึ่งมนุษย์ควรเข้าใจ ฝึกอบรมให้เรียนรู้ตั้งแต่เด็กกล่าวคือ ธรรมชาติเป็นไปตามความธรรมชาติ แต่สังคมมนุษย์เป็นไปตามกรรมนิยม ด้วยในแง่ที่เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ คือ เด็กควรได้รับการปฏิบัติด้วยเมตตา แต่การแสดงเมตตานี้ นอกจากเป็นการแสดงความรัก ความปรารถนาดีเพื่อประโยชน์ทางจิตใจของเด็กโดยตรงเช่นความอบอุ่นใจเฉพาะหน้าและความมีสุขภาพจิตที่ดีในระยะยาวแล้ว ควรมีเป้าหมายทางปัญญาด้วย คือนำไปสู่ความเข้าใจซาบซึ้งในความดีเจตนาอันดีงาม ความมีน้ำใจ หรือความตั้งใจดีต่อกันระหว่างมนุษย์^{๒๗} หากผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อเรื่องนี้อย่างชาญฉลาด เด็กจะเกิดความรู้ ความเข้าใจว่า มนุษย์จะแตกต่างจากธรรมชาติมนุษย์มีจิตใจ มนุษย์มีเจตนา มีความตั้งใจที่จะจัดการหันเหการกระทำของตนได้ จะตั้งใจทำต่อกันในทางร้ายก็ได้ ในทางดีก็ได้ แม้เลี้ยงลูกมิใช่ทำตามสัญชาตญาณเท่านั้น แต่แม่มีความรัก ความหวังดี มีการเลือกตัดสินใจด้วยเมตตาที่เป็นคุณธรรมของมนุษย์ด้วย หากมนุษย์มีเจตนาดีต่อกันด้วยความปรารถนาดี จะทำให้เกิดความสุขและประโยชน์อย่างมาก ต่างจากธรรมชาติที่เป็นความกลางๆไม่มีจิตใจ ไม่มีความคิดร้าย หรือคิดดี ความเป็นธรรมชาตินั้นบางครั้งก็อ่อนโยนละมุนละไม อำนวยให้มนุษย์พอใจ

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางสาวพูนสุข สุขเสริม, ครู, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางนิยดา คำแพงเมือง, ผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางปรัชญากรณ์ หล้าก้า, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

และมีความสุข บางครั้งก็ร้ายรุนแรง เป็นโทษ ก่อความทุกข์แก่มนุษย์ แต่เป็นไปในทางใดก็ตาม ธรรมชาติก็ไม่มีเจตนา ธรรมชาติไม่ได้คิดกลั่นแกล้งมนุษย์ แต่ธรรมชาติเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน แต่ถึงอย่างไร ธรรมชาติก็เป็นสิ่งที่พึงพาศักดิ์ของมนุษย์ เราจึงควรรักธรรมชาติ ปฏิบัติต่อธรรมชาติด้วยความเข้าใจตามเหตุตามปัจจัย

จากการใช้หลักมูทิตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู สรุปได้ว่า มูทิตาเป็นธรรมสำหรับ มารดา บิดา ครู อาจารย์ ซึ่งความจริงอันเป็นข้อแตกต่างสำคัญระหว่างสังคมกับธรรมชาติที่มารดา บิดา ครู อาจารย์ เป็นผู้ควรเข้าใจฝึกอบรมให้เด็กเรียนรู้และประพฤติปฏิบัติพรหมวิหารธรรม เพื่อการนำไปพัฒนาจิตและปฏิบัติต่อบุคคลและสังคม โดยที่มารดา บิดา ผู้เป็นครูคนแรกของบุตร รวมตลอดถึง บุคลากร ครู เป็นมัคคุเทศก์ผู้ชี้นำเอาพรหมวิหารธรรมมาเสนอและทำให้เด็กได้ปฏิบัติตาม มูทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ลักษณะทางจิตใจที่แสดงออกด้วยความรักความปรารถนาดี ความเกื้อกูล มุ่งสร้างผลประโยชน์ มีลักษณะที่จิตใจแสดงความสงสาร คิดให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

๔.๔ การใช้หลักอุเบกขาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู

อุเบกขานั้นเป็นอาการของใจที่เป็นกลาง ไม่ยินดีไม่เสียใจในเมื่อเห็นคนอื่นประสบความสำเร็จ วิบัติ เพราะมาพิจารณาเห็นตามหลักธรรมว่าคนทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนและจะต้องเป็นผู้รับผลของกรรมอันนั้น เป็นลักษณะแห่งปัญญา คือ รู้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควร เมื่อเห็นผู้อื่นประสบเหตุอย่างหนึ่งที่เราไม่อาจจะใช้ เมตตา กรุณา มุทิตาได้เพราะถ้าหากใช้ออกไปก็จะกลายเป็นผิดธรรมะหรือหลัก ยุติธรรม ก็ต้องใช้อุเบกขา ครูต้องมีคุณสมบัติด้านอุเบกขา อันประกอบด้วย

๑. มีความเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ รู้จักแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า และรู้จักอุปนิสัยใจคอ จริตของผู้เรียนแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

๒. มีความสามารถรอบด้าน รู้บางสิ่งในทุกสิ่งและรู้ทุกสิ่งในบางสิ่งรู้หน้าที่ของตนอย่างกว้างขวางด้วย

๓. มีความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่มีความโลเล

๔. มีกำลังกายและกำลังใจที่มั่นคง

๕. มีความสามารถในการตัดสินใจเป็นเลิศ

๖. มีความยุติธรรม มีเหตุผลและวางตัวเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ

๗. ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อสถานศึกษา ต่อผู้เรียน ผู้ปกครองนักเรียนและผู้อื่น

๘. เฉลียวฉลาดแต่ไม่อวดฉลาด

๙. กล้าหาญทั้งกายและใจ กล้าเผชิญกับเหตุการณ์ร้อนหรือแรงกดดัน สามารถควบคุมจิตใจตนเองได้ กล้าตัดสินใจเมื่อเข้าใจว่าถูกต้องและยืนหยัดอย่างไม่สะทกสะท้าน

๑๐. มีความคิดริเริ่ม ท้าทายงานต่างๆ ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอเป็นผู้ที่สำรวจตัวเองและพัฒนาหน้าที่ของตนเองให้ดียิ่งขึ้น คิดและวางแผนการทำงานไวล่วงหน้า

๑๑. มีความยุติธรรม เมื่อใดที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าไม่ได้รับความยุติธรรม ก็ให้ความเป็นธรรมกับนักเรียนจนเป็นที่พอใจกันทุกฝ่าย

๑๒. วางตัวดี การประพฤติปฏิบัติให้ประทับใจแก่ผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแต่งกายให้สะอาด การดำหรือการดำหน้อย่างก้าวร้าว จะต้องยับยั้งโดยสิ้นเชิง

๑๓. ปฏิบัติงานเป็นทีมได้สามารถทำงานร่วมกับครูผู้ร่วมงานท่านอื่นได้

จากการใช้หลักมูทิตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู สรุปได้ว่า อุเบกขา แปลว่า มองดูอยู่ใกล้ ๆ หรือคอยมองดูแต่ไม่ใช่ดูเปล่า ๆ ดูให้เขาทำ เช่น พ่อแม่ต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่าต่อไปลูกเราจะโต จะต้องหัดดำเนินชีวิตเองให้ได้ จะต้องรับผิดชอบตัวเองได้ ดังนั้นจึงฝึกให้ลูกทำ ให้เขาฝึกตัวเอง แล้วดูอยู่ใกล้ ๆ เป็นที่ปรึกษา ถ้าเขาทำไม่ถูก ทำไม่ได้ผล จะได้ช่วยแก้ไข แนะนำจนเขาทำเป็น หรือทำได้ดีด้วยตัวเอง พ่อแม่หรือครูอาจารย์ วางอุเบกขาแบบนี้เพื่อให้ลูกหรือ ลูกศิษย์มีโอกาพัฒนาตนเอง การจะอุเบกขาได้ต้องมีปัญญา นอกจากนี้เมื่อใดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไปส่งผลกระทบเสียหายต่อธรรม คือทำให้เสียหลักการแห่งความเป็นจริง ความถูกต้องตามความสมเหตุสมผล ความชอบธรรม ความเป็นธรรม เช่น ผิดกฎหมายหรือกติกาสังคม เราต้องหยุดช่วยเหลือเพื่อให้เขาได้รับผิดชอบต่อธรรม ลักษณะเช่นนี้คือ อุเบกขา ดังนั้นอุเบกขาจึงเป็นตัวคุมหมัดทำให้ธรรม ๓ ข้อแรก คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อยู่ในขอบเขตที่ถูกต้อง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อุเบกขาเป็นการใช้ปัญญาเพื่อรักษารธรรม ส่วนเมตตา กรุณา มุทิตานั้นรักษาคณซึ่งใช้กับความรู้สึกมากกว่า เช่น รู้สึกเป็นมิตร รู้สึกเห็นใจสงสาร และรู้สึกพลอยดีใจช่วยหนุน ถ้าเราใช้เมตตา กรุณา มุทิตามาก เราจะมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดี แต่ถ้าขาดอุเบกขาคนจะช่วยเหลือกันระหว่างบุคคลจนกระทั่งเสียหลักการ จะเสียความเป็นธรรมในสังคม โดยละทิ้งหลักเกณฑ์ กฎหมาย กติกา เป็นต้น ธรรมที่ช่วยให้เกิดอุเบกขา มี ๕ อย่าง คือ วางใจในสัตว์ (ทั้งพระทั้งชาวบ้าน) วางใจเป็นกลางในสังขาร (ทั้งอวัยวะในตัวและข้าวของ หลีกเว้นบุคคลที่หวั่นหวงสัตว์และสังขาร คบหาคนที่มิใช่เป็นกลางในสัตว์และสังขาร ทำใจให้น้อมไปในอุเบกขาสรุปได้ว่าอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลลอคติ ๔ คือ รัก ชัง หลง และกลัว ในกรณีที่เราได้พยายามช่วยเหลือทั้งในด้านความเมตตา กรุณา และมุทิตา มาก่อนแล้ว แต่ถ้าหากบุคคลหรือสัตว์นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ หรือยังคงได้รับความเดือดร้อนก็ต้องวางใจให้เป็นกลางหรือเป็นปกติ ไม่ชอบหรือชัง ทั้งนี้เป็นเพราะเกิดจากปัญญาที่รู้ว่าทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนและจะต้องเป็นผู้รับผลกรรมของตนเอง หรือในกรณีที่บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเราก็ไม่อาจใช้ความเมตตา กรุณา มุทิตากับเขาได้ เพราะถ้าใช้ออกไปก็จะเกิดความไม่ยุติธรรม จึงต้องวางอุเบกขา หรือในกรณี พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ถ้าต้องการฝึกลูกหรือลูกศิษย์ เมื่อช่วยเหลือหรือชี้แนะในระดับหนึ่งแล้วก็ต้องวางอุเบกขาเพื่อเฝ้าหรือคอยดูอยู่ใกล้ ๆ เพื่อให้เขาได้มีโอกาสกระทำหรือฝึกด้วยตนเอง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้อุเบกขาเป็นคุณธรรมหรือพฤติกรรมภายในจิตใจที่ต้องอาศัยปัญญาว่าอะไรควรหรือไม่ควร ทำให้จิตใจปลอดโปร่งและสามารถแสดงออกมาทางกายและวาจา ได้ด้วยการวางท่าที่เฉยและเฝ้าดูอยู่ทั้งนี้ควรยึดหลักที่ว่าจิตใสเป็นบุญจิตขุ่นเป็นบาป

๔.๕ ครูกับแนวทางในการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ กับการสอน

สำหรับแนวทางในการประยุกต์ใช้พรหมวิหารธรรมกับการสอนนั้น สามารถแยกออกเป็น ๔ หัวข้อ ตามองค์ประกอบของพรหมวิหารธรรม อันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ดังนี้

๔.๕.๑ แนวทางในการประยุกต์ใช้เมตตาพรหมวิหารกับการสอน

แนวทางการประยุกต์ใช้เมตตา หลักเมตตาใช้ในทุกโอกาส และใช้ได้ในทุกเพศทุกวัยโดยไม่มีจำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ใหญ่หรือผู้บริหารแต่ประการเดียว ดังนั้น ถ้าเรามีโอกาสมอบความหวังดีให้เพื่อนร่วมโลก ให้เพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขหรือให้แก่บุคคลรอบข้าง บุคคลในครอบครัว ก็สามารถจะกระทำได้อย่างเปิดเผย โดยไม่ต้องกังวลการประยุกต์ใช้เมตตา โอกาสที่ครู ผู้ดูแลเด็ก หรือหัวหน้าจะได้แสดงความต่อเด็กนั้น เป็นไปได้สูงมาก ครูจึงไม่ควรพลาดโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมดังกล่าวนั้นอย่างจริงใจและตรงไปตรงมา รักปรารถนาดีต่อบุตรหลานผู้อื่นประดุจดังเป็นบุตรหลานของเราเอง หลายท่านเข้าใจกันว่า เมตตาคือหลักธรรมของผู้ใหญ่ (ผู้ใหญ่ในที่นี้หมายถึงผู้ที่เกิดก่อนและเกิดมานานแล้ว) ส่วนบุคคลอื่นซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ไม่จำเป็นต้องมีหลักธรรมข้อนี้แต่ประการใด อันที่จริงหลักธรรมเรื่องเมตตาใช้ได้ในทุกคน ทุกกรณี ความมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมห้องความมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน ช่วยเหลืองานซึ่งกันและกัน ดูแลซึ่งกันและกัน ปรารถนาให้เพื่อนร่วมงานประสบผลสำเร็จในชีวิต สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เป็นเรื่องราวของความมีเมตตาทั้งสิ้น ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือจากบุคลากรครู ผู้ดูแลเด็กเพื่อพัฒนาศูนย์ให้ดีและสมบูรณ์พร้อมมากยิ่งขึ้น การที่บุคลากรเหล่านั้นมีเมตตา ปรารถนาดีให้ศูนย์ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ก็นับได้ว่า ได้ให้ความเมตตาต่อองค์กรฯ และให้ความเมตตาต่อเด็กเล็กในศูนย์เป็นอย่างมาก ในส่วนของบุคลากรครู ผู้ดูแลเด็ก ครูได้ให้คำแนะนำสั่งสอนเด็กในเรื่องของพรหมวิหารธรรม ให้รู้จักความเมตตา ปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วมศูนย์และบุคคลใกล้เคียง สอนให้รู้จักเสียสละ รู้จักการให้ครูต้องมีความเมตตาต่อเด็ก รักลูกคนอื่นให้เหมือนรักลูกของเรา เลี้ยงลูกคนอื่นให้เหมือนเลี้ยงลูกของเรา สอนเรื่องความเมตตา การสอนอย่างนี้ นอกจากจะสอนเด็กแล้ว ครูก็สอนตัวเองไปในตัว เพราะครูต้องทาสักอย่างให้เด็กเห็น คือสอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือกัน เวลามาโรงเรียนต้องรักกัน ช่วยดูแลน้องที่เล็กกว่า ครูต้องคอยบอกกล่าวบอกเด็กให้มีความรัก ความสามัคคี ดูแลน้อง ช่วยเหลือน้อง มีอะไรต้องแบ่งปันกัน ครูต้องศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพรหมวิหารธรรม ศึกษาให้กระจ่างและแจ่มแจ้งเพื่อปฏิบัติตนและสอนเด็กได้อย่างถูกต้อง ซึ่งการศึกษาหาความรู้เพื่อการเรียนการสอน ถือว่าเป็นภาระประการหนึ่งของครู ที่ต้องมีและต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การที่ครูได้รับการอบรมหรือหาความรู้เพิ่มเติมจากตำรา การพูดคุยสนทนาธรรม ถือได้ว่า เป็นการเตรียมความพร้อมของครูสำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เมตตาพรหมวิหารกับการสอนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่กรุณาตอบสัมภาษณ์ ซึ่งให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเล่มนี้ หากแต่ไม่ได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้ เพราะมีการให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ ประการแรก สอนให้เด็กรู้จักช่วยเหลือกันเวลามาโรงเรียน ต้องรักกัน ช่วยดูแลน้องที่เด็กกว่า ครูต้องคอยบอกกล่าวเด็กให้มีความรัก ความสามัคคี ดูแลน้อง ช่วยเหลือน้อง มีอะไรต้องแบ่งกันประการที่สอง สอนเด็กโดยวิธีการดังนี้ คือ ๑) เล่นงานเกี่ยวกับการใช้เมตตา ให้เด็กฟัง ๒) แบ่งกลุ่มเด็ก แล้วให้เด็กออกความคิดเห็น โดยใช้สถานการณ์จำลอง เช่น ครูสร้างสถานการณ์จำลอง แล้วสอบถามเด็กว่า ถ้าเห็นเช่นสถานการณ์ที่จำลอง เด็กมีความคิดเห็นอย่างไร

๔.๕.๒ แนวทางในการประยุกต์ใช้กรุณาพรหมวิหารกับการสอน

แนวทางการประยุกต์ใช้กรุณา ความกรุณาเป็นหลักธรรมที่ข้อที่แสดงถึงเจตนารมณ์ของหลักธรรม กรุณาเป็นหลักธรรมที่มุ่งปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ครูซึ่งต้องดูแลเด็กที่ไม่ใช่ลูกของตนเองก็ต้องแสดงความปรารถนาดีให้ลูกศิษย์มีวิชาการ มีคุณธรรม จริยธรรมที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ครั้นเมื่อเขาได้ดีแล้ว ก็ยินดีไปกับเขาด้วย เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ถือได้ว่า เป็นความบริสุทธิ์ที่หาได้ยาก โดยเฉพาะครู ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนเรือจ้าง พอส่งลูกศิษย์ข้ามฝั่งไปได้ ครูก็ได้แต่มองด้วยสายตาหวังใย มีใจปรารถนาให้ลูกศิษย์เดินไปในทางที่ถูกต้อง เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ครูต้องมีหลักธรรมข้อนี้เป็นสำคัญ เพราะหลักธรรมข้อนี้เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ใจปรารถนาอย่างจริงใจที่จะให้ผู้อื่นประสบผลสำเร็จ และพ้นจากความทุกข์ ครูต้องมีความปรารถนาดีในตัวลูกศิษย์ หวังให้ลูกศิษย์ประสบความสำเร็จ การตั้งใจแบบนี้สำหรับครู นับได้ว่า เป็นการเริ่มต้นที่ถูกต้องต้องฝึกตนให้เป็นผู้ที่มีความกรุณาก่อน เพื่อเป็นตัวอย่างให้เด็กได้เห็น แล้วจึงสอนให้เด็กรู้จักแสดงความกรุณาต่อเพื่อน โดยอย่างน้อยสอนให้เด็กนักเรียนไม่อิจฉาเพื่อน เพราะการฝึกตนถือว่าการกระทำในเบื้องต้นเพื่อการนำไปสู่หลักธรรมที่สูงขึ้น ครูเมื่อมีความกรุณา ไม่อิจฉาริษยาเพื่อนร่วมงานเมื่อเขาได้ดี ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน ต้องยินดีไปกับเขาด้วยอย่างจริงใจ ซึ่งถือได้ว่า ครูได้ฝึกปฏิบัติตนถูกต้อง คือ สอนให้เด็กไม่รังแกสัตว์ แบ่งปันของเล่น รักน้องเหมือนรักตัวเอง ไม่ทำลายสิ่งของของโรงเรียน เวลาเพื่อนร้องไห้ ก็ช่วยดูแล คุณครูไม่ใช่ซ้ำเติมน้องไม่หลอกน้อง แย่งขนมน้อง แย่งของเล่นเพื่อน บอกคุณครูเวลาทำผิด ครูต้องปรารถนาดีกับเด็กอย่างจริงใจ และปรารถนาให้เด็กประสบความสำเร็จในชีวิต ต้องทำการศึกษาพรหมวิหารธรรมให้เข้าใจถ่องแท้ แล้วหาวิธีนำเสนอให้เด็กได้เข้าใจ

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการประยุกต์ใช้กรุณาพรหมวิหารกับการสอนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่กรุณาตอบสัมภาษณ์และให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเล่มนี้ หากแต่ไม่ได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้ เพราะมีการให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ ประการแรก สอนให้เด็กไม่รังแกสัตว์ แบ่งปันของเล่น รักน้องเหมือนรักตัวเอง ไม่ทำลายข้าวของของโรงเรียน เวลาเพื่อนร้องไห้ ก็ช่วยดูแลบอกคุณครู ไม่ใช่ซ้ำเติม ทำร้ายน้อง ไม่หย่อนน้องแย่งขนมน้อง แย่งของเล่นเพื่อน บอกคุณครูเวลาทำผิด ประการที่สอง มีหลักวิธีการในการสอน ดังนี้ คือ ๑) เล่านิทานเกี่ยวกับการใช้กรุณาให้เด็กฟัง ๒) แบ่งกลุ่มเด็ก แล้วให้เด็กออกความคิดเห็น โดยใช้สถานการณ์จำลอง เช่น ครูสร้างสถานการณ์จำลอง แล้วสอบถามเด็กว่า ถ้าเห็นเช่นสถานการณ์ที่จำลอง เด็กมีความคิดเห็นอย่างไร

๔.๕.๓ แนวทางในการประยุกต์ใช้มุทิตาพรหมวิหารกับการสอน

แนวทางการประยุกต์ใช้แนวทางการประยุกต์ใช้มุทิตา การปฏิบัติตนของครู ซึ่งเป็นแม่พิมพ์ของชาติ ถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่ถูกต้อง ดังนั้นการแสดงตนให้บุคคลอื่นเห็นว่า เรามีความรู้สึกชื่นชมยินดีต่อเพื่อนร่วมงาน ต่อลูกศิษย์หรือต่อบุคคลรอบตัวก็ตาม ด้วยความจริงใจ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งของครูที่จะกระทำให้เห็นและเป็นตัวอย่างที่ดี หลักธรรมข้อนี้ เป็นหลักธรรมสำคัญอีกข้อหนึ่ง เพราะการชื่นชมยินดีกับบุคคลอื่นอย่างจริงใจ เป็นการปฏิบัติที่ค่อนข้างยากและอดัดใจ เพราะพื้นฐานทางจิตใจของบุคคลย่อมไม่ยอมให้ใครได้ดีกว่า นี่ถือว่าเป็นธรรมชาติของคน

ดังนั้น ถ้าครู มีความชื่นชมยินดีกับเพื่อนร่วมงาน กับลูกศิษย์เมื่อได้ตัวอย่างจริงใจ ย่อมเป็นสิ่งที่ต้องการขององค์กร การประยุกต์ใช้มุทิตา ความรู้สึกชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เป็นข้อปฏิบัติของ

บันทึกที่ผู้อื่นให้ความเคารพนับถือ เมื่อครู ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีหลักมุทิตาธรรม ความนับถือจากเพื่อนร่วมงาน จากผู้ปกครองเด็กและจากตัวเด็กก็จะตามมาเป็นเงาตามตัว การประยุกต์ใช้หลักธรรมเรื่องนี้ จึงเป็นเรื่องของตัวบุคคลที่จะมีวิธีการมองบุคคลรอบข้างอย่างไร อันดับแรกครูต้องทำความเข้าใจในหลักธรรมแล้วจึงนำไปสอนเด็กนักเรียนอย่างถูกต้อง ส่วนวิธีการในการประยุกต์สำหรับการสอน ครูอาจต้องยกตัวอย่างหรือเล่านิทานให้ฟัง แล้วถามเด็กว่า เรื่องนี้มีความชื่นชมยินดีกับบุคคลอื่นหรือไม่ อันดับต่อไปคือ ครูต้องศึกษาและทำความเข้าใจ ดีใจเมื่อเพื่อนร่วมงานได้ดี โดยไม่มีการอิจฉาริษยา ส่วนกระบวนการสอน อาจจะสอนโดยใช้วิธียกตัวอย่างประกอบหรือเล่านิทานให้เด็กฟัง แล้วตั้งคำถามให้เด็กตอบ ประการถัดมาคือ ครูต้องแม่นยำในเนื้อหาสาระสำคัญของมุทิตาว่า มีกรอบหรือขอบเขตแค่ไหน หรือว่าไม่มีขอบเขต ดังนั้น การปฏิบัติตนของครู ต่อเพื่อนร่วมงานก็ดี ต่อเด็กก็ดี ก็เป็นตัวอย่งที่เหมาะสมสำหรับบุคคลที่ได้สัมผัสและพบเห็น เช่น ครูต้องรู้จักยินดีกับเพื่อนร่วมงานก่อน เป็นต้น ประการต่อมา คือครูต้องสอนให้เด็กมีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับรางวัลจากครู ไม่อิจฉาริษยา ยอมรับในการชมเชยของคุณครู มีจิตใจที่อ่อนโยน ไม่ถือเวลาที่ครูสอน มีอารมณ์สดชื่นแจ่มใสตลอดเวลา

ดังนั้น ครู จึงเป็นหัวใจสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน สำหรับการประยุกต์ใช้หลักมุทิตา ครูจึงต้องเป็นตัวอย่างให้เด็กได้เห็นและพร้อมกันนั้น ก็เล่านิทานให้เด็กฟัง แล้วตั้งคำถาม เป็นต้น เพื่อให้เด็กได้ทราบความหมายของมุทิตาธรรมและที่สำคัญ ในยามที่เด็กได้รับรางวัลหรือทำสิ่งใดสำเร็จ ครูต้องบำเพ็ญมุทิตาธรรม คือ ให้คำชื่นชม ยกย่อง สรรเสริญ หรือแม้แต่ให้รางวัล ก็จะเป็นการดียิ่ง สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการประยุกต์ใช้มุทิตาพรหมวิหารกับการสอนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่กรุณาตอบสัมภาษณ์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเล่มนี้ หากแต่ไม่ได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้ เพราะมีการให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ ประการแรก ครูพึงสอนให้เด็กมีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับรางวัลจากครู ไม่อิจฉาริษยายอมรับในการชมเชยของคุณครู มีจิตใจที่อ่อนโยน ไม่อื้อเวลาที่คุนครูสอน มีอารมณ์สดชื่น แจ่มใสตลอดเวลา ประการที่สอง ครูควรสอนโดยการยกสถานการณ์ตัวอย่างประกอบ เช่น เมื่อเด็กในห้องคนหนึ่งทำสิ่งที่ดี มีประโยชน์ หรือประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดี หรือเป็นผู้ชนะเลิศการแข่งขันอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ครูก็ให้รางวัลแก่เด็กคนนั้น เช่น ให้ขนม ให้ของขวัญ แล้วถามความรู้สึกของเด็กที่เหลือว่า เขามีความคิดอย่างไร เมื่อเด็กตอบคำถามแล้ว ครูสรุปข้อธรรมมุทิตาให้เด็กเข้าใจ อย่างนี้ เป็นต้น

๔.๕.๔ แนวทางในการประยุกต์ใช้อุเบกขาพรหมวิหารกับการสอน

แนวทางการประยุกต์ใช้แนวทางการประยุกต์ใช้มุทิตา การปฏิบัติตนของครู แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขา อุเบกขา ความเที่ยงตรงไม่เอนเอียง หมายความว่า เป็นการกระทำที่ปราศจากอคติ ๔ ประการคือ ๑) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะรัก ๒) โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง ๓) โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง และ ๔) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว ทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นเหตุให้วางอุเบกขาไม่ได้ ดังนั้น บุคคลพึงกระทำการโดยมีอุเบกขาอย่างซื่อตรงและตรงไปตรงมา ไม่มีอคติ การที่จะมีอุเบกขาได้นั้น จะต้องไม่มีอคติทั้ง ๔ ข้อ การประยุกต์ใช้อุเบกขาไม่ใช่เป็นการวางเฉยแบบไม่ยี่นดียีนร้าย แต่เป็นการสอนให้รู้จักตั้งตนให้เป็นกลางจากสิ่งทั้งหลาย หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ให้ปราศจากอคติ ๔ ประการ แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความซื่อตรงของครู เพราะการที่วางตนเป็นกลางในลักษณะของ

อุเบกขานี้ เป็นการวางตนเป็นกลางในทุกระดับชั้น กล่าวคือ ไม่แบ่งพรรค แบ่งพวกเพราะเห็นว่ากลุ่มนั้นได้ดีกว่ากลุ่มเรา หรือว่ากลุ่มเราได้ดีกว่ากลุ่มเขา การใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อนร่วมงานจะต้องวางตนให้เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยอาศัยอคติ ๔ เป็นตัวประกอบหรือเป็นเครื่องมือของอคติ ๔ ประการนั้น การปกครองเด็กก็เช่นเดียวกัน ครูจะต้องไม่มีอคติ ๔ ประการไปใช้กับเด็ก ตรงมอเด็กก็ตรงไปตรงมา คือ ครูต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเสมอต้นเสมอปลายทั้งต่อเด็กและเพื่อนร่วมงาน

การเป็นครูที่ซื่อสัตย์ ซื่อตรงทั้งต่อเด็กและเพื่อนร่วมงาน กล่าวได้ว่า เป็นการวางตัวอุเบกขาได้อย่างถูกต้อง การประยุกต์ใช้นั้น พยายามสอนให้เด็กเข้าใจถึงคำว่าอุเบกขาและครูสอนวิธีการดำเนินชีวิตอย่างมีอุเบกขา การประยุกต์ใช้เป็นการบูรณาการระหว่างการดำเนินชีวิตในปัจจุบันให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ครูต้องบูรณาการตนให้เหมาะสมกับสมัยและเหมาะสมกับวัย เหมาะสมกับสถานที่ ดังนั้นการบูรณาการอุเบกขา จึงเป็นเรื่องของการรู้จักวางใจเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเข้ากลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยปราศจากเหตุผลที่ถูกต้อง การสอนเด็กจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับเด็ก ให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของอุเบกขาว่า โดยแท้จริงแล้ว อุเบกขามุ่งสิ่งใดกันแน่ สำหรับครู ให้ทำความเข้าใจหลักธรรม เพื่อสอนตนเองและสอนเด็ก โดยการสอนให้เด็กไม่พูดปด โกหก มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง รักเด็กทุกคนเท่ากัน ไม่เลือกเด็กยากจนหรือเด็กมีฐานะดี ทำความเข้าใจและเรียนรู้เรื่องอุเบกขาให้เข้าใจ และประพฤติตนให้เป็นตัวอย่างแก่เด็ก สอนเด็กให้เข้าใจถึงหลักอุเบกขา โดยปราศจากอคติ ๔ อย่างชัดเจนและเข้าใจ

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการประยุกต์ใช้อุเบกขาพรหมวิหารกับการสอนของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ที่กรุณาให้ข้อมูลสัมภาษณ์ เสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเล่มนี้หากแต่ไม่ได้นำมากล่าวไว้ในที่นี้ เพราะมีการให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ประการแรก สอนให้เด็กไม่พูดปด โกหก มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง รักเด็กทุกคนเท่ากันไม่เลือกเด็กยากจนกับเด็กมีฐานะดี ประการที่สอง ฝึกให้เด็กเป็นคนมีใจหนักแน่น ไม่แสดงความดีใจหรือเสียใจจนเกินกว่าเหตุ สามารถมีกำลังใจยอมรับได้กับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเข้าใจ

ดังนั้น สรุปได้ว่า แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอน พบว่าแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอนมีอยู่แล้ว เช่น พยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือ ความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมูทิตา ความพลอยยินดีด้วย การสนับสนุนและส่งเสริม การให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำได้ หรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสินด้วยความเที่ยงธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่าๆ กัน เป็นต้น

๔.๖ สรุป

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า การใช้หลักเมตตาตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู หมายถึงความปรารถนาดี ความรักอย่างมิตร ความมีไมตรี ความเห็นอก

เห็นใจ ความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความมุ่งหวังให้บุคคลอื่นและสัตว์มีความสุขความเจริญก้าวหน้าโดยมิได้มุ่งผลประโยชน์ตอบแทนแก่ตนเอง เป็นคุณธรรมพื้นฐานขั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเป็นภาวะจิตที่ไม่เห็นแก่ตัว สามารถแสดงออกทั้งทางกาย และวาจา ซึ่งมีลักษณะกายกรรมและวจีกรรมอันประกอบด้วยจิตใจที่มีเมตตา จึงสามารถวัดความเมตตาได้ทั้งพฤติกรรมภายในและภายนอก คือแสดงออกทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ครูจะต้องมีเมตตาไปถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วย และมีเมตตาต่อเพื่อนครู ภารโรง ผู้บังคับบัญชาด้วย ตลอดจนประชาชนในชุมชน สิ่งใดที่กระทำแล้วถือว่าเป็นการ สร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาให้สังคมเจริญ ครูควรกระทำสิ่งนั้น เช่น ให้ความร่วมมือต่อสังคม ทำบุญ อบรมสั่งสอนศิษย์ และประชาชนในสังคมในชุมชน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความ สุภาพ มีศิลปะในการสนทนา รู้จักชนะใจคน มีน้ำใจ มีวิธีการพัฒนาโรงเรียนให้เจริญ จัดบริการ แนะนำที่ดีให้เด็กและประชาชน เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดของห้องเรียน บริเวณ โรงเรียน ห้องอาหาร ห้องสมุด มีความขยันหมั่นเพียรในการสอน และการประเมินผล และ ติดตามผลนักเรียน จัดสวัสดิการที่มีประโยชน์ให้เด็กและผู้ปกครอง จัดโครงการที่เป็นการพัฒนา ต่อบุคลิภาพ พัฒนาบ้านเรือน พัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ให้ประชาชน เป็นโครงการร่วมกัน กับชุมชน เป็นต้น

กรุณา หมายถึง ความรู้สึกสงสารจากจิตใจ เมื่อเห็นบุคคลอื่นหรือสัตว์ได้รับความเดือดร้อนหรือประสบกับความทุกข์ จะเกิดความห่วงใยคิดหาวิธีการและลงมือช่วยเหลือจริงเพื่อปลดปล่อยให้เขาเป็นอิสระจากความทุกข์หรือลดความเดือดร้อนลง ความกรุณาเป็นคุณธรรมสำคัญที่จะทำให้เกิดความเสียสละแก่ผู้อื่น ช่วยลดความเห็นแก่ตัวเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และสามารถแสดงออกมาภายนอกที่เป็นพฤติกรรมทั้งทางกายและวาจาที่ประกอบด้วยความกรุณาจากจิตใจ

มุทิตา เป็นธรรมสำหรับมารดา บิดา ครู อาจารย์ ซึ่งความจริงอันเป็นข้อแตกต่างสำคัญระหว่างสังคมกับธรรมชาติที่มารดา บิดา ครู อาจารย์ เป็นผู้ควรเข้าใจฝึกอบรมให้เด็กเรียนรู้และประพฤติปฏิบัติพรหมวิหารธรรม เพื่อการนำไปพัฒนาจิตและปฏิบัติต่อบุคคลและสังคม โดยที่มารดา บิดา ผู้เป็นครูคนแรกของบุตร รวมตลอดถึง บุคลากร ครู เป็นมัคคุเทศก์ผู้ชี้แนะพรหมวิหารธรรมมาแนะนำและทำให้เด็กได้ปฏิบัติตาม มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ลักษณะทางจิตใจที่แสดงออกด้วยความรักความปรารถนาดี ความเกื้อกูล มุ่งสร้างผลประโยชน์ มีลักษณะที่จิตใจแสดงความสงสารคิดให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

จากการใช้หลักอุเบกขา แปลว่า มองดูอยู่ใกล้ ๆ หรือคอยมองดูแต่ไม่ใช่ดูเปล่า ๆ ดูให้เขาทำ เช่น พ่อแม่ต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่าต่อไปลูกเราจะโต จะต้องหัดดำเนินชีวิตเองให้ได้ จะต้องรับผิดชอบตัวเองได้ ดังนั้นจึงฝึกให้ลูกทำ ให้เขาฝึกตัวเอง แล้วดูอยู่ใกล้ ๆ เป็นที่ปรึกษา ถ้าเขาทำไม่ถูก ทำไม่ได้ผล จะได้ช่วยแก้ไข แนะนำจนเขาทำเป็นหรือทำได้ดีด้วยตัวเอง พ่อแม่หรือครูอาจารย์ วางอุเบกขาแบบนี้เพื่อให้ลูกหรือ ลูกศิษย์มีโอกาสพัฒนาตนเอง การจะอุเบกขาได้ต้องมีปัญญา นอกจากนี้เมื่อใดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไปส่งผลกระทบเสียหายต่อธรรม คือทำให้เสียหลักการแห่งความเป็นจริง ความถูกต้องดีงามความสมเหตุสมผล ความชอบธรรม ความเป็นธรรม เช่น ผิดกฎหมายหรือกติกาสังคม เราต้องหยุดช่วยเหลือเพื่อให้เขาได้รับผิดชอบต่อธรรม ลักษณะเช่นนี้คือ อุเบกขา ดังนั้นอุเบกขาจึงเป็นตัวคุมหมัดทำให้ธรรม ๓ ข้อแรก คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อยู่ในขอบเขตที่ถูกต้อง หรือ

อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อุเบกขาเป็นการใช้ปัญญาเพื่อรักษาธรรม ส่วนเมตตา กรุณา มุทิตานั้นรักษาคนซึ่งใช้กับความรู้สึกลึกซึ้งกว่า เช่น รู้สึกเป็นมิตร รู้สึกเห็นใจสงสาร และรู้สึกพลอยดีใจช่วยหนุน ถ้าเราใช้เมตตา กรุณา มุทิตามาก เราจะมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดี แต่ถ้าขาดอุเบกขาคนจะช่วยเหลือกันระหว่างบุคคลจนกระทั่งเสียหลักการ จะเสียความเป็นธรรมในสังคม โดยละทิ้งหลักเกณฑ์ กฎหมาย กติกา เป็นต้น ธรรมที่ช่วยให้เกิดอุเบกขา มี ๕ อย่าง คือ วางใจในสัตว์ (ทั้งพระทั้งชาวบ้าน) วางใจเป็นกลางในสังขาร (ทั้งอวัยวะในตัวและข้าวของ หลักเว้นบุคคลที่หวังหวังสัตว์และสังขาร คบหาคนที่มิใช่เป็นกลางในสัตว์และสังขาร ทำใจให้น้อมไปในอุเบกขาสรูปได้ว่าอุเบกขามีหมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ ๔ คือ รัก ชัง หลง และกลัว ในกรณีที่เราได้พยายามช่วยเหลือทั้งในด้านความเมตตา กรุณา และมุทิตา มาก่อนแล้ว แต่ถ้าหากบุคคลหรือสัตว์นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ หรือยังคงได้รับความเดือดร้อนก็ต้องวางใจให้เป็นกลางหรือเป็นปกติ ไม่ชอบหรือชังทั้งนี้เพราะเกิดจากปัญญาที่รู้ว่าทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนและจะต้องเป็นผู้รับผลกรรมของตนเอง หรือในกรณีที่บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเราก็ไม่อาจใช้ความเมตตา กรุณา มุทิตากับเขาได้ เพราะถ้าใช้ออกไปก็จะเกิดความไม่ยุติธรรม จึงต้องวางอุเบกขา หรือในกรณี พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ถ้าต้องการฝึกลูกหรือลูกศิษย์ เมื่อช่วยเหลือหรือชี้แนะในระดับหนึ่งแล้วก็ต้องวางอุเบกขาเพื่อเฝ้าหรือคอยดูอยู่ใกล้ๆ เพื่อให้เขาได้มีโอกาสกระทำหรือฝึกด้วยตนเอง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้อุเบกขาเป็นคุณธรรมหรือพฤติกรรมภายในจิตใจที่ต้องอาศัยปัญญาว่าอะไรควรหรือไม่ควร ทำให้จิตใจปลอดโปร่งและสามารถแสดงออกมาทางกายและวาจา ได้ด้วยการวางท่าทีเฉยและเฝ้าดูอยู่ทั้งนี้ควรยึดหลักที่ว่าจิตใสเป็นบุญจิตขุ่นเป็นบาป

แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอน พบว่า แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอนมีอยู่แล้ว เช่น พยายามส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์ และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมุทิตา ความพลอยยินดีด้วย การสนับสนุนและส่งเสริม การให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำได้หรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสินด้วยความเที่ยงธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่าๆ กัน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) หลักพรหมวิหาร ๔ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ๒) แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และ ๓) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ จรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔

จรรยาบรรณวิชาชีพครูจะเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นกำหนดให้มียุทธศาสตร์รองรับ และมีการกำหนดมาตรฐานของประพฤติของผู้อยู่ในวงการวิชาชีพซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณ” ส่วนลักษณะ “วิชาชีพ” ที่สำคัญคือ เป็นอาชีพที่มีศาสตร์ชั้นสูงรองรับ มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและพัฒนาวิชาชีพมีการจัดการสอนศาสตร์ดังกล่าวในระดับอุดมศึกษาทั้งการสอนด้วยทฤษฎีและการปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดความชำนาญ และมีประสบการณ์ในศาสตร์นั้นนอกจากนี้จะต้องมีองค์กรหรือสมาคมวิชาชีพ ตลอดจนมี “จรรยาบรรณในวิชาชีพ” เพื่อให้สมาชิกในวิชาชีพดำเนินชีวิตตามหลักมาตรฐานดังกล่าวหลักที่กำหนดในจรรยาบรรณวิชาชีพทั่วไป คือ แนวความประพฤติปฏิบัติที่มีต่อวิชาชีพต่อผู้เรียน ต่อตนเองและต่อสังคมสังคม ผู้ที่เป็นครูด้วยใจรักเป็นครูด้วยจิตและวิญญาณมีความเป็นครูทุกกลมหายใจตั้งแต่เกิดจนตาย ครูที่รักและห่วงหาพันห่วงใยต่อนักเรียน ต่อศิษย์ดุจลูกในไส้ของตน จะให้ศิษย์เป็น คนดี ไม่ยินยอมให้ศิษย์เป็นคนไม่ดี และมีความสุขมากในการที่ได้เกิดมาเป็นครูรักเกียรติ เทิดทูนสถาบันครูอย่างภาคภูมิใจ ในขณะที่อาชีพครู คือคนที่มายึดการเป็นครูอาชีพเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน ขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู

พรหมวิหาร ๔ หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ และพรหมวิหาร ๔ เป็นหมวดธรรมหนึ่งซึ่งสามารถสร้างสันติสุขให้แก่สังคม เพราะว่าการเจริญพรหมวิหาร ๔ ต้องส่งจิตไปให้สัตว์อื่น ดังนั้นเมื่อมีการเจริญพรหมวิหาร ๔ เกิดขึ้น จึงไม่ได้มีผลเฉพาะผู้ปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อบรรดาสัตว์โดยตรงพรหมวิหาร ๔ จึงเป็นหมวดธรรมซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท ดังนั้นในบทถัดไปผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสังคมในทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท

ความสัมพันธ์ของจรรยาบรรณวิชาชีพครูกับหลักพรหมวิหารธรรม เป็นสิ่งที่ครูควรยึดหลักใจเขาใจเรา ยึดหลักคุณธรรม เมตตา กรุณา และนึกถึงจิตใจของครูด้วย จะทำให้การบริหารนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาความเป็นภาวะผู้นำทางจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาด้าน

พรหมวิหารธรรม เป็นเสมือนหลักการสำคัญที่ให้ไว้สำหรับบุคคลหรือสังคมได้นำ ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตจะช่วยให้บุคคลปฏิบัติงานได้อย่างราบรื่นมีความสำเร็จในงานที่ทำ เป็นคนดีของครอบครัว สังคมและประเทศชาติ สำหรับครูกับคุณธรรมนั้นจะต้องเป็นของคู่กันหากครูขาดพรหมวิหารธรรม เมื่อใดก็เหมือนกับนักบวชที่ไร้ศีล หนึ่งด้วยเป็นการยืนยันกับสังคมว่าในวงการครูนั้น ครูจะควบคุม สอดส่องดูแลความประพฤติของกลุ่มครูด้วยกันตลอดเวลา มีการลงโทษทั้งทางกฎหมายและทางสังคม การควบคุมความประพฤติหรือการปฏิบัติตนของครูนั้น วิธีการที่ดีที่สุดคือการสร้างจิตสำนึกหรือการ ควบคุมทางจิตใจ ครูที่มีพรหมวิหารธรรม ย่อมเป็นครูที่มีจรรยาบรรณเป็นมาตรฐานวัดมาตรฐานความ เป็นครูของผู้ประกอบวิชาชีพครูที่สำคัญยิ่ง ครูที่มีคุณธรรมย่อมเป็นครูที่มีจรรยาบรรณที่ดีนั่นเอง

๕.๑.๒ แนวคิดจรรยาบรรณวิชาชีพครู และหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียน เทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

จรรยาบรรณวิชาชีพครูทำให้เป็นครูที่ดี เป็นที่รักใคร่ชอบและชอบพอของคนอื่นนอกจากนี้คนดีย่อมทำประโยชน์แก่ตนเอง และคนอื่นด้วย การไม่ทำชั่วเป็นการลดภาระของสังคมที่ไม่ต้องแก้ปัญหา การทำดีจึงเป็นประโยชน์แก่สังคม และช่วยให้สังคมพัฒนาไปสู่ความเจริญ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่ครูท่านอื่นๆ ครูที่ดีจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าการรักษาจริยธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าทั้งแก่บุคคลและสังคม เพราะถ้าไม่ปฏิบัติก็จะเป็นเพียงคำพูด หรือตัวหนังสือที่เขียนไว้ จะช่วยใครไม่ได้ทั้งสิ้น ดังนั้นจรรยาบรรณวิชาชีพครูและนำไปปฏิบัติดี จึงเป็นการรักษาจริยธรรมให้คงอยู่ เช่นเดียวกับพระภิกษุสงฆ์สืบทอดพระพุทธศาสนาได้ด้วยการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าพระพุทธศาสนาจึงดำรงมาได้จนถึงปัจจุบัน คนทั่วไปก็สามารถรักษา จริยธรรมของศาสนาได้ด้วยการปฏิบัติเช่นเดียวกัน การปฏิบัติดีจึงให้คุณแก่ตน แก่สังคม และเป็นการรักษาจริยธรรมไว้ให้เป็นประโยชน์แก่อนุชนสืบ

แนวคิดหลักพรหมวิหาร ๔ ของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) พบว่า ครูจะต้องมีเมตตาคือความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข เป็นพื้นฐาน เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และเป็นพื้นฐานของครูที่ดี ถือว่ามีส่วนสำคัญอย่างในการที่จะช่วยพัฒนาเด็กให้มีความก้าวหน้าทางการศึกษาอีกทางหนึ่ง ด้วยครูถือว่าเป็นแม่พิมพ์ต้นแบบแก่ศิษย์ จึงต้องเป็นคนที่มีกิริยามารยาทที่น่ารัก และเรียบร้อย น่าเคารพ ในฐานะประพจน์สมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย การทำตัวน่าเคารพนี้ เมื่อมีตรมอดดูแล้ว ก็ารู้สึกว่าพึ่งพาอาศัยได้ มีความเป็นผู้ใหญ่พอที่จะพึ่งพิงได้

ครูต้องมีกรุณา หมายถึงความสงสาร คิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หมายถึง พุทธกรรม หวังดีเมื่อมีผู้อื่นได้รับความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร ห่วงใจไป ตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์ จะเห็นได้ว่ากรุณาธรรมเป็นเครื่องปราบปรามจิตใจไม่ให้คิด เบียดเบียนคนอื่นให้ได้รับความลำบากในการกระทำการงาน กิจกรรมต่างๆ ย่อมมีความลำบากทั้งกายและใจ จึงมีความเห็นใจ หาวิธีไม่ให้เกิดความลำบากแก่ผู้ทำงาน ในที่นี้คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กนักเรียน ให้ทุกฝ่ายอยู่ด้วยกัน ด้วยความสงสาร และกำลังใจกันไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ครู เด็กนักเรียนและสถานศึกษา

หลักมูทิตาของครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) สรุปได้ว่า มูทิตาหมายถึง ความรู้สึกชื่นชม เบิกบานใจและพลอยยินดีเมื่อบุคคลอื่นประสบผลสำเร็จด้วยความจริงใจ ไม่มีความรู้สึกริษยาหรือกลั่นแกล้ง แต่เมื่อผู้ใดคิดค้นหรือทำสิ่งใหม่ๆ ที่ดีงามเป็น ประโยชน์ต่อสังคมก็มีความยินดีและให้ความร่วมมือส่งเสริมสนับสนุนให้เขามี ความก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป มูทิตาเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจสามารถแสดงออกเป็น พฤติกรรมภายนอกได้ ในลักษณะ ทางกายและวาจา ที่ประกอบไปด้วยจิตใจที่มีมูทิตาเป็น พื้นฐาน โดยที่มีได้หวังผลพลอยได้จากการที่ผู้อื่นได้ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุที่ บุคคลอื่นได้รับนั้น

หลักอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ ๔ คือ รัก ชัง หลง และกลัว ในกรณีที่เราได้พยายาม ช่วยเหลือทั้งในด้านความเมตตา กรุณา และมูทิตา มาก่อนแล้ว แต่ถ้าหากบุคคลหรือสัตว์ นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ หรือยังคงได้รับความเดือดร้อนก็ต้องวางใจให้เป็นกลางหรือเป็น ปกติ ไม่ชอบหรือชังทั้งนี้เป็นเพราะเกิดจากปัญญาที่รู้ว่าทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนและ จะต้องเป็นผู้รับผลกรรมของตนเอง หรือในกรณีที่บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเราก็ ไม่อาจใช้ความเมตตา กรุณา มูทิตากับเขาได้ เพราะถ้าใช้ออกไปก็จะเกิดความไม่ยุติธรรม จึงต้องวางอุเบกขา หรือในกรณี พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ถ้าต้องการฝึกลูกหรือ ลูกศิษย์ เมื่อช่วยเหลือหรือชี้แนะในระดับหนึ่งแล้วก็ต้องวางอุเบกขาเพื่อเฝ้าหรือคอยดูอยู่ ใกล้เคียง เพื่อให้เขาได้มีโอกาสกระทำหรือฝึกด้วยตนเอง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้อุเบกขา เป็นคุณธรรมหรือพฤติกรรมภายในจิตใจที่ต้องอาศัยปัญญาว่าอะไรควรหรือไม่ควร ทำให้ จิตใจปลอดโปร่งและสามารถแสดงออกมาทางกายและวาจา ได้ด้วยการวางท่าทีเฉยและ เฝ้าดูอยู่ทั้งนี้ควรยึดหลักที่ว่าจิตใสเป็นบุญจิตุ่นเป็นบาป

๕.๑.๓ ทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูตามจรรยาบรรณ วิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของ โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า การใช้หลักเมตตาตาม จรรยาบรรณวิชาชีพครู หมายถึง ความปรารถนาดี ความรักอย่างมิตร ความมีไมตรี ความเห็นอก เห็นใจ ความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความมุ่งหวังให้บุคคลอื่นและสัตว์มีความสุขความเจริญก้าวหน้าโดยมิได้ มุ่งผลประโยชน์ตอบแทนแก่ตนเอง เป็นคุณธรรมพื้นฐานขั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล และเป็นภาวะจิตที่ไม่เห็นแก่ตัว สามารถแสดงออกทั้งทางกาย และวาจา ซึ่งมีลักษณะ กายกรรมและวจีกรรมอันประกอบด้วยจิตใจที่มีเมตตา จึงสามารถวัดความเมตตาได้ทั้งพฤติกรรม ภายในและภายนอก คือแสดงออกทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ ครูจะต้องมีเมตตาไปถึงพ่อแม่ ผู้ปกครองด้วย และมีเมตตาต่อเพื่อนครู ภารโรง ผู้บังคับบัญชาด้วย ตลอดจนประชาชนในชุมชน สิ่ง ใดที่กระทำแล้วถือว่าเป็นการ สร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาให้สังคมเจริญ ครูควรกระทำสิ่งนั้น เช่น ให้ความร่วมมือต่อสังคม ทำบุญ อบรมสั่งสอนศิษย์ และประชาชนในสังคมในชุมชน มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีความ สุขภาพ มีศิลปะในการสนทนา รู้จักขณะใจคน มีน้ำใจ มีวิธีการพัฒนาโรงเรียนให้

เจริญ จัดบริการ แนะนำที่ดีให้เด็กและประชาชน เป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาความสะอาดของ ห้องเรียน บริเวณ โรงเรียน ห้องอาหาร ห้องสมุด มีความขยันหมั่นเพียรในการสอน และการ ประเมินผล และ ติดตามผลนักเรียน จัดสวัสดิการที่มีประโยชน์ให้เด็กและผู้ปกครอง จัดโครงการที่ เป็นการพัฒนา ต่อบุคลิกภาพ พัฒนาบ้านเรือน พัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ให้ประชาชน เป็น โครงการร่วมกัน กับชุมชน เป็นต้น

การใช้หลักกรุณา หมายถึง ความรู้สึกสงสารจากจิตใจ เมื่อเห็นบุคคลอื่นหรือสัตว์ได้รับความเดือดร้อนหรือประสบกับความทุกข์ จะเกิดความห่วงใยคิดหาวิธีการและลงมือช่วยเหลือจริงเพื่อ ปลดปล่อยให้เขาเป็นอิสระจากความทุกข์หรือลดความเดือดร้อนลง ความกรุณาเป็นคุณธรรมสำคัญที่ จะทำให้เกิดความเสียสละแก่ผู้อื่น ช่วยลดความเห็นแก่ตัวเป็นคุณธรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ และสามารถแสดงออกมามีภายนอกที่เป็นพฤติกรรมทั้งทางกายและวาจาที่ประกอบด้วยความกรุณาจาก จิตใจ

การใช้หลักมูทิตา เป็นธรรมสำหรับมารดา บิดา ครู อาจารย์ ซึ่งความจริงอันเป็นข้อ แตกต่างสำคัญระหว่างสังคมกับธรรมชาติที่มารดา บิดา ครู อาจารย์ เป็นผู้ควรเข้าใจฝึกอบรมให้เด็ก เรียนรู้และประพฤติปฏิบัติพรหมวิหารธรรม เพื่อการนำไปพัฒนาจิตและปฏิบัติต่อบุคคลและสังคม โดยที่มารดา บิดา ผู้เป็นครูคนแรกของบุตร รวมตลอดถึง บุคลากร ครู เป็นแม่คฤหบดีผู้ขึ้นเอาพรหม วิหารธรรมมาแนะนำและทำให้เด็กได้ปฏิบัติตาม มูทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ลักษณะทาง จิตใจที่แสดงออกด้วยความรักความปรารถนาดี ความเกื้อกูล มุ่งสร้างผลประโยชน์ มีลักษณะที่จิตใจ แสดงความสงสาร คิดให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

การใช้หลักอุเบกขา แปลว่า มองดูอยู่ใกล้ ๆ หรือคอยมองดูแต่ไม่ใช่ดูเปล่า ๆ ดูให้เขาทำ เช่น พ่อแม่ต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่าต่อไปลูกเราจะโต จะต้องหัดดำเนินชีวิตเองให้ได้ จะต้อง รับผิดชอบตัวเองได้ ดังนั้นจึงฝึกให้ลูกทำ ให้เขาฝึกตัวเอง แล้วดูอยู่ใกล้ ๆ เป็นที่ปรึกษา ถ้าเขาทำไม่ ถูก ทำไม่ได้ผล จะได้ช่วยแก้ไข แนะนำจนเขาทำเป็นหรือทำได้ดีด้วยตัวเอง พ่อแม่หรือครูอาจารย์ วาง อุเบกขาแบบนี้เพื่อให้ลูกหรือ ลูกศิษย์มีโอกาสพัฒนาตนเอง การจะอุเบกขาได้ต้องมีปัญญา นอกจากนี้ เมื่อใดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไปส่งผลกระทบเสียหายต่อธรรม คือทำให้เสียหลักการแห่งความ เป็นจริง ความถูกต้องดีงามความสมเหตุสมผล ความชอบธรรม ความเป็นธรรม เช่น ผิดกฎหมายหรือ กติกาสังคม เราต้องหยุดช่วยเหลือเพื่อให้เขาได้รับผิดชอบต่อธรรม ลักษณะเช่นนี้คือ อุเบกขา ดังนั้น อุเบกขาจึงเป็นตัวคุมหมัดทำให้ธรรม ๓ ข้อแรกคือ เมตตา กรุณา มุทิตา อยู่ในขอบเขตที่ถูกต้อง หรือ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อุเบกขาเป็นการใช้ปัญญาเพื่อรักษาธรรม ส่วนเมตตา กรุณา มุทิตานั้นรักษา คนซึ่งใช้กับความรู้สึกมากกว่า เช่น รู้สึกเป็นมิตร รู้สึกเห็นใจสงสาร และรู้สึกพลอยดีใจช่วยหนุน ถ้า เราใช้เมตตา กรุณา มุทิตามาก เราจะมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดี แต่ถ้าขาดอุเบกขาคนจะ ช่วยเหลือกันระหว่างบุคคลจนกระทั่งเสียหลักการ จะเสียความเป็นธรรมในสังคม โดยละทิ้ง หลักเกณฑ์ กฎหมาย กติกา เป็นต้น ธรรมที่ช่วยให้เกิดอุเบกขา มี ๕ อย่าง คือ วางใจในสัตว์ (ทั้งพระ ทั้งชาวบ้าน) วางใจเป็นกลางในสังขาร (ทั้งอวัยวะในตัวและข้าวของ) หลีกเว้นบุคคลที่หวั่นหวงสัตว์ และสังขาร คบหาคนที่ม่ใจเป็นกลางในสัตว์และสังขาร ทำใจให้น้อมไปในอุเบกขาสรุปได้ว่าอุเบกขา หมายถึง การวางท่าทีของจิตใจให้เป็นกลางต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นคุณธรรมที่ทำให้ลดอคติ ๔ คือ รัก ชัง หลง และกลัว ในกรณีที่เราได้พยายามช่วยเหลือทั้งในด้านความเมตตา กรุณา และมุทิตา มา

ก่อนแล้ว แต่ถ้าหากบุคคลหรือสัตว์นั้นไม่ประสบผลสำเร็จ หรือยังคงได้รับความเดือดร้อนก็ต้องวางใจให้เป็นกลางหรือเป็นปกติ ไม่ชอบหรือชังทั้งนี้เป็นเพราะเกิดจากปัญญาที่รู้ว่าทุกคนล้วนมีกรรมเป็นของตนและจะต้องเป็นผู้รับผลกรรมของตนเอง หรือในกรณีที่บุคคลอื่นกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเราก็ไม่ควรใช้ความเมตตา กรุณา มุทิตากับเขาได้ เพราะถ้าใช้ออกไปก็จะเกิดความไม่ยุติธรรม จึงต้องวางอุเบกขา หรือในกรณี พ่อแม่กับลูก ครูอาจารย์กับลูกศิษย์ ถ้าต้องการฝึกลูกหรือลูกศิษย์ เมื่อช่วยเหลือหรือชี้แนะในระดับหนึ่งแล้วก็ต้องวางอุเบกขาเพื่อเฝ้าหรือคอยดูอยู่ใกล้ๆ เพื่อให้เขาได้มีโอกาสกระทำหรือฝึกด้วยตนเอง จนสามารถพึ่งพาตนเองได้อุเบกขาเป็นคุณธรรมหรือพฤติกรรมภายในจิตใจที่ต้องอาศัยปัญญาว่าอะไรควรหรือไม่ควร ทำให้จิตใจปลอดโปร่งและสามารถแสดงออกมาทางกายและวาจา ได้ด้วยการวางท่าทีเฉยและเฝ้าดูอยู่ทั้งนี้ควรยึดหลักที่ว่าจิตใสเป็นบุญจิตขุ่นเป็นบาป

แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมกับการสอน พบว่า มีการส่งเสริมให้ครูผู้สอน มีการนำหลักเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี หลักกรุณา คือ ความสงสาร ปรารถนาจะช่วยให้พ้นจากความทุกข์และปัญหาอุปสรรคนานาประการ หลักมุทิตา ความพลอยยินดีด้วย การสนับสนุนและส่งเสริม การให้ความชื่นชมและการให้ของรางวัลในโอกาสที่ทำได้หรือประสบความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการนำเอาหลักอุเบกขามาใช้ในการตัดสิน ตอนที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์มีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็ตัดสินโดยความเที่ยงธรรม ยุติธรรม หรือรักลูกศิษย์เท่ากัน มีอะไรก็แบ่งปันให้เท่าๆ กัน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นคุณค่าของการนำเอาหลักพรหมวิหารธรรมไปปรับประยุกต์ใช้เพิ่มเติมกับโรงเรียน ให้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของพรหมวิหารธรรมสำหรับการพัฒนาตนเองได้อย่างทั่วถึง ให้พรหมวิหารธรรมมีส่วนความรับผิดชอบในสังคมส่วนรวม จากการจัดกิจกรรมส่งเสริมและสร้างรูปแบบการพัฒนาพรหมวิหารธรรมในสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในทุกระดับครู/ผู้ดูแลเด็ก/ผู้บริหาร/บุคคลทั่วไป ควรสร้างรูปแบบกิจกรรมการนำพรหมวิหารธรรมมาส่งเสริมการเรียนการสอนและมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นประเด็นปัญหาต่างๆ ที่น่าศึกษาเป็นอย่างมาก แต่ไม่สามารถนำเสนอได้ในงานวิจัยเล่มนี้ได้หมด อันเนื่องมาจากมีข้อจำกัดด้านขอบเขตของการวิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมพรหมวิหารธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษา

๒. ควรมีการศึกษารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพรหมวิหารธรรมสำหรับเยาวชนไทยในสังคมยุคออนไลน์

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี-ไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

เลขาธิการสภาการศึกษา. สำนักงาน, แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๙) : ฉบับสรุป.

พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟิก จำกัด, ๒๕๕๑.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

๒๕๔๐, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), คุณธรรมสำหรับนักบริหาร, กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิ พุทธธรรม, ๒๕๓๔.

ธงชัย สันติวงษ์, การบริหารงานบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕
สุมน อมรวิวัฒน์, สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พระในบ้าน, กรุงเทพมหานคร : คำถาวรธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๑.

ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ศาสนาภาษาอังกฤษ -ไทยฉบับบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๘

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), รวมธรรมะ, กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๔๓.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต), ศาตราจารย์พิเศษ, มณีแห่งปัญญา, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๓๙.

บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

ปัญญานันทภิกขุ (ปิ่น ปญฺญานนฺโท), หน้าทีของคน (ฉบับสมบูรณ์), กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์

- เนตรชนก โพธารามิก, “วิธีการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ เพื่อการพัฒนาสังคม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระมหาบุญญวัฑฒ์ ปญญาวุฑโฒ (อ่อนดี) “การศึกษาการงานบริหารบุคลากรตามหลักพรหม วิหาร ๔ โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (การ บริหารการศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระดารา อคคณญาโณ (ถาจ) “การบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มเครือข่ายที่ ๙ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต ๓”, **วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.
- สุพล เครื่องมะโนรมณ์, “การใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒).

(๓) ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

๑) ผู้บริหาร

๑. นางนิตดา คำแพงเมือง, ผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
๒. นางสมฤดี หัสมิตร, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐.
๓. นางปรัชญากรณ์ หล้าก้า, รองผู้อำนวยการ, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๒) ครู

๔. นางสาวสุภารัตน์ โมระโส, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐.
๕. นางกมลชนก ตันอ, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐.
๖. นางบุญพร นาจะรวาย, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.
๗. นางวารินทร์ แก้วรังสันต์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐.
๘. นางกองขัน รอดอินทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๐.
๙. นางสาวสุรตนา บุตรโคตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๑๐. นางอรพิน ชატะบุตร, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๑๑. นางวีรญา บุตรจันทร์, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐.

๑๒. นางสาวพูนสุข สุขเสริม, ครู, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๑๓. นางภารดี ดวงสีมา, ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๓) ผู้ปกครองนักเรียน

๑๔. นางสาวกาญจนา ประจวบสุข, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๑๕. นางสาวเนียง ประรัมย์, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๑๖. นางสาวกชนนท์ ดวงคำผุย, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๑๗. นางสาวชนิดา วงษ์คำจันทร์, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๑๘. นางสาววัชรารภณ์ อีระสาร, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐.

๑๙. นางสาวรุ่งฤดี เมืองศรี, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๒๐. นางสาวมณีนรัตน์ โพธิ์ทิพย์, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๒๑. นางทัศนีย์ พันศิริ, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๒๒. นางยุวดี หล้าคอม, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

๒๓. นางสาวจริยา ผาจอง, ผู้ปกครองนักเรียน, โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์), อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาหลักพรหมวิหาร ๔ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ๒) สภาพและปัญหาครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งเป็น ๒ ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมุ่งนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จะไม่กระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานและสถานภาพของท่านแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อตามสภาพจริง

ผู้วิจัยขอขอบคุณและอนุโมทนาในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

.....

นางสาวชญญาดา โพนสิงห์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์.....เวลา.....น.

สถานที่สัมภาษณ์.....

ชื่อ.....อายุ.....ปี

การศึกษา.....

สถานะภาพ () โสด () สมรส () หม้าย

อาชีพ.....

ส่วนที่ ๒ หัวข้อสัมภาษณ์

๑. ท่านมีหลักปฏิบัติต่อจรรยาบรรณวิชาชีพครู อย่างไร

.....
.....
.....

๒. ท่านเข้าใจหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร

.....
.....
.....

๓. ท่านใช้หลักเมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมี สุข มีความรักและความหวังดี ต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างไร

.....
.....
.....

๔. ท่านใช้หลักกรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น พ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบเคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อ ใจ ก ว ำ ง ร ับ ฟ ัง ป ัญ ห า มา ป ร ะ ยุก ต ์ ไ ช้ ใน ก าร ท ำ ง า น อ ย ำ ง ไ ร

.....
.....
.....

๕. ท่านใช้หลักมุทิตา คือความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างไร

.....
.....
.....

๖. ท่านใช้หลักอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เพียงตรงไม่เอนเอียง มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างไร

.....

.....

.....

๗. ปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

๘. ข้อเสนอแนะทั่วไป

.....

.....

.....

สัมภาษณ์ นางนิตดา คำแพงเมือง
ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๔ หนองรัตน อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางภารดี ดวงสีมมา
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอมะเอยีร์ จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางวีรญา บุตรจันทร์
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอมะเอยีร์ จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ น.ส.สุภารัตน์ โมระโส
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางกมลชนก ตันงอ
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางบุญพร นาจะรวย ครู ร.ร.เทศบาล ๔ ฉลองรัตน
ครู โรเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางกองขัน รอดอินทร์
ครู โรเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาวสุรตนา บุตรโคตร
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางวารินทร์ แก้ววังสันต์ ครู ร.ร.เทศบาล ๔ ฉลองรัตน
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางอรพิน ชატะบุตร
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสมฤดี หัสมิตร
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาวพุดสุข สุขเสริม
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางปรัชญากร หล้าก่ำ
ครู โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาวกาญจนา ประจวบสุข
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนมีชัย เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาวสำเนียง ประรัมย์
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนจอมมณี เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาว กชนนธ์ ดวงคำผุย
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนมหายโสภ เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาวชนิดา วงษ์คำจันทร์
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนเนินพะเนา เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาววัชรารักษ์ อีระสาร
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนป่าพร้าว เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาวรุ่งฤดี เมืองศรี
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนศรีสุมงคล เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาวมณีนรัตน์ โพธิ์ทิพย์
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนยอดแก้ว เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางทัศนีย์ พันศิริ
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนมีชัย เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางยุวดี หล้าคอม
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนดอนโพธิ์ เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นางสาว จริยา ผาจง
ผู้ปกครองนักเรียน ในชุมชนวัดธาตุ เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ นักเรียนอนุบาล โรงเรียนเทศบาล ๔ หนองรัตน

๑. เด็กหญิง กาญจนสุตา พารา
๒. เด็กหญิงกุลจิรา ผาตินันท์
๓. เด็กหญิงภาวิตา วงนวนตา
๔. เด็กหญิงสุชัญญา นามผา
๕. เด็กหญิง เบญญาภา บรรพโคตร
๖. เด็กชาย ธารณ์ พนาธิกุล
๗. เด็กชายภูมิพัฒน์ นามบุรี
๘. เด็กชายสายชล พุทธกุล
๙. เด็กชายธนทรัพย์ ยืนสุข
๑๐. เด็กชายธนโชติ วงศ์กะโซ่

สัมภาษณ์ นางนิตดา คำแพงเมือง ผอ.ร.ร.เทศบาล ๕ นล่องรัตน

สัมภาษณ์ นางภารดี ดวงสีมา ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ นางวีรญา บุตรจันทร์ ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ น.ส.สุภารัตน์ โมระโส ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ นางกมลชนก ตั้งงอ ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ นางบุญพร นางระรวย ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ นางวารินทร์ แก้ววังสันต์ ครู ร.ร.เทศบาล ๔ นครรัตน

สัมภาษณ์ นางกองชน รอดอินทร์ ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ นางสาวสุรธนา บุตรโคตร ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

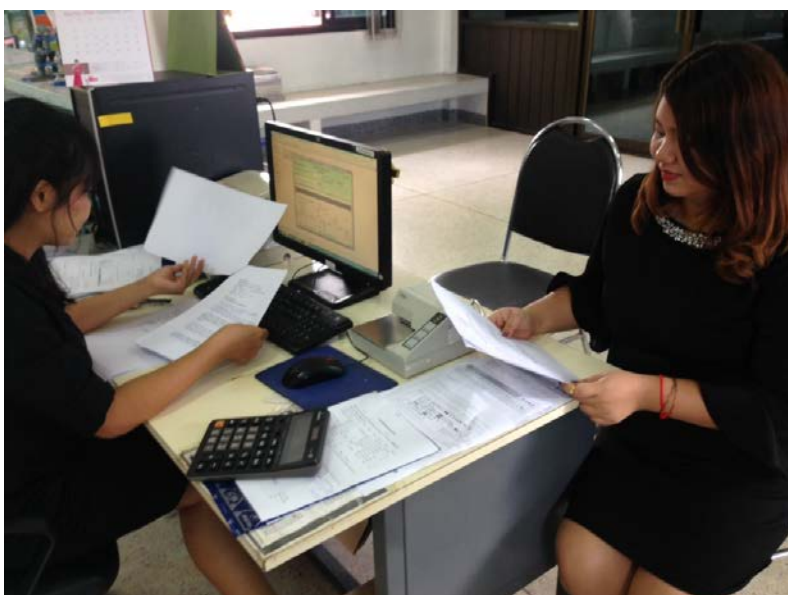
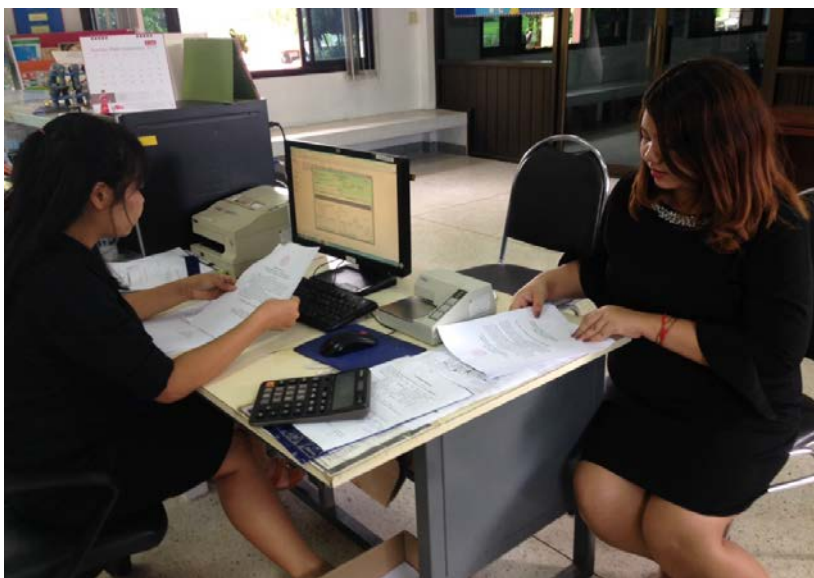

สัมภาษณ์ นางอรพิน ขาตะบุตร ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ นางสาวสมฤดี หัสมินทร์ ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ นางสาวพูลสุข สุขเสริม ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ นางปรัชญากร หล้าก่ำ ครู ร.ร.เทศบาล ๔ หนองรัตน

สัมภาษณ์ผู้ประกอบการนักเรียน

๑. นางสาวกาญจนา ประจวบสุข

๒. นางสาวเนียง ประรัมย์

๓. นางสาว กชนนธ์ ดวงคำผุย

๔. นางสาวชนิดา วงษ์คำจันทร์

๕. นางสาววัชรภรณ์ อีระสาร

๖. นางสาวรุ่งฤดี เมืองศรี

๗. นางสาวมณีนรัตน์ โพธิ์ทิพย์

๘. นางทัศนีย์ พันศิริ

๙. นางยุวดี หล้าคอม

๑๐. นางสาว จริยา ผาจง

สัมภาษณ์ นักเรียนอนุบาล โรงเรียนเทศบาล ๔ ฉลองรัตน์

- ๑๑.เด็กหญิง กาญจนสุดา พารา
- ๑๒.เด็กหญิงกุลจิรา ผาตินันท์
- ๑๓.เด็กหญิงภาวิตา วงนวนตา
- ๑๔.เด็กหญิงสุชัญญา นามผา
- ๑๕.เด็กหญิง เบญญาภา บรรพโคตร
- ๑๖.เด็กชาย ธารณ์ พนาธิกุล
- ๑๗.เด็กชายภูมิพัฒน์ นามบุรี
- ๑๘.เด็กชายสายชล พุทธกุล
- ๑๙.เด็กชายธนทรัพย์ ยืนสุข
- ๒๐.เด็กชายธนโชติ วงศ์กะโซ่

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล : นางสาวชญาดา โพนสิงห์
เกิด : วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๖
สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ ๘๓ หมู่ที่ ๑๒ บ้านไทยสวรรค์ ตำบลสร้างคอม
อำเภอสร้างคอม จังหวัดอุดรธานี
การศึกษา : พ.ศ.๒๕๕๘ ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) สาขาวิชา รัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ที่ทำงาน : ครู รร.เทศบาล ๔ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
ปีที่เข้าศึกษา : มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๘
จบการศึกษา :
ที่อยู่ปัจจุบัน : บ้านเลขที่ ๘๓ หมู่ที่ ๑๒ บ้านไทยสวรรค์ ตำบลสร้างคอม
อำเภอสร้างคอม จังหวัดอุดรธานี ๔๑๒๖๐
โทรศัพท์ : มือถือ ๐๖๕-๗๔๐-๓๒๘๖ E-mail : kaofang1993@hotmail.com

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาหลักพรหมวิหาร ๔ และจรรยาบรรณวิชาชีพครู ๒) สภาพและปัญหาครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ของครูตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูของโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้แบ่งเป็น ๒ ตอนประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูโรงเรียนเทศบาล ๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมุ่งนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเท่านั้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จะไม่กระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานและสถานภาพของท่านแต่อย่างใด แต่จะเป็นประโยชน์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อตามสภาพจริง

ผู้วิจัยขอขอบคุณและอนุโมทนาในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

.....
โศภิตา โพนสิงห์

นางสาวชญาดา โพนสิงห์

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์ ๑๕ ก.ค. ๖๐ เวลา ๑๒.๐๐ น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนเทศบาล ๔ (หนองปรือใหม่)

ชื่อ นาว ประทุมกรณ์ นามสกุล หล้าก้า อายุ ๕๕ ปี

การศึกษา ปริญญาโท

สถานะภาพ () โสด (✓) สมรส () หม้าย

อาชีพ รับราชการ (สอนอยู่ในหน่วยงาน สถานศึกษา)

ส่วนที่ ๒ หัวข้อสัมภาษณ์

๑. ท่านมีหลักปฏิบัติต่อจรรยาบรรณวิชาชีพครู อย่างไร

- รักและห่วงใยนักเรียน ดูแลพวกเขาอย่างดี สรีทธาในอาชีพ,
ตลอดจนสื่อสังคม วิชาภาษาอังกฤษ

๒. ท่านเข้าใจหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร

- หลักธรรมสำหรับ ผู้บริหาร มีมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์
สละร่วมกับคนอื่น๓. ท่านใช้หลักเมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุข มีความรักและความหวังดี
ต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะ
ได้ใช้คนให้เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร+ ให้สอน ชี้สอน สอน สรีทธาในอาชีพ ปฏิบัติ ๑๐
เพื่อนร่วมงาน๔. ท่านใช้หลักกรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น พ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบ
เคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อ
ใจกว้างรับฟังปัญหามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

- รับฟังปัญหา และ ไปหาสื่อ ไปหาวิธีหา อย่างเต็มที่

๕. ท่านใช้หลักมุนิตา คือความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

ยินดีเมื่อ ทำได้ดี แลหาชมอย่าง อย่างเต็มที่ สรีทธา

๖. ท่านใช้หลักอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เพียงตรงไม่เอนเอียง มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างไร

- ใจวางไม่เอนเอียง ตั้งใจในแต่ทศพิธราชธรรม ไม่เอนเอียงข้างใดข้างหนึ่งในทศพิธราชธรรม หรือประพฤติดีชอบ

๗. ปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นอย่างไร

- บุคลากร , หน่วยงาน มีข้อจำกัด

๘. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- ภาคนิสิตธรรมพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในการทำงาน ต้องศึกษา ทำตามจริงๆ ประเมินไปเรื่อยๆ ได้แล้ว และให้ติดตามสัปดาห์ ให้เห็นผลธรรมที่แท้จริง

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์ ๑๑ ก.ค. ๖๐ เวลา ๑๖.๓๐ น.
สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนเทศบาล ๕ (นวลนรรัตน์)
ชื่อ นางสาว พุดธิยานามสกุล คำเสริมอายุ ๕๑ ปี
การศึกษา ปริญญาโท
สถานะภาพ (✓) โสด () สมรส () หม้าย
อาชีพ รับราชการ (ครู)

ส่วนที่ ๒ หัวข้อสัมภาษณ์

๑. ท่านมีหลักปฏิบัติต่อจรรยาบรรณวิชาชีพครู อย่างไร
- มีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสาธารณะ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- มีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสาธารณะ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

๒. ท่านเข้าใจหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร
- เป็นหลักธรรมที่มีอยู่ประจำตัวมนุษย์ หลัก ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
- เมตตา คือ ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น กรุณา คือ ความสงเคราะห์
- มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา คือ ความ自制

๓. ท่านใช้หลักเมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุข มีความรักและความหวังดี
ต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะ
ได้ใช้คนให้เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร
- ใช้หลักเมตตา มีจิตเมตตา มีจิตเมตตา มีจิตเมตตา มีจิตเมตตา
- มีจิตเมตตา มีจิตเมตตา มีจิตเมตตา มีจิตเมตตา

๔. ท่านใช้หลักกรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น พ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบ
เคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อ
ใจกว้างรับฟังปัญหามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร
- ใช้หลักกรุณา มีจิตกรุณา มีจิตกรุณา มีจิตกรุณา มีจิตกรุณา
- มีจิตกรุณา มีจิตกรุณา มีจิตกรุณา มีจิตกรุณา

๕. ท่านใช้หลักมุทิตา คือความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร
- ใช้หลักมุทิตา มีจิตมุทิตา มีจิตมุทิตา มีจิตมุทิตา มีจิตมุทิตา
- มีจิตมุทิตา มีจิตมุทิตา มีจิตมุทิตา มีจิตมุทิตา

๖. ท่านใช้หลักอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เพียงตรงไม่เอนเอียง มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างไร

→ ไปปฏิบัติปฏิบัติตนในสิ่งที่ได้ ไม่ชอบ หรือ
ไม่ดีไปรับสิ่งนั้น ได้ก็รับมัน ของพ่อแม่ มาให้เป็นของตนเอง

๗. ปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นอย่างไร /

- ลมปรารถนา - ความเห็นประโยชน์ - บุคคล - สัตว์ที่

๘. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- หลักพรหมวิหาร ๔ ที่ได้นำปฏิบัติแล้ว พบว่าปฏิบัติ
ยาก ทั้งเรื่องจิตใจ และสิ่งภายนอก

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์ ๑๓ ก.ค. ๖๐ เวลา ๑๒.๕๐ น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนเทศบาล ๔ (นวลรัตน์)

ชื่อ นาง สมฤดี นามสกุล นัสดินทร์ อายุ ๕๕ ปี

การศึกษา ปริญญาตรี

สถานะภาพ () โสด (✓) สมรส () หม้าย

อาชีพ โบริกรทส์ (100 ผู้ดำเนินงานสถานศึกษา)

ส่วนที่ ๒ หัวข้อสัมภาษณ์

๑. ท่านมีหลักปฏิบัติต่อจรรยาบรรณวิชาชีพครู อย่างไร

- ดุ ต่อผู้มีความรัก ความเมตตาต่อศิษย์, ให้ความสำคัญต่อระบบโรงเรียน เน้นความซื่อสัตย์, รัก ทุ่มเทในงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่เห็นด้วยต่อผู้บริหารที่ประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสมกับหน้าที่ และมีความประพฤติผิดในทางคุณธรรม

๒. ท่านเข้าใจหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร

- เน้นหลักเมตตา ให้ความสำคัญต่อบรรยากาศในห้องสำหรับตนเอง, หนึ่งคนหนึ่งใจ และสังคม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เกิดประจักษ์ประวัติดูแล

๓. ท่านใช้หลักเมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมี สุข มีความรักและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

- ให้ความสำคัญต่อ ความซื่อสัตย์ ทั้งในหน้าที่การงานส่วนตัว

๔. ท่านใช้หลักกรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น พ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบเคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อใจกว้างรับฟังปัญหามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

- รับฟังปัญหา และหาแนวทางแก้ไขให้เขา อย่างจริงจัง

๕. ท่านใช้หลักมุนิตา คือความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

- เมื่อใดที่คนอื่นได้ดี เรายินดี และชื่นชมอย่างจริงใจ

๖. ท่านใช้หลักอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เพียงตรงไม่เอนเอียง มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างไร

- ไม่ทรงอคติ อคติเมื่อมีเหตุไม่ได้ ตั้งสติ สอด ความงามตามหลัก
ที่ สอนมา

๗. ปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นอย่างไร

- ปัญหาและอุปสรรค ที่พบมากที่สุด คือ การขาดสติ และปัญหามากมาย
ที่ สอนมา

๘. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- ควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนอื่นทำตาม และ สอนมา

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์ ๑๑.ก.ค.๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนเทศบาล ๕ (หนองรีตัน)

ชื่อ นาว อรพินนามสกุล ชำตะบุตรอายุ ๕๕ ปี

การศึกษา ปริญญาตรี

สถานะภาพ () โสด (✓) สมรส () หม้าย

อาชีพ วิศวกร (ครู)

ส่วนที่ ๒ หัวข้อสัมภาษณ์

๑. ท่านมีหลักปฏิบัติต่อจรรยาบรรณวิชาชีพครู อย่างไร

มีความสุจริต รักตนเองมากกว่าคนอื่น สร้างความรู้สึกรักเป็นสิริเพื่อน
ที่พึ่งพาหาได้จริงใจได้จริงใจ ไม่ละเลยใครทุกคน

๒. ท่านเข้าใจหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร

เป็นหลักธรรมที่ใช้จนตรรกปฏิบัติ สำนึกตน เวทนาม
และสังคม๓. ท่านใช้หลักเมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุข มีความรักและความหวังดี
ต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะ
ได้ใช้คนให้เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

มีความจริงใจ มีความซื่อสัตย์ ไม่ท้อแท้ ทนทาน และเพื่อนร่วมงาน

๔. ท่านใช้หลักกรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น พ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบ
เคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อ
ใจกว้างรับฟังปัญหา มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

รับฟังปัญหา และ ช่วยหาทางแก้ไขให้เขา อย่าง จริงใจ

๕. ท่านใช้หลักมูทิตา คือความรู้สึกรักชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

ยินดี พบเพื่อนร่วมงาน เมื่อเขาได้ดี มีความจริงใจ

๖. ท่านใช้หลักอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เที่ยงตรงไม่เอนเอียง มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างไร

ปลื้มใจ ความสุขุมรอบคอบ 9 พริตติ สอนนี้

๗. ปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นอย่างไร

บุคคลากร ต่างเพศวัย ต่างเพศ ต่างความเข้าใจ

๘. ข้อเสนอแนะทั่วไป

องค์กรควรนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้โดยตามยุคสมัย เป็นรูปธรรม
สู่ความสำเร็จ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์ ๒๕ มิ.ย. ๖๐ เวลา ๑๗.๐๐ น.

สถานที่สัมภาษณ์ โรงเรียนเทศบาล ๕ (เนตรนารีทอง)

ชื่อ นางสาว สุรัตนานามสกุล บุตรโคตรอายุ ๓๕ ปี

การศึกษา ปริญญาโท

สถานะภาพ (✓) โสด () สมรส () หม้าย

อาชีพ ไร่นาขจร (ครู)

ส่วนที่ ๒ หัวข้อสัมภาษณ์

๑. ท่านมีหลักปฏิบัติต่อจรรยาบรรณวิชาชีพครู อย่างไร

มีความรักความเมตตาต่อศิษย์ เห็นแบบอย่างที่ดี ทะนุถนอมศิษย์ สอนอย่างมีคุณธรรม

๒. ท่านเข้าใจหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร

เห็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติแก่ตนเองและบุคคล เพราะจะเป็นประโยชน์ต่อทุกคน

๓. ท่านใช้หลักเมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มีความรักและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

การที่เมตตา ต้องมีความปรารถนาดี ให้ความจริงใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ และมองให้อภัยผู้อื่นที่มีความผิด

๔. ท่านใช้หลักกรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบเคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อใจกว้างรับฟังปัญหา มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

หลังความพินาศ ความสงสารต้องมีความจริงใจ ทะนุถนอมทุกคน

๕. ท่านใช้หลักมุนิตา คือความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

หลังความชื่นดี ใจดีร่วมดีกับความจริงใจ เมื่อผู้อื่นดีก็ชื่นชมยินดี

๖. ท่านใช้หลักอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เพียงตรงไม่เอนเอียง มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างไร

กรณีที่การวัดต้องตามวิธีที่ ด้วยความเป็นกลาง วางใจเป็นกลาง
และมีความยุติธรรม

๗. ปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นอย่างไร

การนำหลักพรหมวิหารไปใช้ในชีวิตจริง, การไม่เข้าใจหลักการนำหลักพรหม
วิหาร ๔

๘. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ข้อเสนอแนะให้ในการนำหลักพรหมวิหาร ๔ ไปใช้ในการปฏิบัติ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

วัน เดือน ปีที่สัมภาษณ์ ๕ มิ.ย. ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ น.

สถานที่สัมภาษณ์ บ้าน

ชื่อ นางสาว กาญจนา นามสกุล ประจวบสุข อายุ ๒๒ ปี

การศึกษา ม. ๓

สถานะภาพ () โสด (✓) สมรส () หม้าย

อาชีพ ค้าขาย

ส่วนที่ ๒ หัวข้อสัมภาษณ์

๑. ท่านมีหลักปฏิบัติต่อจรรยาบรรณวิชาชีพครู อย่างไร

ยึดหลักเมตตาต่องาน ๑๕๔๘ ศรัทธาในวิชาชีพ

๒. ท่านเข้าใจหลักพรหมวิหาร ๔ อย่างไร

อิทธิเมตตาจิตอันมีผลต่อผู้อื่นด้วยจิตที่ดี
อยู่ในใจ๓. ท่านใช้หลักเมตตา คือการมีความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุข มีความรักและความหวังดี
ต่อเพื่อนมนุษย์ ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขาต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดีก็จดจำไว้ เพื่อจะ
ได้ใช้คนให้เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไรใช้ความเมตตาต่อผู้อื่น ไม่มองผิดจากข้อดีของเขา
ในข้อดีนั้น๔. ท่านใช้หลักกรุณา คือความสงสาร เห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่น พ้นทุกข์ เมื่อผู้ร่วมงานประสบ
เคราะห์กรรม ต้องมีความสงสารและคิดหาทางช่วยให้เขาพ้นทุกข์นั้น ความสงสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อ
ใจกว้างรับฟังปัญหามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

ไม่เขินอายที่จะช่วยเหลือเขาเมื่อเขาต้องการ

๕. ท่านใช้หลักมูทิตา คือความรู้สึกชื่นชมยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน อย่างไร

ไม่อิจฉาผู้อื่น ในความสำเร็จที่ได้มา

๖. ท่านใช้หลักอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง เพียงตรงไม่เอนเอียง มาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างไร

ไว้ใจความอดทนใจ

๗. ปัญหาและอุปสรรคของการนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นอย่างไร

บุคลากร นึกความ ๕๗๖ ใจดี

๘. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาใช้ในชีวิตประจำวัน

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๒๔๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๔๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางนิพนธ์ สันทองเมือง ผอ.ร.ร.เทศบาล๔ นครวัดน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุญาตเคราะห้
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๔๙๙๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุโสมโม ๐๘๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำบ่อกหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๒๕๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๕๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางอรดี ดวงสีมมา ครู ร.ร.เทศบาล ๕ หนองคาย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์รัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๙๙๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุณโม ๐๙๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน

อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๐๐

โทรศัพท์ ๐-๔๒๔๓-๖๕๕๐ โทรสาร ๐-๔๒๔๓-๖๕๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางกฤษณา บุตรจันทร์ ศษุ ร.ร. เทศบาล ๔ ฉลอมรัตน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลอมรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๙๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุมโน ๐๙๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำบกหวาน

อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

โทรศัพท์ ๐-๕๒๕๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๕๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางสาว ชัยรัตน์ ไชยสวัสดิ์ ดร.ร.ร.เทศบาล ๑๕ นครราชสีมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ชัย เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๙๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุณโม ๐๙๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๒๕๓-๖๕๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๕๓-๖๕๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางสาวชนก จันทร์ ๑๐ ศุภร.ร.พ.ศ.๖๖๕ นอ.๐๖๕๑๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญัญดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๕๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุมโน ๐๙๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๒๕๓-๖๕๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๕๓-๖๕๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร *นางบุญจันทร์ นาคะรังษี ดร. ร.ร. เทศบาล ๕ นครวัด*

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชนิพนธ์)

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ชัย เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๔๙๙๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุณโม ๐๙๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำขบกวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๔๒๔๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๔๒๔๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางสาวณัฏฐา รอดอินทร์ ศษ.ร.พิเศษ๔ ฉลองรัตน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๙๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุณโม ๐๙๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำบกหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๔๒๔๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๔๒๔๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร น.ส. สุรัตนา บุตรโคตร ศร.ร.เทศบาล๕ อ.คลองร่อน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๕ (คลองร่อน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ชัย เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๔๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุมโน ๐๘๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลค่ายบกหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๒๔๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๔๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางอรินทร แก้วจันทน์ ครู ร.ร.เทศบาล ๕ ฉลองรัตน์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๕ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๔๙๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกราบต์ จารุธมโม ๐๘๘๖๕๐๓๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำขมหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๒๕๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๕๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางอรพิน ช่างบุตร ดร. ร.ร. ๒๕๖๐ ๕ จ.หนองคาย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขออนุญาตขอทราบ
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ขอสืบค้นการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๙๙๙๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุณี ๐๘๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำขยภักหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๔๒๔๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๔๒๔๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางลลิตา นัสนิมิตรี ดร.ร.ร.เทศนามงคล หนองคาย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ชัย เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๔๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุมโน ๐๘๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

គេបង្កើតអង្គការនេះ
 ឡើងដើម្បីជួយដល់សហគមន៍
 (ក្នុងរូបបង្កើតអង្គការនេះ)

អនុលោមតាមការណែនាំរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ / កងកម្លាំង

ពេញលេញនូវការបញ្ជូនចំនួនដូចគ្នាទៅកាន់អង្គការសហប្រតិបត្តិការសហប្រជាជាតិដើម្បីបង្កើនការស្រាវជ្រាវក្នុងវិស័យសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ
ក្នុងនាមក្រុមប្រឹក្សាសហប្រតិបត្តិការសហប្រជាជាតិ ពេញលេញនូវការបញ្ជូនចំនួនដូចគ្នាទៅកាន់អង្គការសហប្រជាជាតិដើម្បីបង្កើនការស្រាវជ្រាវក្នុងវិស័យសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ
រដ្ឋប្បវេណី

[illegible]

ក្របខណ្ឌ ១ ក្របខណ្ឌ ក្នុងការកំណត់ប្រភេទប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងប្រតិបត្តិការ និងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងប្រតិបត្តិការ

ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម និង រដ្ឋបាលនៃគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

កងប្រធានបទនៃកិច្ចការសាធារណៈ ១៥

ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମରେ

០៣០៤-៣២៣-០ ឆ្នេរ ០៣០៤-៣២៣-០ អូរស្រែ
 ០០៣៣ រាជធានីភ្នំពេញ រាជធានីភ្នំពេញ
 រាជធានីភ្នំពេញ ៧ អ៊ុយ ៣០៤
 រាជធានីភ្នំពេញ
 រាជធានីភ្នំពេញ ៧ អ៊ុយ ៣០៤
 រាជធានីភ្នំពេញ ៧ អ៊ុយ ៣០៤

ସଂଖ୍ୟା ୧୫୫

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำยบหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๒๕๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๕๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นายปรีชากร น้อยคำ ครู ร.ร.เทศบาล ๕ นครราชสีมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ชัย เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๔๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุขโม ๐๘๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำยบหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๔๒๔๓-๖๙๕๐ โทรสาร ๐-๔๒๔๓-๖๙๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร พ.ศ. ๒๕๖๐ ประจวบสุข ณ ๒๐๘๐

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญัญญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๙๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุธมโม ๐๘๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsuncunk.org>, E-mail: gs_muncunk@gsuncunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำบงหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๒๕๓-๖๕๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๕๓-๖๕๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร นางสาวสิริเมธ ปะธัมม์ ผู้ปกครอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา

ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๔๔๔๘๘

จนท.บัณฑิตศึกษา

พระมหาสงกรานต์ จารุขโม ๐๘๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำขบกวาน

อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐

โทรศัพท์ ๐-๔๒๔๓-๖๕๕๐ โทรสาร ๐-๔๒๔๓-๖๕๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร น.ส. กชนันท์ ตวงดีสุข ผู้ปกครอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

พระราชรัตนาลงกรณ์

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๔๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุขโม ๐๔๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org

ที่ ศธ ๖๑๑๘/

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตหนองคาย

๒๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลคำบ่อกหวาน
อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ๕๓๑๐๐
โทรศัพท์ ๐-๕๒๕๓-๖๕๕๐ โทรสาร ๐-๕๒๕๓-๖๕๕๑

๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร น.ส. ชนิตา วงศ์คำจันทร์ ผู้ปกครอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นางสาวชญาดา โพนสิงห์) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๘๐๒๔๐๕๐๔๕ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตหนองคาย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร๔ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู
โรงเรียนเทศบาล๔ (ฉลองรัตน์) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ท่าน จึงขอความอนุเคราะห์
จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน / เจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ/เจริญพร

(พระราชรัตนาลงกรณ์,ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตหนองคาย

ประธานบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บัณฑิตศึกษา มจร วิทยาเขตหนองคาย

จนท.บัณฑิตศึกษา ดร. อริย์ธัช เลิศรวมโชค ๐๘๗ ๒๓๒๔๔๔๘

จนท.บัณฑิตศึกษา พระมหาสงกรานต์ จารุมโน ๐๘๘๖๕๐๗๕๕๓

<http://www.gsmcunk.org>, E-mail: gs_mcunk@gsmcunk.org